

Raport diagnostyczny

Portret partnerstwa Lubuska 9

miasto i gmina
Bytom
Odrzański

gmina
Kolsko

miasto i gmina
Koźuchów

gmina
Nowa Sól

miasto i gmina
Nowe
Miasteczko

gmina
Siedlisko

miasto i gmina
Sława

miasto i gmina
Szlichtyngowa

miasto i gmina
Wschowa

Raport diagnostyczny

**Portret partnerstwa
Lubuska 9**

Raport diagnostyczny

Portret Partnerstwa Lubuska 9

Opracowanie

Związek Miast Polskich

Zespół autorski

Mariusz Goraj, Piotr Jański, Artur Jastrzębski, Krzysztof Koman, Justyna Wieczorkiewicz-Molendo

Kierownik projektu CWD

Jarosław Komża

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” jest drugą edycją programu Centrum Wsparcia Doradczego, zainicjowanego przez Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej. Obecna edycja CWD wdrażana jest przez Fundację Fundusz Współpracy oraz Związek Miast Polskich. Bezpośrednim wsparciem doradczym ekspertów FFW i ZMP objęto 77 partnerstw samorządowych. Program ma na celu popularyzowanie idei partnerstwa międzysamorządowego oraz budowanie kompetencji samorządów lokalnych do strategicznego planowania rozwoju we współpracy z innymi JST i planowania kompleksowych przedsięwzięć, rozwiązujących problemy rozwojowe i odpowiadających zidentyfikowanemu potencjałowi obszaru partnerstwa.

Dzięki współpracy Związku Miast Polskich, Fundacji Fundusz Współpracy, samorządów lokalnych i regionalnych oraz Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej, dla partnerstw samorządowych, w tym z obszarów borykających się z problemami rozwojowymi, przygotowywane są diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczo-przestrzennej, a następnie różnego typu strategie rozwoju oraz pakiety przedsięwzięć podnoszących jakość życia mieszkańców, a także dokumentacja konieczna do pozyskania dofinansowania.

Projekt „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” realizowany jest w okresie od kwietnia 2022 do czerwca 2023 roku w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020.

2022 © Związek Miast Polskich

Skład Partnerstwa

1. Bytom Odrzański,
2. Kolsko,
3. Koźuchów,
4. Gmina Nowa Sól,
5. Nowe Miasteczko
6. Siedlisko
7. Sława
8. Szlichtyngowa
9. Wschowa

Skład Rady Partnerstwa

Paweł Jagasek – Przewodniczący Rady Partnerstwa, Burmistrz Koźuchowa,
Konrad Antkowiak – Zastępca Przewodniczącego Rady Partnerstwa, Burmistrz Wschowy,
Izabela Bojko – Wójt Gminy Nowa Sól, **Henryk Matysik** – Wójt Gminy Kolsko,
Cezary Sadrakuła – Burmistrz Sławy, **Jacek Sauter** – Burmistrz Bytomia Odrzańskiego,
Dariusz Straus – Wójt Gminy Siedlisko, **Jolanta Wielgus** – Burmistrz Szlichtyngowy, **Danuta Wojtasik** – Burmistrz Nowego Miasteczka

Skład Grupy Roboczej

Piotr Maciąg – Koordynator Grupy Roboczej Partnerstwa, Urząd Miejski w Koźuchowie,
Janina Budzan – Urząd Gminy Siedlisko, **Renata Chodak** – Urząd Gminy Kolsko,
Paulina Dorosz – Urząd Miejski w Sławie, **Anna Kwapien** – Urząd Miejski Nowe Miasteczko,
Barbara Pach – Urząd Gminy Nowa Sól, **Monila Pelc** – Urząd Miejski w Bytomiu Odrzańskim,
Błażej Rajman – Urząd Miejski Szlichtyngowy, **Agnieszka Tomczak** – Urząd Miejski we Wschowie

Spis treści

1. Wstęp	8
1.1. Metodologia prac	8
2. Charakterystyka Partnerstwa	10
2.1. Podstawowe informacje o Partnerstwie	10
2.2. Rys historyczny obszaru Partnerstwa	13
2.3. Charakterystyka geograficzna obszaru	16
2.4. Uwarunkowania komunikacyjne	18
2.5. Obszar Partnerstwa wobec wyznaczonych obszarów problemowych	20
2.6. Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa	23
3. Portret obszaru Partnerstwa – diagnoza na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych	26
3.1. Analiza wskaźnikowa w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowo-przestrzennym	26
3.2. Wymiar społeczny	29
3.3. Wymiar gospodarczy	31
3.4. Wymiar środowiskowy	34
3.5. Wymiar instytucjonalny	36
3.6. Diagnoza sytuacji społecznej	37
3.7. Diagnoza sytuacji gospodarczej	49
3.8. Diagnoza sytuacji przestrzennej	55
3.9. Wyniki badań mieszkańców, liderów i młodzieży	75
3.10. Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych	81
4. Analiza potencjałów, problemów i potrzeb obszaru partnerstwa	84
4.1. Kluczowe potencjały obszaru partnerstwa (zasoby i produkty lokalne)	84
4.2. Kluczowe problemy obszaru Partnerstwa	104
4.3. Polityka przestrzenna gmin obszaru partnerstwa, zapotrzebowanie na nowe tereny rozwojowe	107
4.4. Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)	113
4.1. Wnioski i podsumowanie	116
5. Wykazy i spisy	118

1. Wstęp

1.1. Metodologia prac

Niniejszy Raport diagnostyczny powstał w wyniku prac zespołu ekspertów Związku Miast Polskich oraz członków Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej Partnerstwa Gmin Lubuska 9.

Badania, analizy oraz pozostałe elementy prac diagnostycznych zostały przeprowadzone pomiędzy czerwcem a październikiem 2022 r., obejmując swoim zakresem szeroki wachlarz źródeł oraz instrumentów analitycznych. Szczególnym obszarem zainteresowań zespołu autorskiego były dane statystyczne i ilościowe obrazujące zjawiska społeczne, gospodarcze oraz środowiskowe zachodzące na obszarze Partnerstwa na przestrzeni ostatnich lat.

Do głównych źródeł informacji wykorzystanych dla potrzeb opracowania niniejszego Raportu można zaliczyć:

- dokumenty o charakterze strategicznym i planistycznym rangi regionalnej i lokalnej;
- opracowania sprawozdawcze, raporty o stanie gmin, sprawozdania budżetowo-finansowe, raporty dziedzinowe;
- ogólnodostępne dane statystyczne;
- Monitor Rozwoju Lokalnego – narzędzie analityczne Związku Miast Polskich posiadające dedykowane funkcjonalności agregacji i wizualizacji danych liczbowych i statystycznych;
- badania społeczne przeprowadzone dla potrzeb Projektu przez Związek Miast Polskich:
 - badanie opinii oraz planów życiowych młodzieży uczniów klas trzecich szkół ponadpodstawowych z obszaru Partnerstwa, przeprowadzone na łącznej próbie 616 respondentów w czerwcu 2022 r. (pełny kwestionariusz ankietowy wypełniło łącznie 465 respondentów);
 - badania opinii mieszkańców obszaru Partnerstwa przeprowadzone online na łącznej próbie 394 mieszkańców;

- badania opinii lokalnych liderów przeprowadzone stacjonarnie i online na łącznej próbie 70 respondentów;
- pogłębione wywiady strukturyzowane z członkami Rady Partnerstwa, stanowiące podstawę do opracowania matrycy bilansu przepływu usług na obrzarze Partnerstwa oraz określenia poglądów wójtów i burmistrzów gmin Partnerstwa na priorytety i kierunki rozwoju obszaru;
- kwestionariusz badawczy dotyczący przedsiębiorczości, pozwalający określić podstawowe zagadnienia w zakresie aktywności samorządów lokalnych w odniesieniu do rozwoju przedsiębiorczości;
- badanie ankietowe dotyczące poziomu rozwoju, form i jakości obsługi instytucjonalnej jednostek samorządu terytorialnego tworzących Partnerstwo;
- wizyty studyjne doradców Partnerstwa z ramienia Związku Miast Polskich;
- spotkania warsztatowe i konsultacyjne z członkami Rady Partnerstwa i Grupy Roboczej.

2. Charakterystyka Partnerstwa

2.1. Podstawowe informacje o Partnerstwie

13 stycznia 2021 r. władze dziewięciu gmin z południowo-wschodniej części województwa lubuskiego podpisały **list intencyjny w sprawie wzmocnienia partnerstwa międzygminnego**. Istotą dokumentu było formalne wyrażenie woli i gotowości do współpracy w zakresie realizacji zadań wpływających na rozwój społeczno-gospodarczy regionu, a także intensyfikację wzajemnej współpracy w latach 2022-30. 19 kwietnia 2022 r. Zarząd Województwa Lubuskiego podjął decyzję o zgłoszeniu Partnerstwa do udziału w projekcie Centrum Wsparcia Doradczego Plus, jako spełniającego warunek zaliczenia do krajowych Obszarów Strategicznej Interwencji. W związku z zakwalifikowaniem Partnerstwa do projektu CWD+, **poszczególne rady gmin podjęły w czerwcu 2022 r. uchwały w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia międzygminnego w celu przygotowania i realizacji strategii terytorialnej „Partnerstwa Gmin – Lubuska 9”**.

Obszar Partnerstwa położony jest w zachodniej Polsce, w południowo-wschodniej części województwa lubuskiego, na pograniczu z województwem wielkopolskim (od strony północno-wschodniej) oraz dolnośląskim (od strony południowo-wschodniej). Od zachodu sąsiaduje z powiatami województwa lubuskiego – żagańskim, zielonogórskim oraz (północna granica gminy Kożuchów) z Zieloną Górą. W skład Partnerstwa wchodzi wszystkie gminy powiatu wschowskiego oraz (poza miastem Nowa Sól i gminą Otyń) nowosolskiego. **Na koniec 2021 r. obszar Partnerstwa o powierzchni 1 280,76 km² zamieszkiwało 78 539 osób.**

Wśród 9 gmin wchodzących w skład Partnerstwa wyróżniamy:

Tabela 1 Rodzaje gmin w Partnerstwie

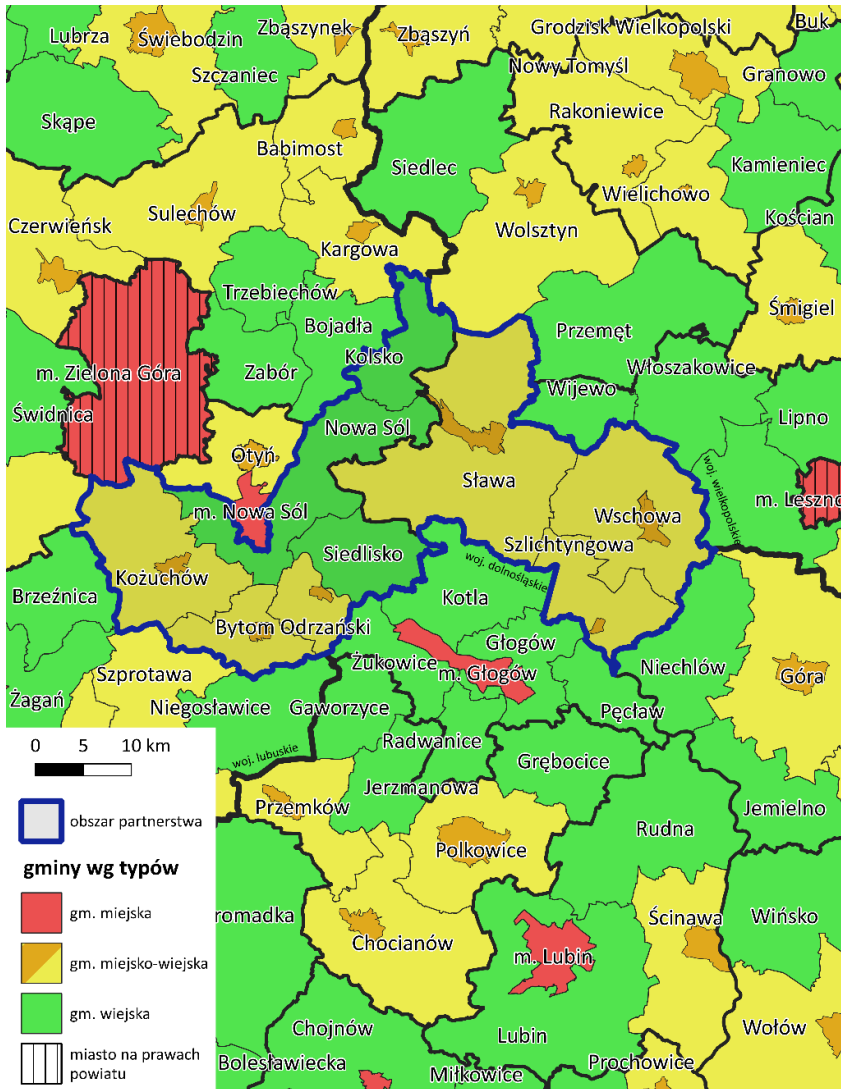
Rodzaj gminy	Liczba	Nazwa
Miejsko-wiejska	6	Bytom Odrzański Kozuchów Nowe Miasteczko Sława Szlichtyngowa Wschowa
Wiejska	3	Kolsko Nowa Sól Siedlisko

Do reformy administracyjnej z dn. 1 stycznia 1999 r. większość obszaru Partnerstwa położona była w województwie zielonogórskim, a gminy Wschowa, Szlichtyngowa i Sława wchodziły w skład województwa leszczyńskiego. Po wprowadzeniu zasadniczego 3-stopniowego podziału administracyjnego kraju utworzono **województwo lubuskie**, a jego częścią stał się nowo powstały **Powiat Nowosolski**, w którego składzie znajdowały się wówczas wszystkie gminy tworzące współczesne Partnerstwo. W wyniku korekty granic samorządów, do której doszło decyzją rządu na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z 31 maja 2001 r.¹, ze wschodniej części Powiatu Nowosolskiego wydzielono gminy Sława, Szlichtyngowa i Wschowa, które weszły w skład nowego **Powiatu Wschowskiego**.

¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 31 maja 2001 r. w sprawie utworzenia, ustalenia granic i zmiany nazw powiatów oraz zmiany siedzib władz powiatu, Dz. U. 2001 nr 62 poz. 631

Głównymi ośrodkami miejskimi położonymi na obszarze Partnerstwa są **Wschowa**, **Koźuchów**, **Sława** i **Bytom Odrzański**. Jednak ze względu na położenie geograficzne, funkcje administracyjne, poziom rozwoju gospodarczo-społecznego, a także dostępność komunikacyjną rola tych miast, jak i każdej innej gminy współtworzącej Lubuską 9 jest zróżnicowana. Szczegółową analizę funkcji tych ośrodków w strukturze osiedleńczej całego obszaru omówiono w kolejnych częściach niniejszej Diagnozy.

Rysunek 1 Obszar Partnerstwa i otoczenie – podział administracyjny

Źródło: opracowanie własne na podstawie Państwowego Rejestru Granic

2.2. Rys historyczny obszaru Partnerstwa

Rysunek 2 Rynek i ratusz w Bytomiu Odrzańskim

Źródło: zbiory własne autorów

Najstarsze wzmianki o miejscowościach tworzących Lubuską 9 dotyczą Bytomia Odrzańskiego i **pochodzą z 1005 r.** Ówczesny gród Bytom wymieniany jest w Trzeciej Księdze Kronik Galla Anonima, opisujących wojnę cesarza Henryka V z księciem Bolesławem Krzywoustym w 1109 r. Zasadniczą część obszaru Partnerstwa stanowiła w średniowieczu **część Księstwa Głogowskiego**. Większość ośrodków miejskich została lokowana w XIII i XIV stuleciu na prawie magdeburskim. Poszczególne miejscowości w należącej do historycznego Śląska części Partnerstwa od XIV w. stopniowo przechodziły w ręce prywatnych właścicieli dawnych rodów rycerskich. Równolegle, ze względu na położenie obszaru na ważnych szlakach handlowych, m.in. łączących Drezno i Pragę z Poznaniem, Toruniem oraz Gdańskiem dynamicznie rozwijał się handel. **Region stał się ważnym ośrodkiem rzemieślniczym**, w szczególności sukiennictwa, garbarstwa, garncarstwa, złotnictwa i piwowarstwa. Jego dynamiczny rozwój został przerwany w skutek wojny trzydziestoletniej.

Rysunek 3 Wnętrze kościoła bernardynów we Wschowie

Źródło: zbiory własne autorów

Ziemia wschowska została przyłączona do Polski za panowania Kazimierza Wielkiego, a samo miasto zyskało status miasta królewskiego. Z uwagi na swoje położenie, stało się ono ważnym ośrodkiem handlowym, rzemieślniczym i administracyjnym. Rola Wschowy wzrosła szczególnie w XVIII w., kiedy w mieście wielokrotnie rezydowali królowie z dynastii Wettynów. Zarówno Wschowa, jak i założona w połowie XVII stulecia Szlichtyngowa **były istotnymi ośrodkami protestantyzmu**, w związku z osiedlaniem się na tym obszarze uchodźców z katolickiego Śląska. W wyniku wojen śląskich oraz rozbiorów Rzeczypospolitej w XVIII w. cały obszar Partnerstwa został **włączony do Królestwa Prus**. XIX wiek przyniósł dynamiczny rozwój przemysłu, a także budowę linii kolejowych i dróg. Na początku 1945 r. poszczególne miejscowości były stopniowo zajmowane przez Armię Czerwoną, a ludność niemiecka została w kolejnych latach wysiedlona i zastąpiona polskimi osadnikami. Część miejscowości oraz infrastruktury została w sposób znaczący zniszczona podczas działań wojennych, a przede wszystkim w skutek rabunków dokonanych przez wojska radzieckie.

Rysunek 4 Płyta nagrobna w lapidarium w Koźuchowie

Źródło: zbiory własne autorów

Do najcenniejszych obiektów zabytkowych położonych na obszarze Partnerstwa możemy zaliczyć:

- Zamek i mury obronne w Koźuchowie
- Późnorennesansowy ratusz oraz zespoły kamienic z XVIII-XIX w. w Bytomiu Odrzańskim
- Kościół farny we Wschowie
- Poewangelicki kościół Żłóbka Pana Jezusa we Wschowie
- Zespół klasztorny franciszkanów we Wschowie

Ponadto, we wszystkich gminach Partnerstwa znajdują się liczne, cenne przykłady **architektury sakralnej i pałacowo-dworskiej** z okresu XVIII i XIX stulecia. Na uwagę zasługują także zachowane **historyczne miejskie układy urbanistyczne**.

Szczególnie cennymi zabytkami są dzieła sztuki funeralnej, które znajdują się w szczególności w **Koźuchowie, Wschowie i Bytomiu Odrzańskim** – ewangelickie cmentarze należą do najpiękniejszych nekropolii w Polsce, stanowiąc **unikatowe w skali kraju pomniki kultury funeralnej**.

2.3. Charakterystyka geograficzna obszaru

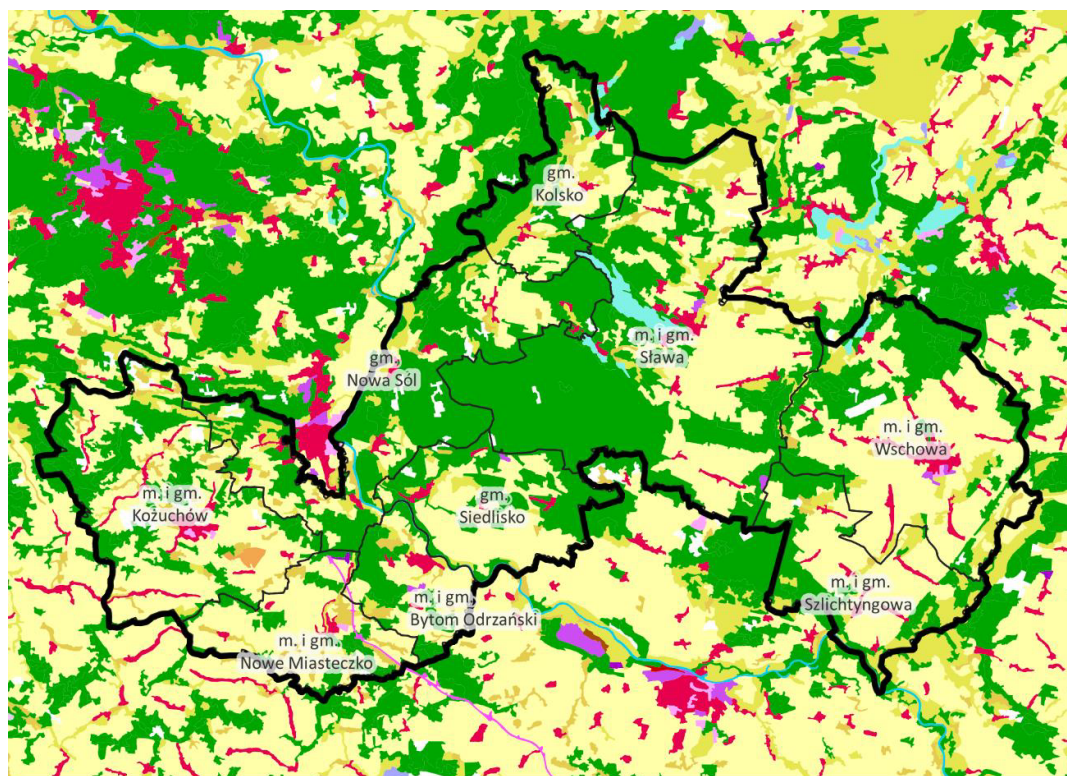
Obszar Partnerstwa położony jest wzdłuż **rzeki Odry**, pomiędzy ujściami Baryczy i Czarnej Strugi. Południowo-zachodnia część Partnerstwa leży na **Wzgórzach Dalkowskich**, przechodzących w kierunku Odry w **Pradolinę Głogowską**. Północną część Partnerstwa stanowi **Pojezierze Sławskie** oraz część **Kotliny Kargowskiej**.

Zasadnicza część obszaru Partnerstwa przedstawia krajobraz nizinny – jedynie południowo-zachodnia część położona jest na zróżnicowanych wzgórzach morenowych o wysokości dochodzącej do 200 m n.p.m. Teren Pradoliny Głogowskiej uznawany jest za **jeden z najcieplejszych regionów w Polsce z okresem wegetacji roślin ok. 220 dni w roku**. **Lesistość** obszaru Partnerstwa wynosi **36,7%** (wobec 30,8% średniej dla całego kraju), a główne kompleksy leśne położone są na terenie gmin Sława, Nowa Sól, Kolsko i Wschowa.

Północna i północno-wschodnia część obszaru Partnerstwa obfituje w akweny wodne, które są znaczącymi i popularnymi ośrodkami turystycznymi. Najważniejszym z nich jest **Jezioro Sławskie**, które ze względu na swoją wielkość (ok. 8,2 km²) nazywane było „*śląskim morzem*”. Do największych jezior możemy zaliczyć także jeziora **Lgińsko** (gmina Wschowa), **Orchowe** (gmina Kolsko) czy jeziora **tarnowskie** (gmina Sława).

Ze względu na położenie geograficzne, klimat oraz liczne ciekі wodne, na większości terenu panują **korzystne warunki do rozwoju rolnictwa**, które koncentruje się na obszarach gmin Wschowa, Szlichtyngowa, Siedlisko, Sława, Nowe Miasteczko i Koźuchów.

Rysunek 5 Klasy pokrycia terenu

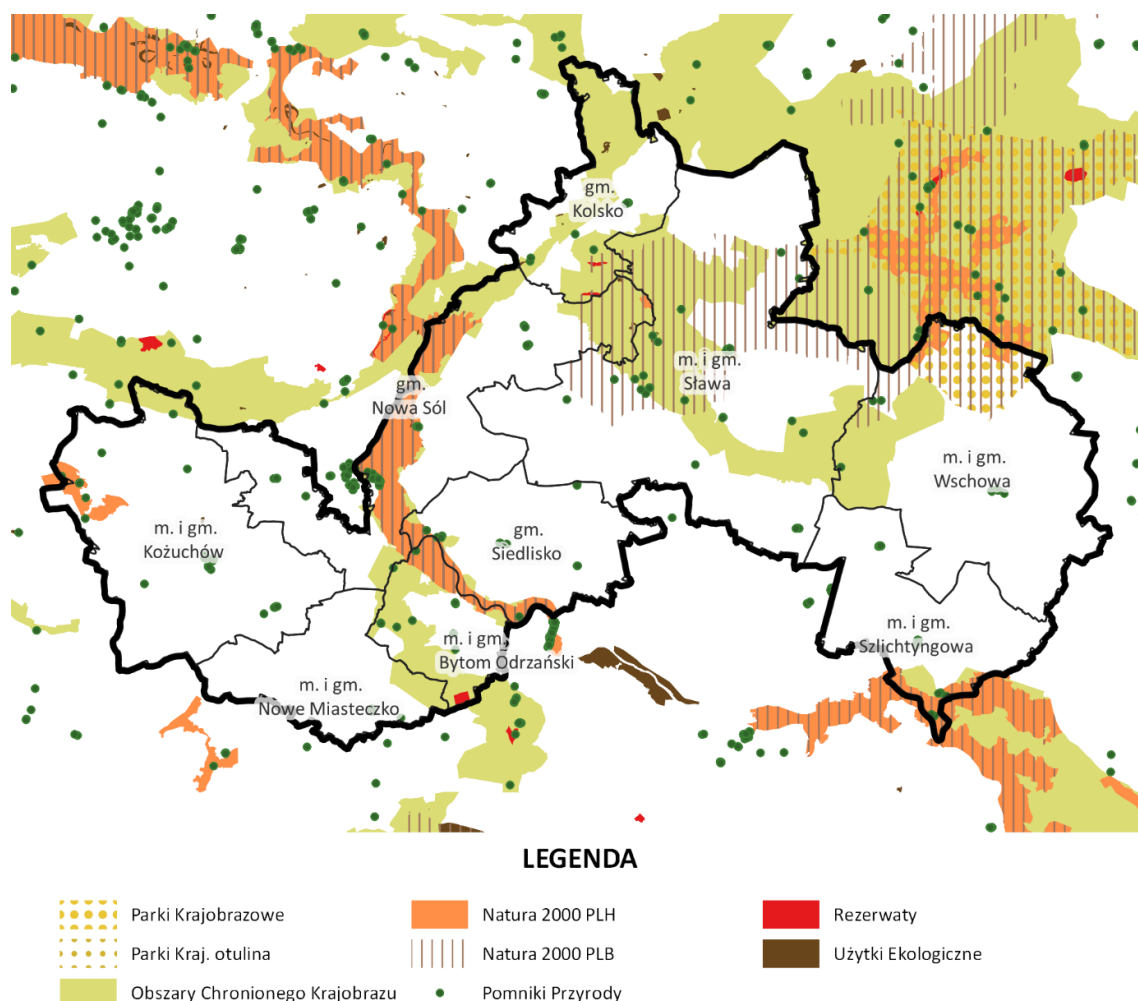
LEGENDA

	Zabudowa		Tereny zielone i sportowe		Lasy
	Tereny przemysłowe lub handlowe		Grunty orne		Bagna śródlądowe
	Odkrywki		Łąki, pastwiska		Cieki
	Budowy		Inne tereny rolne		Zbiorniki wodne

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych CLC_2018. Projekt Corine Land Cover 2018 w Polsce został zrealizowany przez Instytut Geodezji i Kartografii i sfinansowany ze środków Unii Europejskiej. Wyniki projektu zostały pozyskane ze strony internetowej Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska clc.gios.gov.pl

Do głównych form ochrony przyrody na obszarze Partnerstwa możemy zaliczyć rezerваты przyrody: **Annabrzeskie Wąwozy** (gmina Bytom Odrzański) i **Jezioro Święte** (gmina Kolsko). Ponadto, północna część gminy Wschowa położona jest na terenie **Przemęckiego Parku Krajobrazowego**. Łącznie **21,7% powierzchni obszaru Partnerstwa objęta jest ochroną prawną**, jako tereny cenne przyrodniczo (wobec średniej dla kraju 32,3%) – obszary chronionego krajobrazu oraz Natura 2000 koncentrują się przede wszystkim wzdłuż rzeki Odry, Pojezierza Sławskiego oraz Wzgórz Dalkowskim na pograniczu gmin Nowe Miasteczko i Bytom Odrzański.

Rysunek 6 Formy ochrony przyrody

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska

2.4. Uwarunkowania komunikacyjne

Obszar Partnerstwa położony jest na pograniczu województw lubuskiego, dolnośląskiego oraz wielkopolskiego i charakteryzuje się wyraźnie niejednorodną strukturą i charakterem połączeń komunikacyjnych. Głównymi szlakami komunikacji drogowej przebiegającymi przez obszar Partnerstwa są **droga ekspresowa S3** (z węzłami Nowa Sól-Zachód, Nowa Sól-Południe i Nowe Miasteczko) oraz **droga krajowa nr 12** (przebiega przez gminy Wschowa i Szlichtyngowa). Jednak **podstawowy szkielet drogowy stanowi gęsta sieć dróg wojewódzkich**: 278, 283, 292, 293, 296, 297, 305, 315 316, 318, 319, 321, 324, 325, 326, 333 uzupełniana

drogami powiatowymi i gminnymi. Jedynie Bytom Odrzański oraz Wschowa posiadają osobowe **połączenia kolejowe**, przy czym **stacja kolejowa w Bytomiu Odrzańskim** położona jest na linii kolejowej nr 273 (tzw. *Nadodrzanika*), zapewniając bezpośrednie połączenia m.in. z Wrocławiem, Szczecinem, Katowicami czy Krakowem. Połączenia ze **Wschowy** mają charakter lokalny i regionalny – Głogów, Leszno i Zielona Góra.

W zachodniej i południowej części Partnerstwa publiczny transport zbiorowy obsługiwany jest od 2018r. przez **Międzygminne Przedsiębiorstwo Komunikacji SubBus**. Ponadto, swoje usługi świadczą także lokalni i regionalni przewoźnicy autobusowi.

W **Bytomiu Odrzańskim** zlokalizowany jest **port rzeczny na Odrze**. Przystań rzeczna położona jest również w gminie **Siedlisko**, jednak ze względu na utrzymujące się w ostatnich latach niskie stany wody nie ma możliwości utrzymywania stałych połączeń drogą wodną.

Bez wątpienia istotną barierą w rozwoju istotnej części obszaru Partnerstwa jest **brak bezpośrednich połączeń pomiędzy gminami Bytom Odrzański a Siedlisko** (które położone są na przeciwległych brzegach Odry) – odległość pomiędzy mostami drogowymi w Głogowie i Nowej Soli przekracza 30 km.

Infrastruktura rowerowa na obszarze Partnerstwa jest **na bardzo niskim poziomie**. Łączna długość dróg rowerowych (nie turystycznych szlaków rowerowych) w 2019 roku wynosiła zaledwie 19 kilometrów². Warto zauważyć dynamiczny rozwój ścieżek rowerowych o charakterze turystycznym i rekreacyjnym, jednak w zakresie dróg rowerowych stanowiących część infrastruktury komunikacyjnej, sytuacja w Partnerstwie pozostawia wiele do życzenia. Ma to szczególne znaczenie w odniesieniu do rozwoju tego typu transportu, w szczególności w zakresie bezpieczeństwa rowerzystów.

Nierównomierny jest poziom dostępu do szerokopasmowego Internetu na obszarze Partnerstwa – tereny położone w jego północnej i środkowej części stanowią pod tym względem w znacznej mierze „białe plamy” na mapie połączeń udostępnionej przez Centrum Projektów Polska Cyfrowa³.

² Bank Danych Lokalnych GUS, za: www.bdl.stat.gov.pl

³ Centrum Projektów Polska Cyfrowa, <https://capap.gugik.gov.pl/>

A detailed map of the Lubuskie Voivodeship in Poland, showing its administrative boundaries and major cities. The map includes labels for various towns and cities, such as Zielona Góra, Gorzów, and Świdwa. It also shows the voivodeship's location relative to neighboring regions like Pomorskie, Mazowieckie, and Świętokrzyskie.

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie danych GUGiK oraz GDDKiA

2.5. Obszar Partnerstwa wobec wyznaczonych obszarów problemowych

W 2016 roku w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk została przeprowadzona delimitacja obszarów problemowych w kraju. Opracowanie sporządzone przez zespół pod kierownictwem prof. Przemysława Śleszyńskiego stało się jednym z podstawowych narzędzi wyznaczających kierunki myślenia i planowania polityki rozwoju w kontekście poszczególnych regionów i całej Polski. Z końcem 2019 roku ukazała się aktualizacja

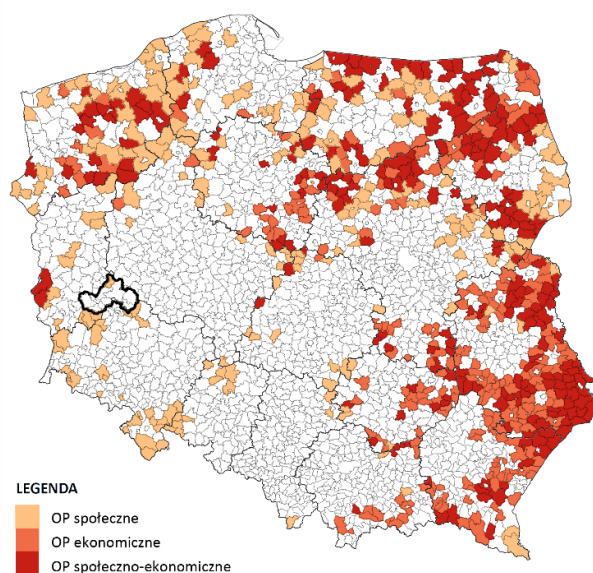
powyższego opracowania, która została przygotowana dla potrzeb programowania kolejnej perspektywy finansowej Unii Europejskiej na lata 2021-2027⁴.

Opracowanie PAN wskazuje trzy podstawowe typy obszarów problemowych: społeczne, ekonomiczne oraz społeczno-ekonomiczne (w przypadku jednoczesnego występowania negatywnych zjawisk klasyfikujących daną gminę do obu obszarów problemowych). W wyniku przeprowadzonej delimitacji na zbiorze 2 478 gmin, do społecznych obszarów problemowych zakwalifikowano 450 z nich (18,2% jednostek całego kraju), do ekonomicznych obszarów problemowych 447 (18% jednostek), zaś do obu typów obszarów zaliczono 230 gmin (9,3% ogółu).

Wśród 9 gmin tworzących obszar Partnerstwa jedynie **Gmina Kolsko została zaliczona do społecznych obszarów problemowych** w sporządzonej delimitacji. Pod względem typologii i charakterystyki typów obszarów problemowych została ona wskazana, jako **jednostka izolowana**, co oznacza, iż pomimo stosunkowo wysokiego ogólnego poziomu rozwoju ich otoczenia (w odniesieniu do całego kraju) występują na jej terenie problemy lokalne rzutujące na możliwości aktywnego rozwoju tego samorządu.

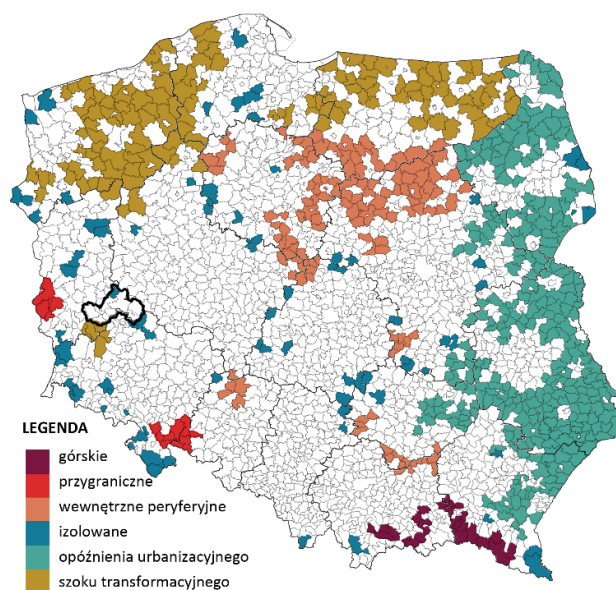
⁴ Aktualizacja Delimitacji Obszarów Problemowych na 2018 rok, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk.

Rysunek 8 Obszar Partnerstwa wpisany w delimitację obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

Rysunek 9 Obszar Partnerstwa na tle mapy typologii obszarów problemowych

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Aktualizacji delimitacji obszarów problemowych w Polsce na 2018 rok. (P. Śleszyński z zespołem. Warszawa, 13 grudnia 2019 r.)

2.6. Delimitacja obszaru funkcjonalnego w strukturze przestrzennej województwa

23 kwietnia 2018 r. uchwałą nr XLIV/667/18 Sejmiku Województwa Lubuskiego (Dz. Urz. Woj. Lub. z dnia 2 maja 2018 r. poz. 1163) uchwalony został **plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego**, który – wraz ze **strategią rozwoju województwa** – stanowi **podstawę prowadzenia polityki rozwoju** przez władze samorządowe. Plan wyznaczył obszary funkcjonalne o znaczeniu dla polityki przestrzennej kraju, jak również obszary funkcjonalne o znaczeniu regionalnym i lokalnym. Wśród gmin tworzących Partnerstwo Lubuska 9 **Wschowa** została uznana za **ośrodek lokalny** pełniący uzupełniającą rolę w stosunku do ośrodków subregionalnych, a **gminy Kożuchów i Nowa Sól** zakwalifikowane zostały do grona **wiejskich obszarów funkcjonalnych uczestniczących w procesach rozwojowych**, tzn. położonych w strefach bezpośredniego oddziaływania miejskich obszarów funkcjonalnych. **Pozostałe gminy** Partnerstwa (a także obszar wiejski gminy Wschowa) zaliczone zostały do kategorii **wiejskich obszarów funkcjonalnych wymagających wsparcia procesów rozwojowych**. Oznacza to, iż „znajdują się one poza strefą bezpośredniego oddziaływania miejskich ośrodków funkcjonalnych i nie są objęte ich potencjałem rozwojowym. Szczególnie niekorzystnym zjawiskiem charakterystycznym dla tych obszarów jest odpływ ludności a bariery w rozwoju stanowią głównie: niska dostępność do usług publicznych, zły stan techniczny zabudowy, słaba jakość infrastruktury technicznej oraz niska dostępność komunikacyjna⁵.”

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wyróżnia także **obszary funkcjonalne wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji** przy wsparciu instrumentów właściwych polityce regionalnej. Są to miejsca, w których **występuje koncentracja problemów o charakterze społeczno-gospodarczym**, które mogą mieć znaczenie w skali regionu i kraju. Zgodnie z kryteriami zawartymi w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego wyróżniono **pięć typów** obszarów wymagających długofalowej interwencji:

- I. Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych
- II. Miasta i inne obszary tracące funkcje społeczno-gospodarcze

⁵ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, Dz. Urz. Woj. Lub. z dnia 2 maja 2018 r. poz. 1163.

- III. Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe
- IV. Obszary przygraniczne
- V. Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodków wojewódzkich

Nazwa gminy	Typ obszaru wymagający długofalowej interwencji				
	I	II	III	IV	V
Bytom Odrzański	X	X			
Kolsko	X		X		
Koźuchów	X				
Nowa Sól	X				
Nowe Miasteczko	X	X			
Siedlisko	X	X			
Sława		X	X		
Szlichtyngowa	X	X			X
Wschowa	X	X			X

Jak widać, największa koncentracja wyzwań rozwojowych dotyczy gmin ze **wschodniej części obszaru Partnerstwa**. Jest to niewątpliwie pokłosie ich marginalnego – w odniesieniu do rdzenia rozwojowego regionu – położenia na styku trzech województw.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa lubuskiego określił także **Nowosolski obszar funkcjonalny**, obejmujący cały powiat nowosolski. PZPWL

podkreśla, iż NOF stanowi prężnie rozwijający się ośrodek gospodarczy o znaczeniu subregionalnym oraz określa zasady zagospodarowania dla tego obszaru, które są tożsame z ogólnie przyjętymi zasadami dla polityki zagospodarowania przestrzennego, które stanowią ramy planu wojewódzkiego.

3. Portret obszaru Partnerstwa – diagnoza na podstawie danych statystycznych, badań ilościowych i jakościowych

3.1. Analiza wskaźnikowa w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowo-przestrzennym

Dla przeprowadzenia wielowymiarowej analizy wskaźnikowej Związek Miast Polskich opracował **Monitor Rozwoju Lokalnego**⁶. Jest to narzędzie pozwalające na syntetyczną ocenę potencjału społeczno-ekonomicznego konkretnej gminy w czasie i w relacji do innych gmin o podobnej funkcji w strukturze osiedleńczej kraju. Nie jest to zatem ocena w kategoriach bezwzględnych – a zawsze w porównaniu z tym co dzieje się w jednostkach samorządu terytorialnego, stanowiących grupę porównawczą. Nie jest to również ocena w sensie formalnym, ale **punkt wyjścia do analizy**. Tym samym to jest wsparcie władz i mieszkańców w przygotowaniu decyzji, przede wszystkim o charakterze strategicznym. Dla potrzeb realizacji Projektu „Centrum Wsparcia Doradczego Plus” Monitor Rozwoju Lokalnego został wyposażony w funkcje pozwalające na ocenę potencjałów rozwojowych w ujęciu wszystkich jednostek samorządu terytorialnego tworzących poszczególne partnerstwa uczestniczące w Projekcie.

W niniejszym rozdziale posłużono się także danymi GUS oraz innymi dostępnymi dla autorów zbiorami danych.

⁶ <https://monitorrozwoju.pl/>

3.1.1. Ogólny wskaźnik rozwoju obszaru Partnerstwa

Stanowi on **sumę wskaźników syntetycznych** dotyczących obszarów i wymiarów danych zagregowanych w MRL **poszczególnych gmin tworzących Partnerstwo**, ważonych udziałem liczby mieszkańców danej jednostki w ogólnej liczbie mieszkańców Partnerstwa. Wartości wskaźników poszczególnych gmin są wypadkową wyliczeń względem innych gmin należących do tożsamej grupy funkcjonalnej (zgodnie z klasyfikacją prof. P. Śleszyńskiego z PAN).

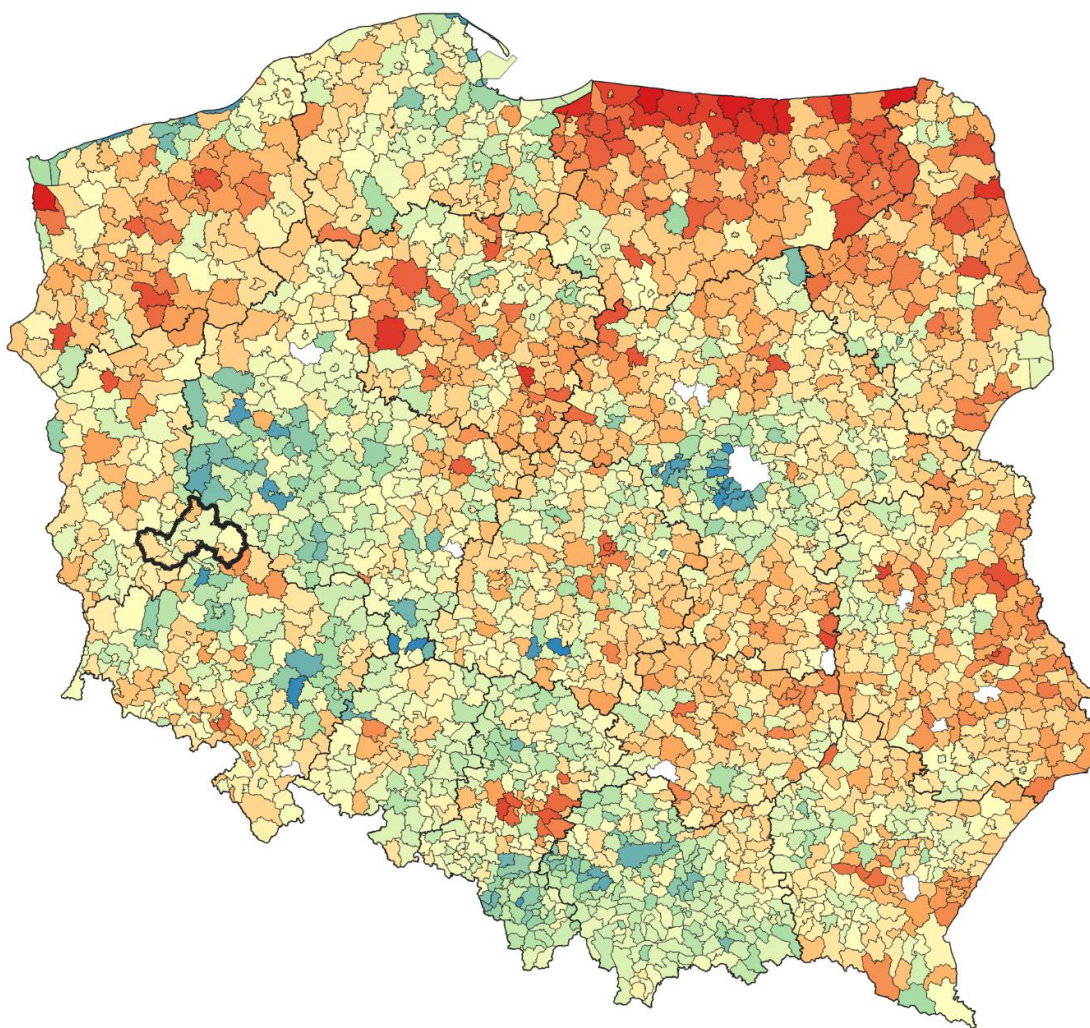

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Ogólny wskaźnik rozwoju Partnerstwa posiada wartość **zblizoną do zera**, co wskazuje na brak nagłych zjawisk kryzysowych i **ogólną stagnację** rozwojową całości obszaru.

Wyraźniej wskazuje na ten stan zobrazowanie pozycji rozwojowej gmin tworzących Partnerstwo na tle gmin w całym kraju:

Rysunek 10 Ogólny wskaźnik rozwoju gmin 2016-20

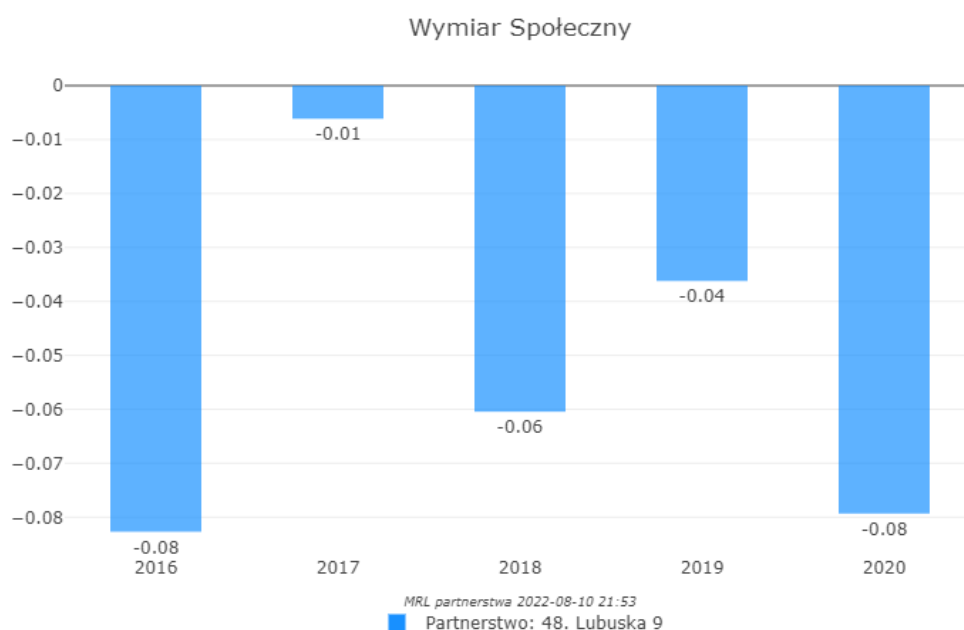
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Zgodnie z teorią zrównoważonego rozwoju w MRL wyodrębniono trzy wymiary tegoż rozwoju: **gospodarczy, społeczny i środowiskowo-przestrzenny**. Poniżej znajdują się wskaźniki dla każdego z nich, agregujące dane z poszczególnych dziedzin.

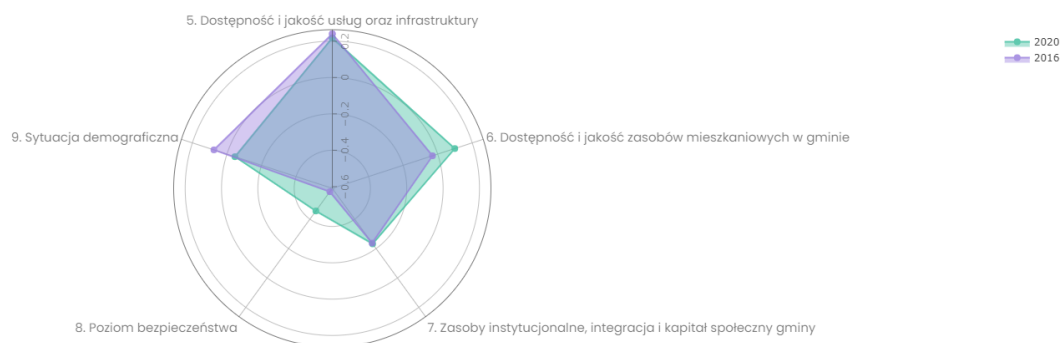
3.2. Wymiar społeczny

Syntetyczny wskaźnik rozwoju w wymiarze społecznym agreguje dane z następujących podobszarów:

- dostępność i jakość usług oraz infrastruktury;
- dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych;
- zasoby instytucjonalne, integracja i kapitał społeczny gminy;
- poziom bezpieczeństwa;
- sytuacja demograficzna.

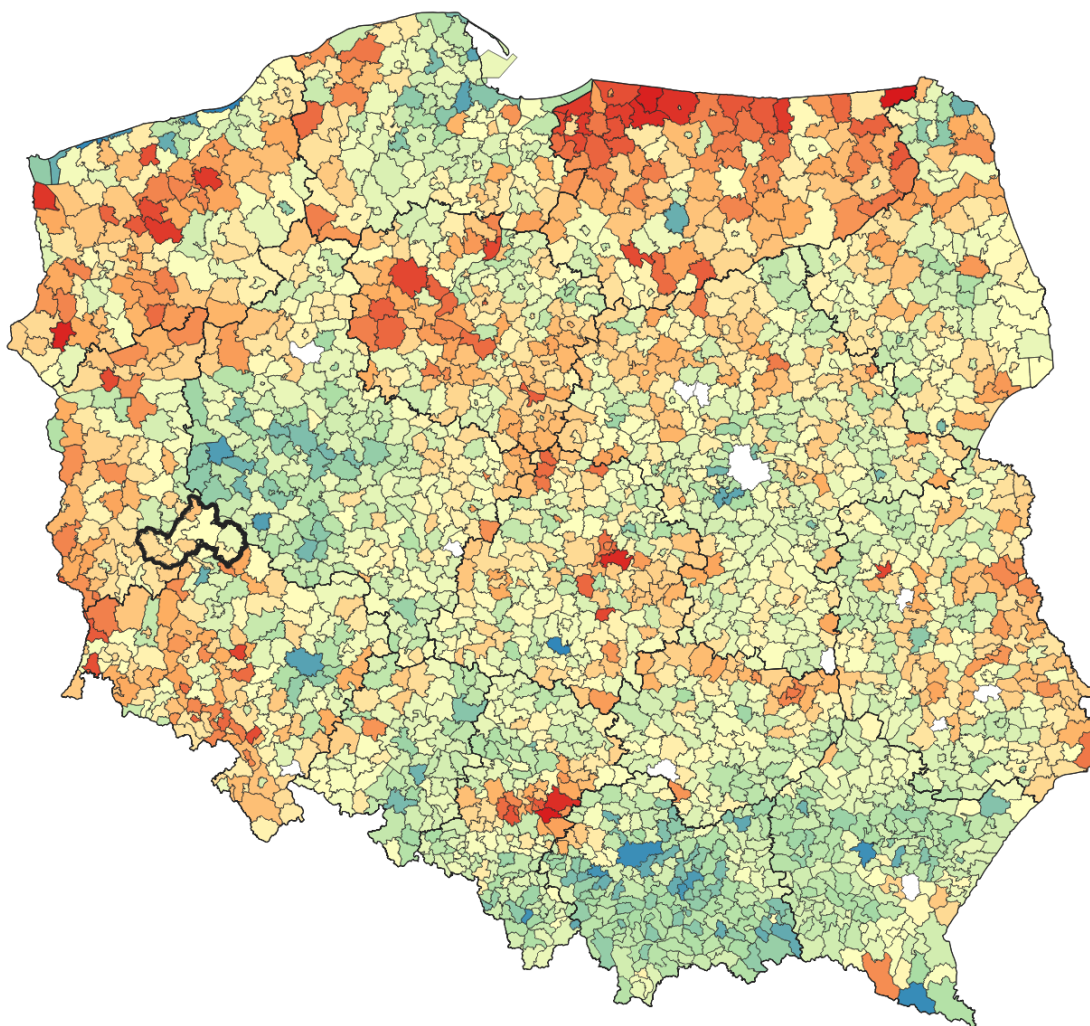

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

W wymiarze społecznym jedynie dwa obszary składowe plasują Partnerstwo **powyżej średniej** dla grup porównawczych – **dostępność i jakość usług oraz infrastruktury**, a także **dostępność i jakość zasobów mieszkaniowych w gminie**. Co istotne, na przestrzeni lat 2016-20 pierwszy z nich uległ niewielkiemu spadkowi, drugi wyraźnej poprawie. **Wzrost** zanotowały także wskaźniki określające **poziom bezpieczeństwa**. Na **stałym**, niższym od grupy porównawczej poziomie znajduje się wartość dla wskaźnika określającego **zasoby instytucjonalne, integrację i kapitał społeczny gmin**, a **pogorszeniu uległa sytuacja demograficzna obszaru**.

Rysunek 11 Wymiar społeczny rozwoju Partnerstwa na tle kraju

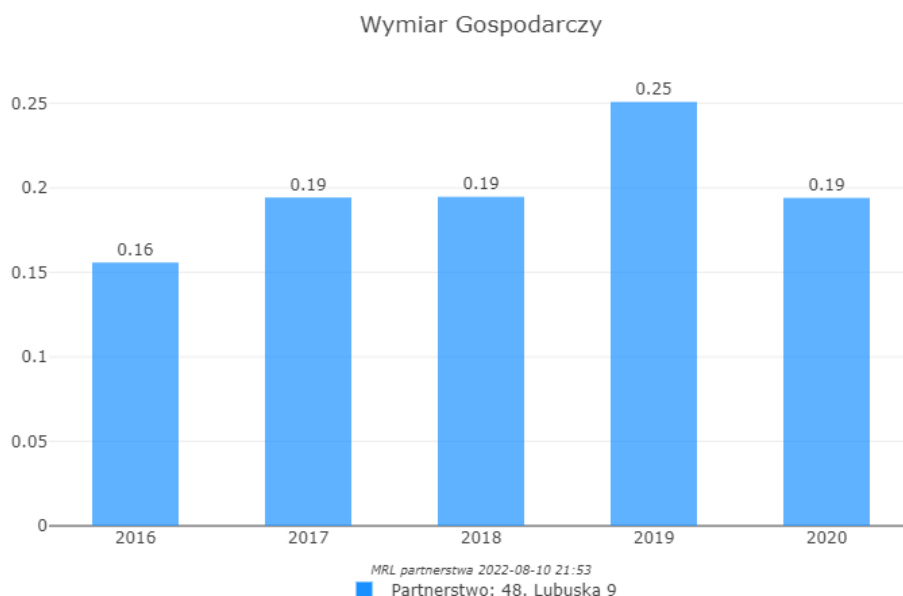
Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

3.3. Wymiar gospodarczy

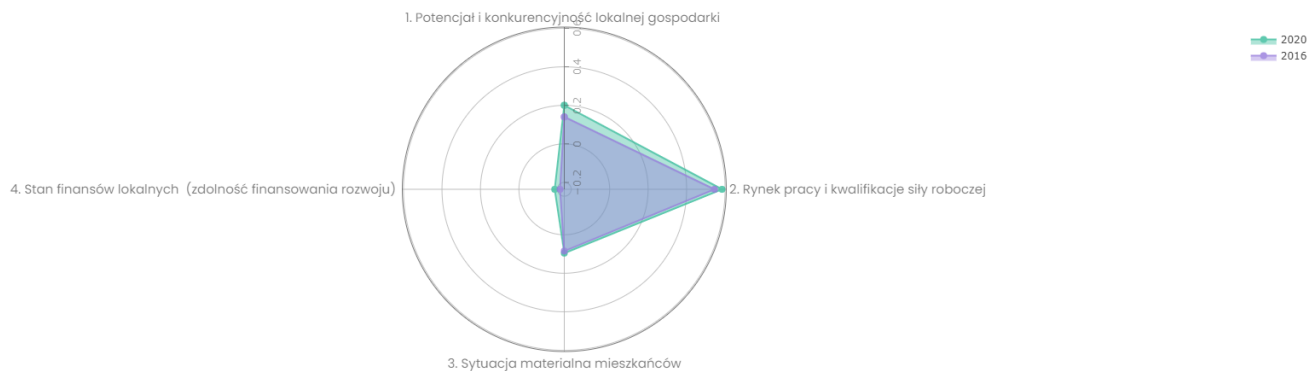
Syntetyczny wskaźnik rozwoju w wymiarze gospodarczym wskazuje zmiany zachodzące w następujących podobszarach:

- potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki;
- rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej;
- sytuacja materialna mieszkańców;
- stan finansów lokalnych (zdolność finansowania rozwoju).

W pierwszych trzech elementach Partnerstwo plasuje się na **stabilnym, wyraźnie wyższym od grupy porównawczej poziomie**. W szczególności wartości dla wskaźników określających **rynek pracy i kwalifikacje siły roboczej znajdują się na wysokim poziomie**.

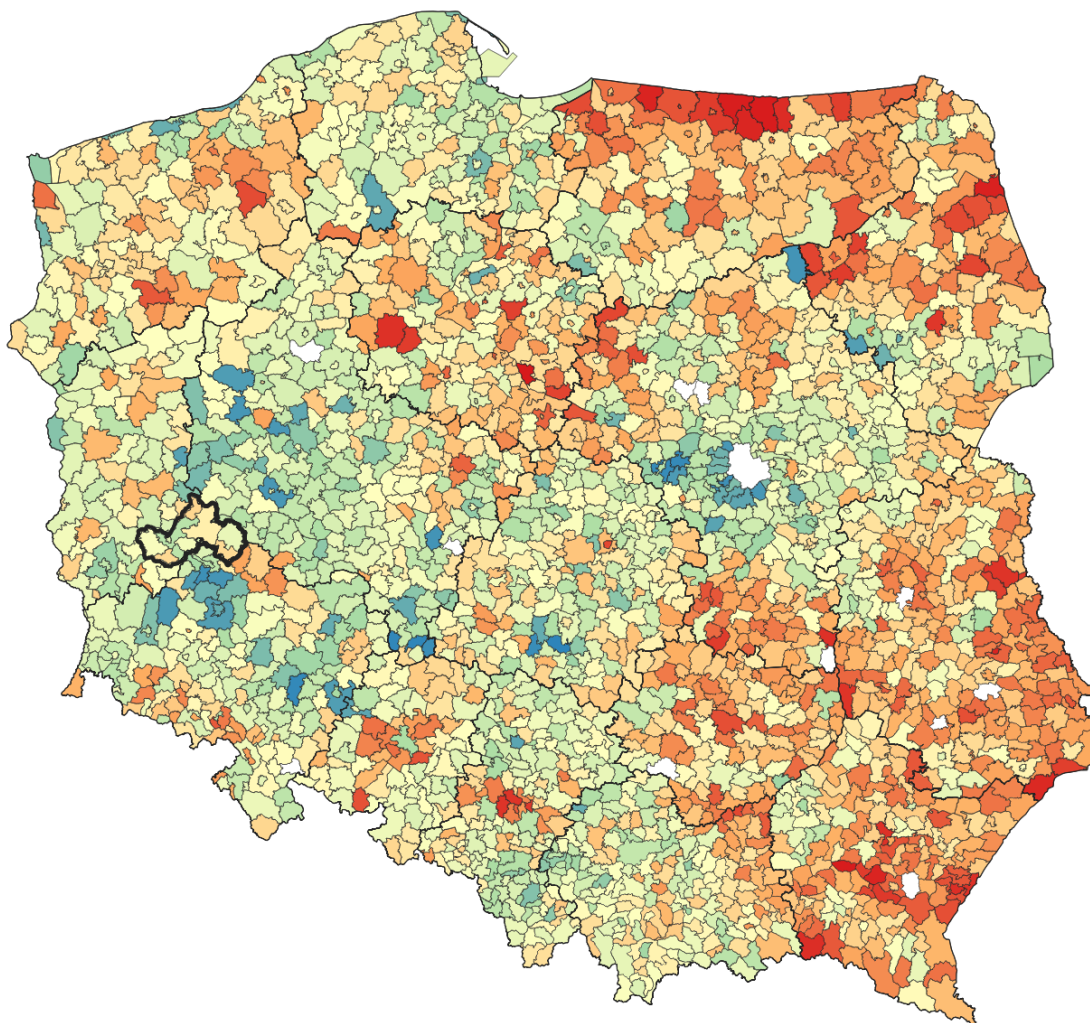

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

Głównym deficytem w tym wymiarze jest wartość wskaźników określających **stan finansów lokalnych**, przekładający się na zdolność do finansowania rozwoju gmin – na przestrzeni lat 2016-20 uległ on poprawie, ale zmiana ta była niemalże kosmetyczna i wciąż plasuje obszar Partnerstwa zdecydowanie poniżej porównywalnych samorządów.

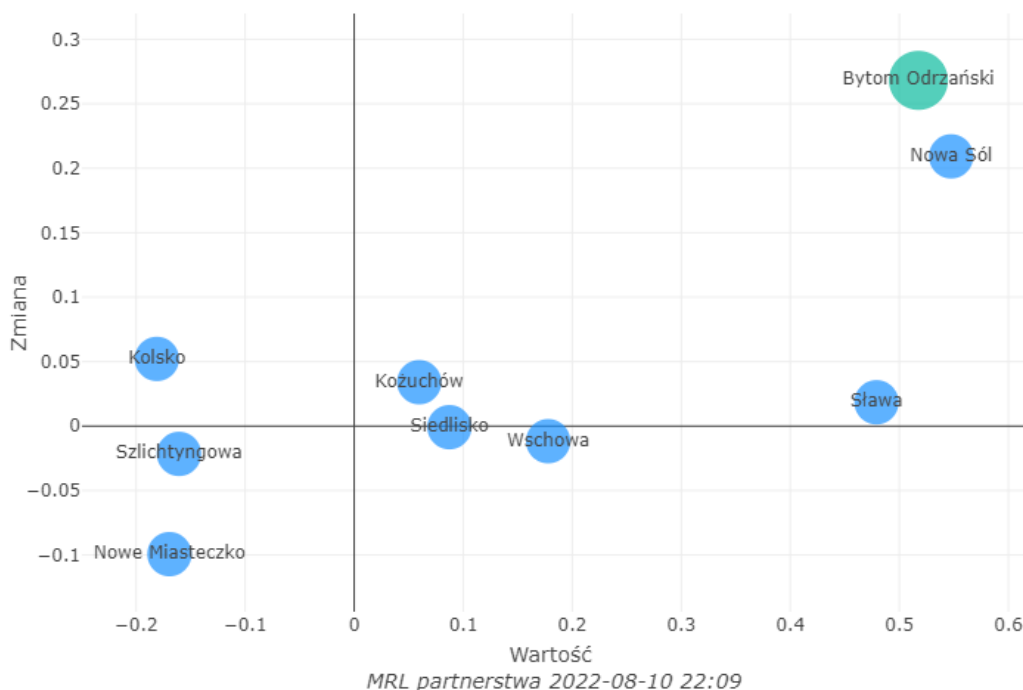
Rysunek 12 Wymiar gospodarczy rozwoju Partnerstwa na tle kraju

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

W zakresie rozwoju gospodarczego obszaru Partnerstwa wyraźnie widać, iż gminy **Bytom Odrzański** i **Nowa Sól** są w tym wymiarze **liderami**. Gminy **Sława**, **Wschowa**, **Siedlisko** i **Koźuchów** również posiadają pozytywne – w odniesieniu do grup porównawczych – wartości wskaźników rozwoju, ale ich wielkość oraz minimalna dynamika zmian wskazują na **powolne tempo rozwoju**. W zdecydowanie najgorszej sytuacji są gminy **Nowe Miasteczko** i **Szlichtyngowa**, w których na przestrzeni ostatniego pięciolecia doszło do **pogorszenia wskaźników rozwoju gospodarczego**.

Rysunek 13 Wskaźnik rozwoju w wymiarze gospodarczym - pozycja gmin w Partnerstwie

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

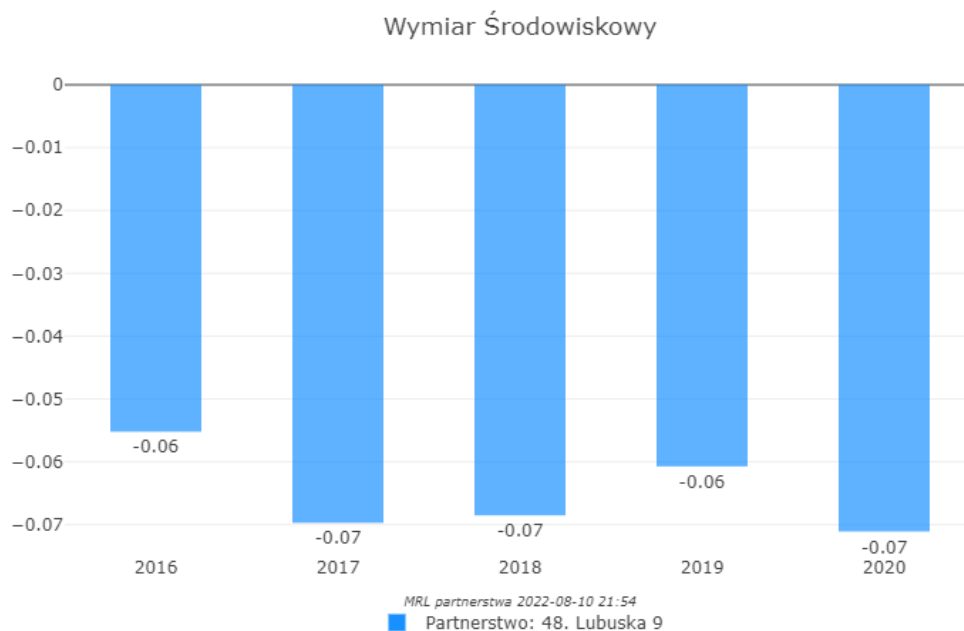
3.4. Wymiar środowiskowy

W ujęciu syntetycznym pokazuje on zmiany, jakie zaszły w obszarach:

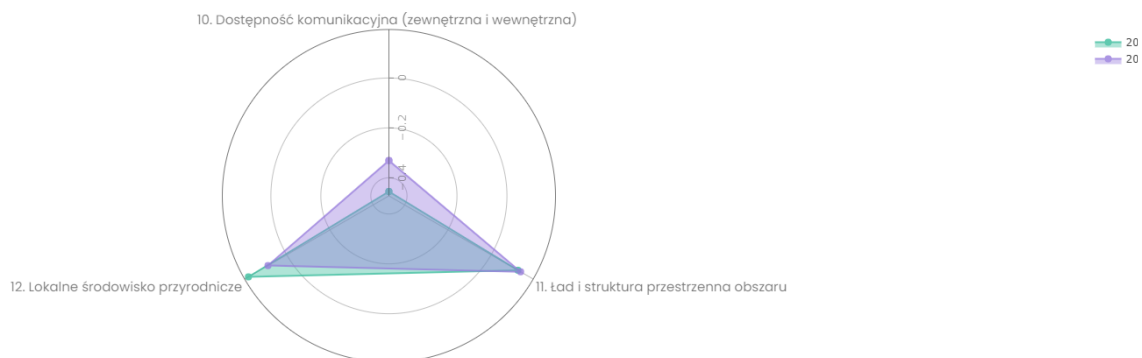
- dostępność komunikacyjna (zewnętrzna i wewnętrzna);
- ład i struktura przestrzenna obszaru;
- lokalne środowisko przyrodnicze.

Na przestrzeni ostatnich pięciu lat **wartość wskaźników dla dostępności komunikacyjnej wyraźnie spadła** (od -0,33 do -0,46), podkreślając – wskazane w pierwszym rozdziale niniejszej Diagnozy – **wyraźne problemy związane z de facto wykluczeniem komunikacyjnym obszaru Partnerstwa**. W szczególności widoczne

jest to w szczegółowych danych odnoszących się do jakości sieci dróg, transportu zbiorowego czy skali ruchu turystycznego. **Jedyną gminą**, w której zaszła wyraźnie **pozytywna zmiana** jest **Nowe Miasteczko**, gdzie wybudowano węzły drogowe na nowej drodze S-3. Dwa pozostałe podobszary – **ład i struktura przestrzenna oraz lokalne środowisko przyrodnicze posiadają stałe, dodatnie wartości i dynamikę zmian** dla całego obszaru Partnerstwa.

Źródło: Opracowanie ZMP na podstawie Monitora Rozwoju Lokalnego

3.5. Wymiar instytucjonalny

Ze względu na krótki okres współpracy samorządów w formule partnerskiej oraz brak wykształconej struktury formalnej **nie ma obecnie możliwości analizy wymiaru instytucjonalnego samego Partnerstwa**. Realizując etap diagnozy, Zespół Doradców Związku Miast Polskich, we współpracy z gminami tworzącymi Lubuską 9 przeprowadził **badanie ankietowe poziomu rozwoju instytucjonalnego samorządów gminnych**. Wnioski płynące z tego badania wskazują, iż posiadają one zróżnicowaną wielkość (od kilkunastu do 90), zasadniczo **spłaszczoną strukturę** (najliczniejszą grupę pracowników stanowią inspektorzy, podinspektorzy, referenci i pomoc administracyjna), a także cechują się **stabilnością kadr** (średnia rotacja kadr w ostatnich 5 latach wyniosła poniżej 8%).

Większość siedzib urzędów gmin znajduje się w obiektach zabytkowym, które nie są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Przy tym – poza jednostkowymi przypadkami – brak jest możliwości skorzystania z szerszej niż EPUAP oferty usług publicznych za pośrednictwem Internetu, co dodatkowo wyklucza osoby z niepełnosprawnościami z możliwości pełnego korzystania z usług świadczonych przez poszczególne urzędy.

W większości gmin wskazano na **konieczność wzmocnienia kadrowego i kompetencyjnego** poszczególnych działów administracji, w szczególności w zakresie inwestycji, zamówień publicznych, obsługi prawnej, usług projektowych, ochrony zabytków, pozyskiwania funduszy zewnętrznych, planowania rozwoju czy planowania przestrzennego.

Sposób **delegacji zadań** oraz **poziom kooperacji pracowników** w zakresie realizacji poszczególnych działań jest **indywidualnie określany w każdym z urzędów**. W samorządach Partnerstwa (poza Gminą Wschowa) nie przeprowadza się badań, ankiet lub sondaży, które pozwoliłyby ocenić poziom satysfakcji ich klientów.

Jednocześnie należy zauważyć, iż od chwili **włączenia się Partnerstwa Lubuska 9 w Projekt Centrum Wsparcia Doradczego+** tworzone są **zasady współpracy oraz podziału kompetencji, zadań i obowiązków pomiędzy poszczególnymi samorządami**. Wyrazem tego była podjęta wspólnie przez członków Rady Partnerstwa polityka w zakresie określenia podziału zadań i kosztów związanych z uczestnictwem w Projekcie.

3.6. Diagnoza sytuacji społecznej

3.6.1. Sytuacja demograficzna

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Ludność ogółem	80508	80661	80611	80494	80232	80214	80094	79876	79330	79076	78539
W wieku przedprodukcyjnym	16 864	16546	16264	15958	15706	15587	15508	15356	15067	14893	14755
W wieku produkcyjnym	51 699	51608	51285	50906	50403	49982	49419	48831	48114	47728	47112
W wieku poprodukcyjnym	11 945	12507	13062	13630	14123	14645	15167	15689	16149	16455	16672

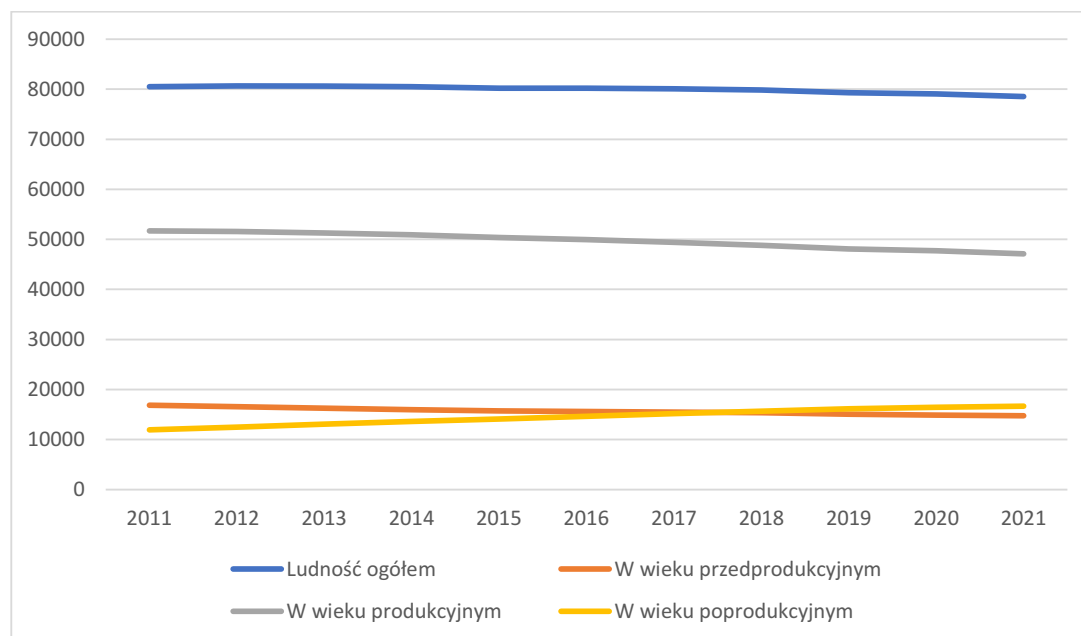
Od dekady sytuacja demograficzna obszaru Partnerstwa ulega **stopniowemu pogorszeniu**. Na przestrzeni lat 2011-2021 **ubytek liczby ludności** dla całego obszaru wynosi **ok. 2,5%**. Bez wątpienia proces ten przebiega o wiele łagodniej niż w większości gmin w Polsce i w regionie, jednak widoczne są jednoznacznie negatywne zmiany.

Pomiędzy 2017 a 2018 r. wyraźnie przecięły się tzw. nożyce demograficzne, tzn. nastąpiła **przewaga liczby ludności w wieku poprodukcyjnym nad grupą w wieku przedprodukcyjnym**, a skala negatywnych zmian jest **coraz większa**. W ujęciu procentowym zmiana pokoleniowa jest widoczna o wiele wyraźniej: liczba osób w wieku przedprodukcyjnym **zmniejszyła się o 12,5%**, zaś liczba osób w wieku poprodukcyjnym wzrosła o ponad **39,5%**.

Analizując szczegółowe dane widać, iż **stosunkowo łagodne – co do liczby mieszkańców - tempo zmian demograficznych** całego obszaru jest efektem znaczącego nasilenia się osadnictwa na terenie **Gminy Nowa Sól** (suburbanizacja miasta Nowa Sól oraz migracje związane z dostępnością miejsc pracy w mieście i gminie) i **Gminy Sława** (perurbanizacja oraz rosnąca liczba stałych migracji do

dotychczasowych domów letniskowych osób w wieku poprodukcyjnym – w przypadku tej Gminy **wzrost liczby ludności w tej grupie wynosi blisko 49% w analizowanym okresie**). Biorąc pod uwagę tempo i zakres zmian demograficznych wyraźnie widać, iż **wyzwania** związane z zapewnieniem odpowiedniej **jakości i dostępności usług dla seniorów** będą w najbliższej przyszłości **największym wyzwaniem dla gmin Partnerstwa**, a dodatkowo, **samorządy Lubuskiej 9** zmierzają z nim o wiele szybciej niż inne gminy w regionie.

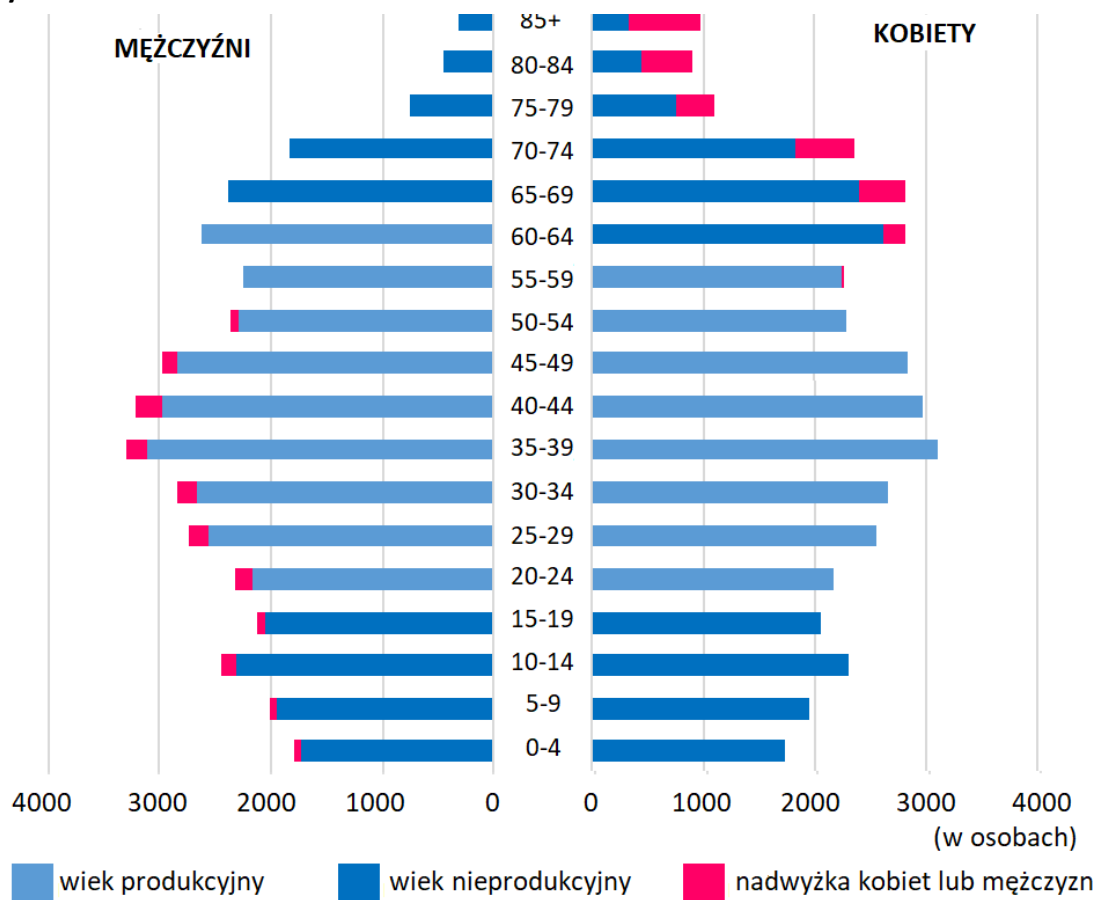
Wykres 1 Zmiany w ekonomicznych grupach wieku

Źródło: opracowanie ZMP na podstawie danych GUS

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl.

Wykres 2 Piramida wieku mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl.

3.6.1. Warunki zamieszkiwania, wyposażenie w infrastrukturę techniczną

Warunki mieszkaniowe w partnerstwie, podobnie jak w całym kraju, ulegają stopniowej poprawie. Zasoby mieszkaniowe na koniec 2020 r. wg GUS BDL wynosiły 26,5 tys. mieszkań o powierzchni użytkowej 2 191,0 tys. m², w tym zasoby komunalne stanowiły 1,2 tys. mieszkań o powierzchni użytkowej 54,7 tys. m².

W 2020 roku przeciętna **powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na 1 mieszkańca wynosiła 27,7 m²** (w 2010 r. – 24,0 m²). Jest to **wartość poniżej zarówno średniej krajowej jak i średniej dla województwa lubuskiego**. Wskaźnik ten był na obszarze partnerstwa zróżnicowany i wynosił od 25,1 m² na 1 mieszkańca w gminie Nowe Miasteczko do 31,1 m² w gminach Nowa Sól i w mieście Sława.

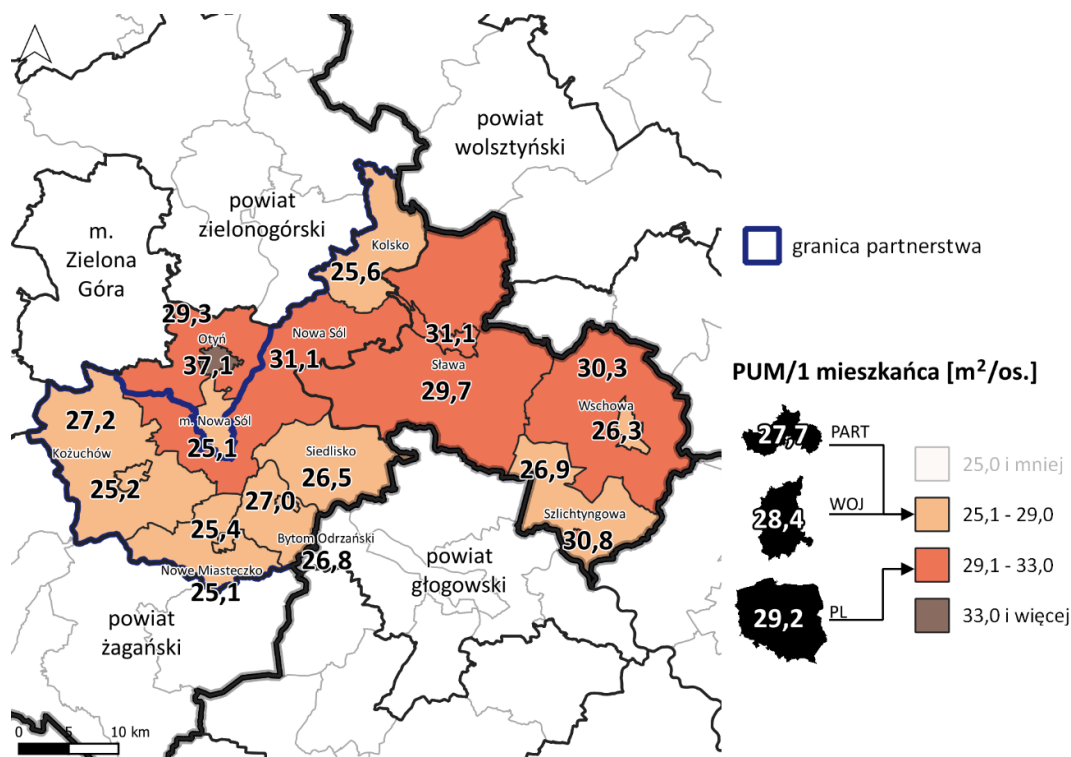
Różnice pomiędzy miastami (średnio 27,6 m²), a obszarami wiejskimi (średnio 27,7 m²) nie są duże i czasem nieco lepsza sytuacja mieszkaniowa jest w miastach (Rys. 13)

Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w partnerstwie w 2020 r. wyniosła 85,2 m² i przewyższa średnią dla Polski oraz dla województwa lubuskiego. Przeciętne mieszkanie było mniejsze na obszarach miejskich, gdzie występuje zabudowa wielorodzinna – średnio 76,3 m² i większe na obszarach wiejskich, gdzie występuje głównie zabudowa jednorodzinna – średnio 89,7 m² (Rys. 14).

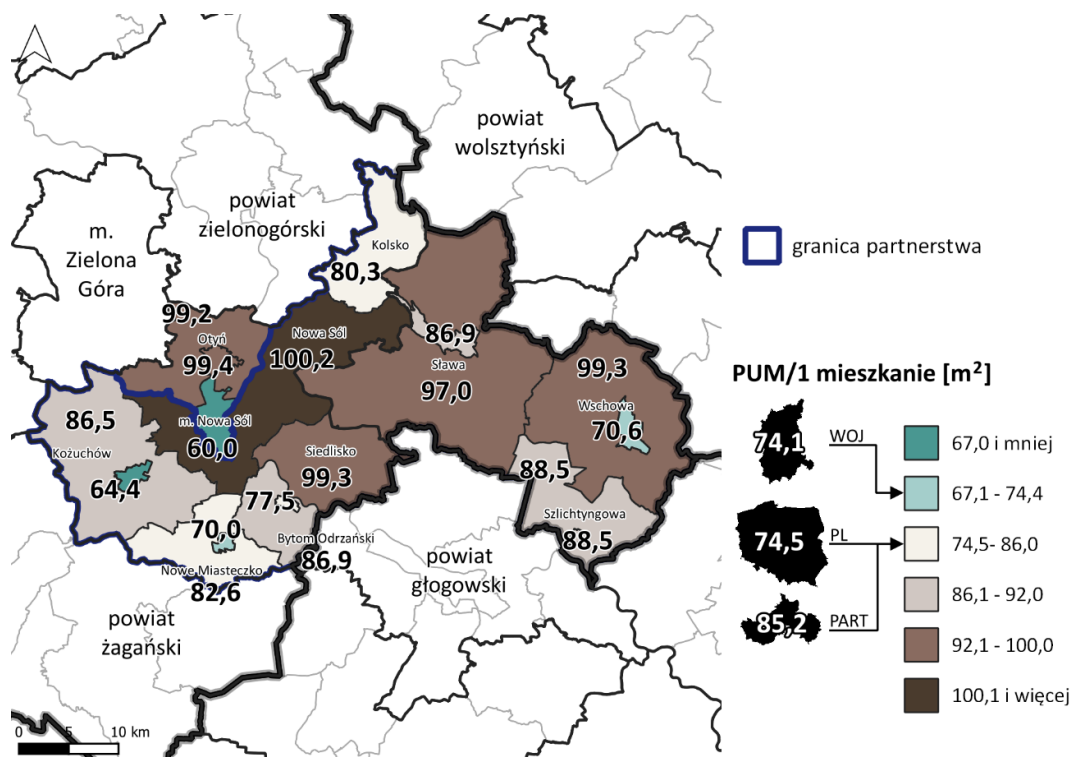
Obszar partnerstwa jest przeciętnie wyposażony w urządzenia techniczne infrastruktury wodociągowej. **Odsetek ludności korzystającej w 2020 r. z sieci wodociągowej wynosił 94,0% i był nieznacznie wyższy niż średnia dla Polski (92,2%) oraz niemal równy średniej dla województwa lubuskiego (94,8%).** Jednocześnie **odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w tym samym roku wynosił 61,6%, co stanowi wartość o niemal 10% niższą od średniej liczonej dla Polski (71,5%) oraz województwa (74,7%).** Zadowalająca obsługa infrastrukturalna w zakresie sieci kanalizacyjnej występuje jedynie w miastach (części miejskie gmin Kożuchów, Nowe Miasteczko, Bytom Odrzański, Sława, Wschowa – odpowiednio 99,6%, 99,8%, 89,5%, 97,8% i 93,2%). W pozostałych jednostkach odsetek ludności korzystający z kanalizacji nie przekracza 50%. **Wyjątek stanowi gmina Szlichtyngowa, charakteryzująca się bardzo dobrą obsługą w zakresie infrastruktury kanalizacyjnej zarówno w części miejskiej, jak i wiejskiej** (Rys. 15 i 16). Odsetek ludności korzystający z gazu sieciowego wynosił 26,4%.

Wskaźniki długości sieci, biorąc pod uwagę odsetek korzystającej z sieci ludności, są wyższe od przeciętnych dla kraju. W 2020 r. wskaźnik długości sieci rozdzielczej wodociągowej dla partnerstwa wynosił 98,4 km na 10 tys. obsługiwanych mieszkańców (średnia dla Polski to 88,8 km na 10 tys. obsługiwanych), zaś sieci kanalizacyjnej – 75,7 km na 10 tys. obsługiwanych (średnia dla Polski to 62,0 km na 10 tys. obsługiwanych). **Znajduje to wyraz w kosztach budowy i eksploatacji sieci.**

Rysunek 14 Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 mieszkańca w 2020 r.

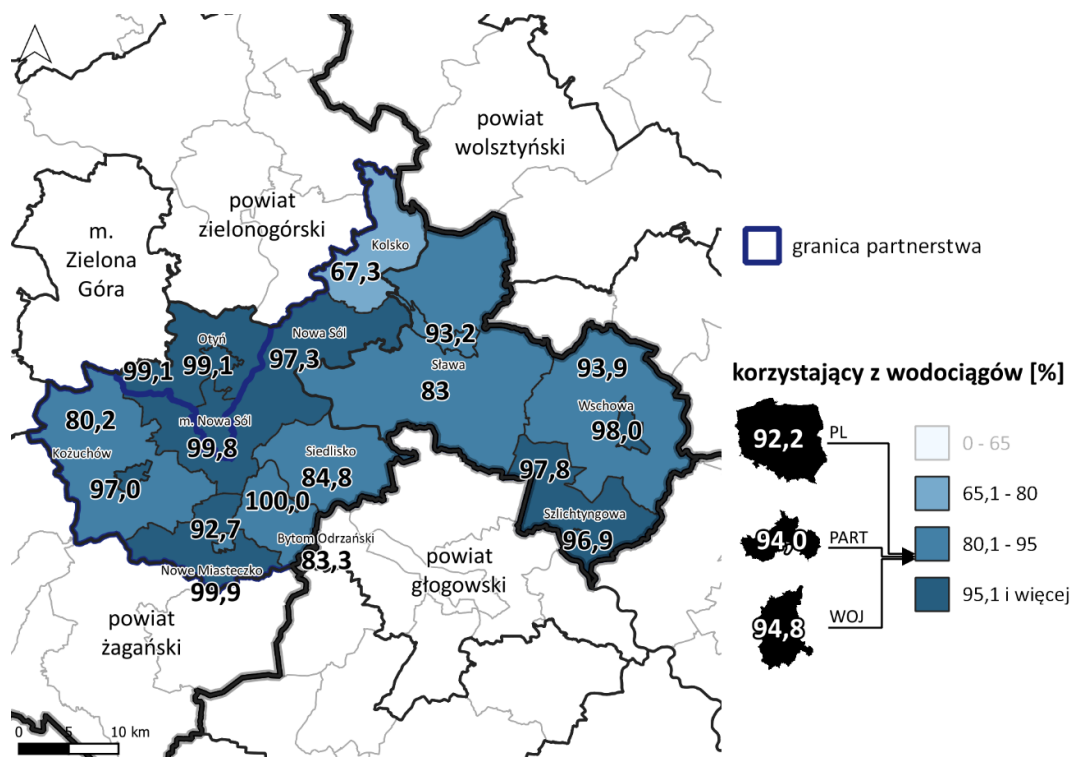

Rysunek 15 Średnia wielkość mieszkań - powierzchnia użytkowa na mieszkanie w 2020 r.

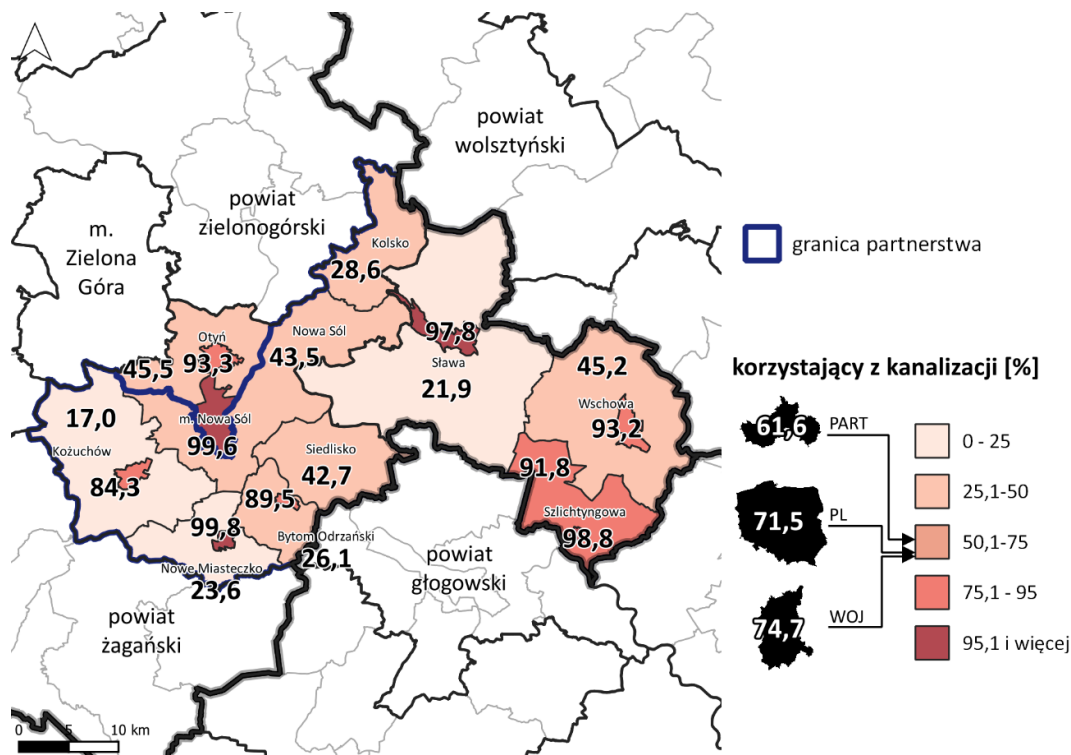

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Rysunek 16 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2020 r.

Rysunek 17 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

3.6.2. Dostęp do usług (publicznych i rynkowych), zapotrzebowanie na usługi w kontekście zmian demograficznych

Usługi podstawowe to takie, które zaspokajają podstawowe potrzeby mieszkańców i powinny być lokalizowane w jak najlepszej dostępności względem miejsca ich zamieszkania. Do usług podstawowych zalicza się m.in. usługi oświaty i wychowania, podstawowej opieki zdrowotnej, handlu, w tym głównie spożywczego.

Na obszarze Partnerstwa **większość usług podstawowych zlokalizowana jest w miastach: Wschowa i Koźuchów**, a w drugiej kolejności w **Nowym Miasteczku i Sławie** (Rys. 17).

W 2021 r. w Partnerstwie zlokalizowanych było 28 szkół podstawowych. Placówki rozmieszczone są proporcjonalnie na całym jego obszarze. Najwięcej szkół znajduje się w mieście i na obszarze wiejskim gminy Wschowa – 9, następnie 5 w mieście i gminie Sława oraz 3 w mieście i gminie Koźuchów. Szkoły średnie to samodzielne jednostki, bądź zespoły szkół. W 10 takich placówkach (8 lokalizacji) funkcjonowały licea, technika i szkoły branżowe. 4 z nich są zlokalizowane w mieście Wschowa, po 1 w miastach Koźuchów, Sława, Nowe Miasteczko i w gminie wiejskiej Siedlisko.

Na usługi oświatowo-wychowawcze składa się także **50 przedszkoli** (w tym 8 w mieście Wschowa i 6 w Koźuchowie) i 9 żłobków (w tym 3 w mieście Wschowa i 2 w Sławie). W 2021 r. funkcjonował 1 podmiot pełniący funkcję szpitala - **Nowy Szpital we Wschowie**.

Usługi podstawowej opieki zdrowotnej świadczyło **18 przychodni POZ**, w tym m.in. 4 w mieście Wschowa, 3 w mieście Koźuchów, po 2 w mieście Sława, Nowe Miasteczko i w gminie Kolsko. Wśród nich znalazły się zarówno duże zakłady opieki zdrowotnej, jak i mniejsze placówki prywatne oferujące usługi z zakresu medycyny rodzinnej.

Wg bazy danych REGON na obszarze Partnerstwa w 2021 r. funkcjonowało 212 podmiotów gospodarczych świadczących usługi w zakresie ochrony zdrowia. Najwięcej z nich zlokalizowanych było w mieście Wschowa. W obszarze analizy, poza granicami Partnerstwa znaczącą liczbą takich podmiotów odznacza się miasto Nowa Sól (265 podmiotów).

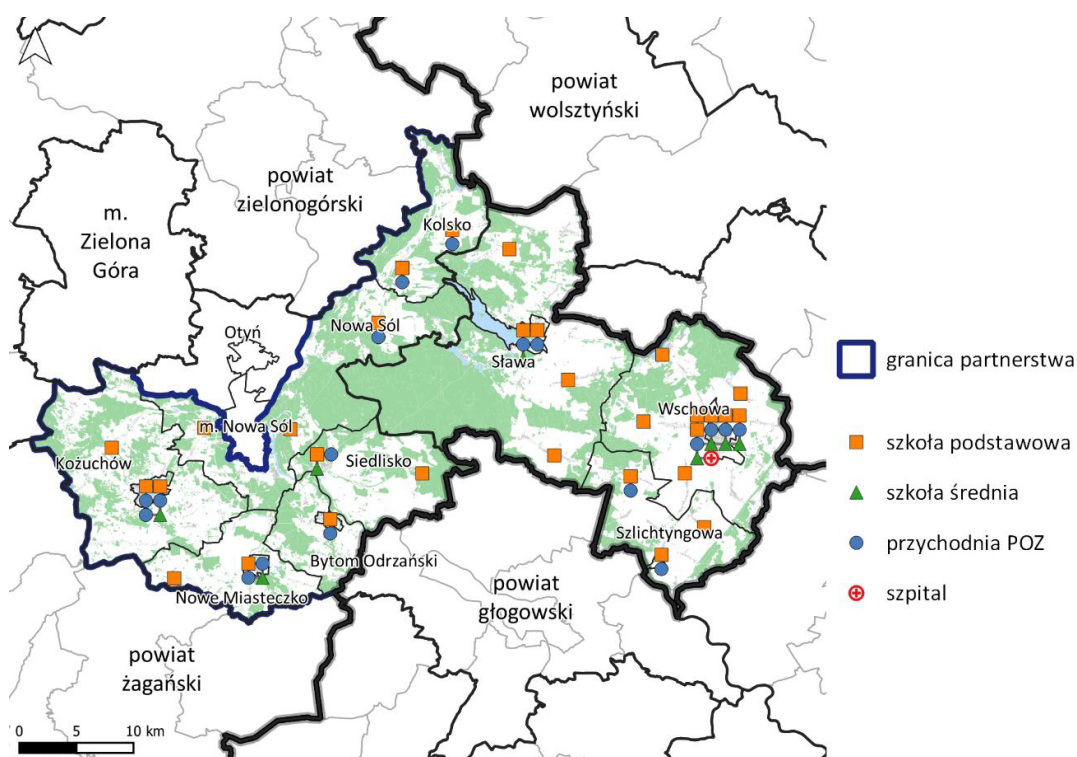
W zakresie handlu w całym obszarze Partnerstwa w 2021 r. wg bazy REGON funkcjonowało **868 podmiotów w handlu detalicznym** (z wyłączeniem handlu samochodami). **52% ww. placówek zlokalizowane było w miastach**. W całym obszarze funkcjonowało 40 supermarketów, rozmieszczonych zarówno w miastach,

jak i na terenach wiejskich. Najwięcej ww. dużych sklepów zlokalizowano w mieście Wschowa (9). Małe sklepy spożywcze mają głównie znaczenie lokalne. Ważne z punktu widzenia jakości wyposażenia ośrodków usługowych jest obecność także dużych sklepów sieciowych obsługujących całą gminę, a nawet powiat.

Obok sklepów spożywczych istotne znaczenie dla ośrodków mają też **usługi gastronomii**. W analizowanym obszarze w 2021 r. funkcjonowały **154 obiekty usług związanych z wyżywieniem**. 55% takich obiektów zlokalizowano w miastach. Na terenach wiejskich największym udziałem tej branży usług charakteryzuje się obszar gminy Sława (20 podmiotów).

Wymieniony wyżej handel i gastronomia w połączeniu z punktami usługowymi, rzemiosłem stanowią tzw. usługi „dospołeczne”. Są to usługi nieobligatoryjne, niezbędne do funkcjonowania atrakcyjnej przestrzeni publicznej tworząc wykształcone centra aktywności.

Rysunek 18 Rozmieszczenie podstawowych usług społecznych na terenie Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od samorządów Partnerstwa

Ocena wyposażenia usługowego obejmuje zarówno ilościowe zaspokojenie potrzeb społecznych, jak i dostępność przestrzenną do usług, o której decyduje wielkość zasobów usługowych i ich przestrzenny rozkład w stosunku do miejsca

zamieszkania. W niniejszym rozdziale dokonano jedynie analizy dostępności przestrzennej do podstawowych usług społecznych i komercyjnych.

Dla oszacowania dostępności czasowej przyjęto, że:

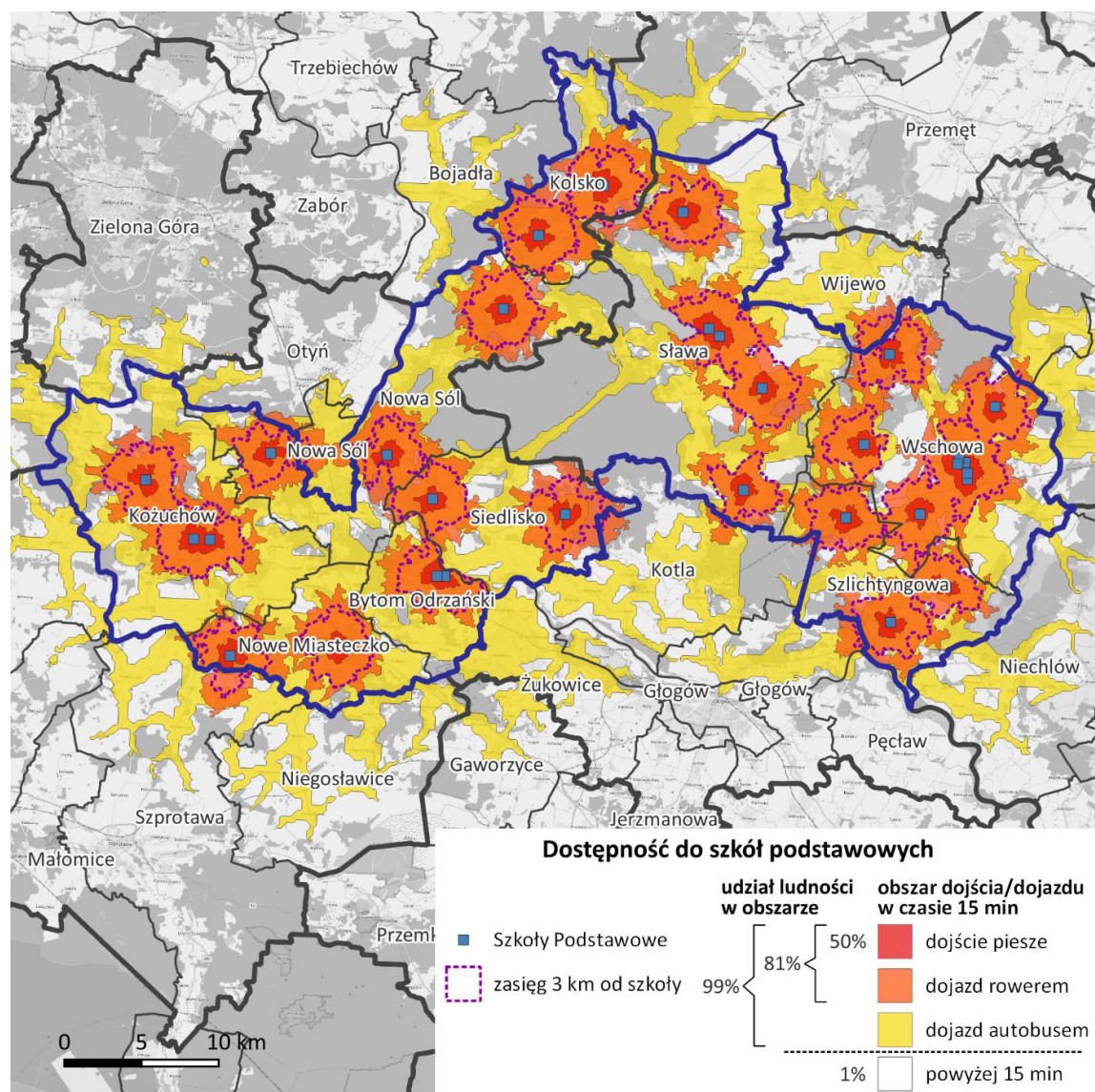
- średnia prędkość podróży pieszej wynosi 4 km/h, zatem pieszy w przeciągu 15 minut może pokonać dystans 1 km,
- średnia prędkość podróży rowerem wynosi 15 km/h, rowerzysta w przeciągu 15 minut może pokonać dystans 3,75 km,
- średnia prędkość podróży samochodem osobowym, przy sprzyjających warunkach ruchu i na drogach pozamiejskich, wynosi 60 km/h, a uwzględniając czas dojścia do pojazdu oraz czas parkowania i dojścia od pojazdu do celu (przyjęto 5 minut), podróżujący samochodem osobowym może w ciągu 15 minut dotrzeć do celu odległego o 10 km; analogicznie przyjęto taki sam zasięg dla dojazdów autobusem szkolnym.

Liczba ludności w poszczególnych obszarach dostępności oszacowana została na podstawie danych dla miejscowości i proporcjonalnie do rozkładu powierzchni użytkowej mieszkań, obliczonego na podstawie bazy danych BDOT10k.

W obszarze partnerstwa funkcjonowało 28 szkół podstawowych. **Na jedną szkołę przypadało średnio 2805 mieszkańców**, co oznacza, że z reguły są to szkoły średnie i duże. **Układ taki jest korzystny z punktu widzenia organizacji pracy nauczycieli oraz kosztów związanych z zapewnieniem odpowiedniej jakości nauczania we wszystkich placówkach.**

Około 46% ogółu mieszkańców Partnerstwa, a co za tym idzie podobny odsetek dzieci, zamieszkuje w zasięgu 15-minutowego dojścia pieszego do szkoły podstawowej (Rys. 18). Kolejne 30% dzieci może dotrzeć do szkoły podstawowej w ciągu 15 minut podróżując rowerem. **W zasięgu akceptowalnego 15-minutowego dojazdu do szkoły samochodem lub autobusem szkolnym zamieszkuje ponad 99% mieszkańców Partnerstwa.**

Rysunek 19 Dostępność przestrzenna do szkół podstawowych

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od samorządów partnerstwa

3.6.3. Aktywność i integracja społeczna mieszkańców

Poziom aktywności społecznej jest **zróżnicowany i niejednorodny**. Cały obszar Partnerstwa obejmuje tereny zasiedlone przez obecnych mieszkańców w wyniku zmian granicznych i migracji ludności będących pokłosiem II wojny światowej, stąd więzi społeczne oraz lokalne tradycje nie są głęboko zakorzenione, a stosunkowa niewielka odległość od granicy z Republiką Federalną Niemiec przyczyniała się na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci do nasilonego zjawiska migracji zarobkowych. Potwierdzeniem mogą być wyniki przeprowadzonych badań społecznych, w szczególności młodzieży szkolnej, dla której **przywiązanie do miejsca obecnego zamieszkania jest na niewielkim poziomie**, a najwyższy wskaźnik odpowiedzi, co do wyboru kierunku mieszkania w przyszłości uzyskała zagranica.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na przestrzeni ostatniej dekady **niezwykle dynamicznie (aż o 46,4%!) wzrosła liczba zarejestrowanych na obszarze Partnerstwa organizacji pozarządowych**: z 222 w 2011 r. do 325 na koniec roku 2021. Jednocześnie, w analogicznym okresie, **zaledwie o 0,07% wzrosła kwota dotacji do zadań publicznych wykonywanych przez organizacje pozarządowe**: z ok. 1,534 mln zł do ok. 1,535 mln zł. Biorąc pod uwagę wartość tych dotacji w odniesieniu do całości wydatków bieżących gmin, na przestrzeni 10 lat uległa ona **zmniejszeniu o ponad 43%**⁷. Wskazuje to na **niewielkie zaufanie władz samorządowych gmin do współpracy z sektorem pozarządowym oraz ograniczone możliwości korzystania przez mieszkańców z oferty usług świadczonych przez NGO**. Odzwierciedleniem tych danych są wyniki badań społecznych przeprowadzonych przez ZMP – w badaniach liderów społecznych określających podmiot/instytucję, która ma wpływ na to, co dzieje się w gminach Partnerstwa, 90% respondentów wskazało wójta/burmistrza i urzędy gmin jako mające duży wpływ. Lokalne NGO otrzymały jedynie 17% wskazań (był to 4 najniższy wynik). Respondenci wskazali także **brak współpracy pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego a mieszkańcami, jako jeden z 5 głównych deficytów całego obszaru Partnerstwa**. Słabość finansowa i organizacyjna lokalnych NGO znajduje **potwierdzenie również w wynikach badań młodzieży szkolnej**, w których lokalni społecznicy i lokalne organizacje pozarządowe uzyskały (wraz z księżmi z miejscowych parafii) **najniższy wskaźnik poziomu zaufania (10-12%)**. Przekłada się to – również wyrażone w wynikach badań – na **marginalne zainteresowanie**

⁷ Biorąc pod uwagę, iż skumulowana wartość inflacji na przestrzeni omawianego okresu wyniosła ok. 18%, realna wartość przekazywanych dotacji była znacząco niższa; dane o inflacji: www.nbp.pl

młodych mieszkańców Partnerstwa działalnością społeczną i aktywnością obywatelską.

Dane statystyczne obejmujące kondycję rodziny na obszarze Partnerstwa, są niemal tożsame z sytuacją w całym województwie lubuskim. Na przestrzeni ostatnich 10 lat **znacząco zmniejszyła się liczba zawieranych związków małżeńskich** (z 438 w 2011 r. do 335 w 2021 r.) przy **stałym wskaźniku rozwodów** (ok. 35 na 100 zawartych związków małżeńskich). Jednocześnie **systematycznie wzrasta liczba dzieci urodzonych poza związkami małżeńskimi** - w 2011 r. było to 35%, dziesięć lat później ponad 40 (średnia dla województwa to ok. 42%, średnia krajowa ok. 25%). Należy przy tym zauważyć, iż wszystkie powyższe wskaźniki są wyraźnie wyższe w zachodniej części Polski (tzw. Ziemie Odzyskane), w pobliżu granicy z Niemcami, a więc na obszarach o nasilonych zjawiskach migracji zarobkowej oraz braku wieloletnich, zakorzenionych tradycji i więzi społecznych.

3.6.4. Bezpieczeństwo

Dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Gorzowie Wielkopolskim dla komend powiatowych obejmujących swoim zasięgiem Partnerstwo (KPP Nowa Sól i KPP Wschowa) wskazują na **ponad 70% wskaźnik wykrywalności przestępstw** popełnionych na obszarze ich działalności. Wśród czynów karalnych dominują kradzieże i kradzieże z włamaniem. Incydentalnie zdarzają się najcięższe przestępstwa, tj. zabójstwa czy gwałty.

Systematycznie zmniejsza się liczba wypadków przy pracy na 1000 zatrudnionych - z 15,2 w 2011 r. do 7 w 2020 r. Jest to pokłosie zarówno stopniowego zwiększania poziomu bezpieczeństwa oraz poprawy warunków bhp w zakładach pracy, jak i postępującej zmiany na rynku i stopniowego zwiększania się liczby osób zatrudnionych w usługach i prowadzących własną działalność gospodarczą.

Należy mieć przy tym świadomość, że dane statystyczne dotyczące poziomu bezpieczeństwa są dalece niedoskonałe i obrazują raczej jakość pracy lokalnych służb niż rzeczywisty poziom przestępczości i zagrożeń. Dużo ważniejsze w tym aspekcie są wyniki badań społecznych i tzw. „poczucie bezpieczeństwa” mieszkańców. Jak wynika z badań społecznych „bezpieczeństwo” za **atut obszaru**

partnerstwa uważa jedynie 36,55% badanych, a za słabą stronę blisko 38% z nich. W przypadku młodzieży, 45% respondentów stwierdziło, iż poziom bezpieczeństwa zachęca ich do pozostania na obszarze Partnerstwa, a blisko 35% określiło, że skłania ich do jego opuszczenia. Zarazem **poprawa bezpieczeństwa** nie została określona przez mieszkańców jako priorytet, ale **uzyskała wyraźnie wysokie wskazania w przeprowadzonych badaniach** - jako czynnik zachęcający do pozostania lub powrotu po studiach wskazało ją 23,44% młodzieży, a jako przedsięwzięcie do realizacji w pierwszej kolejności została wybrana jedynie przez 24,37% badanych mieszkańców. Jedynie w badaniu liderów lokalnych był to niezbyt znaczący obszar, który uzyskał 8,57% wskazań.

Jednym z najważniejszych wyzwań stojących przed samorządami Partnerstwa jest dostosowanie katalogu usług społecznych i rynkowych do znaczących zmian zachodzących w strukturze demograficznej obszaru, w szczególności związanych ze starzeniem się populacji, a co za tym idzie, zwiększającemu się zapotrzebowaniu na usługi zdrowotne i opiekuńcze. **Na przestrzeni ostatniej dekady wyraźnie wzrosły nakłady jednostek samorządu terytorialnego Partnerstwa na działania związane z profilaktyką zdrowotną, ochroną zdrowia i zapobieganiu uzależnieniom:** z 15 126 zł/1000 mieszkańców w 2011 r. do 25 536 zł/1000 mieszkańców w 2021 r.⁸ Zarazem aktywność poszczególnych samorządów na tym polu jest niezwykle zróżnicowana – największa występuje w gminach miejsko-wiejskich, najniższa na obszarach wiejskich.

3.7. Diagnoza sytuacji gospodarczej

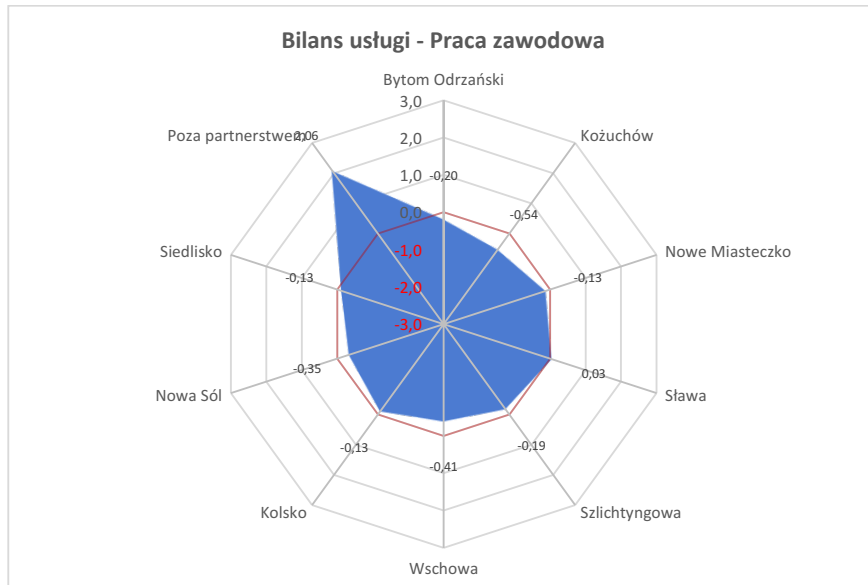
3.7.1. Rynek pracy, potencjał i konkurencyjność lokalnej gospodarki

Obszar Partnerstwa posiada **niejednorodną strukturę gospodarczą**, a wzajemne różnice wynikają przede wszystkim z położenia geograficznego, jak i historycznej struktury lokalnych gospodarek. Jednymi z najważniejszych elementów jest **lokalizacja w bezpośrednim sąsiedztwie czterech wysoko rozwiniętych ośrodków, przyciągających mieszkańców Partnerstwa** – najistotniejszym z nich jest region **Zagłębia Miedziowego**, a w dalszej kolejności miasta **Nowa Sól** (z rozwiniętymi strefami przemysłowymi), **Zielonej Góry** oraz **Leszna**. Znajduje to odzwierciedlenie w wynikach badania przepływu usług na obszarze Partnerstwa oraz w badaniach

⁸ Za: monitorrozwoju.pl

ankietowych mieszkańców, w których zdecydowana większość respondentów wskazała obszar poza Partnerstwem, jako miejsce wykonywanej pracy zarobkowej.

Wykres 3 Bilans usługi - praca zawodowa

Źródło: badania Związku Miast Polskich

Główną gałęzią gospodarki zatrudniającą pracowników z obszaru Partnerstwa jest szeroko rozumiany **sektor usług**. **Znaczący odsetek** (ponad 32%) pracowników zatrudnionych jest w **przemśle i budownictwie**. Na przeciwległym biegunie (jedynie 2,5%) znajduje się sektor specjalistycznych usług. Pomimo wysokiej jakości gleb oraz stosunkowo wysokiej lesistości obszaru, **jedynie ok. 10% pracowników zatrudnionych jest w sektorze rolnym i leśnictwie**.

Tabela 2 Struktura zatrudnienia (dane powiatowe)

Gałąź gospodarki	2011	2015	2020
działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	3,13	3,06	2,51
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	26,23	25,78	26,16
Pozostałe usługi	28,04	28,93	28,49
Przemysł i budownictwo	32,04	31,33	32,86
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	10,56	10,90	9,98

Źródło: Główny Urząd Statystyczny

W ciągu minionych 10 lat znacząco zwiększyła się liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na obszarze Partnerstwa. Jak w całym kraju, także i w Lubuskiej 9 absolutnie dominują mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 pracowników. Jednocześnie **wyraźnie zmniejszyła się liczba małych i dużych pracodawców**: ubyłło 58 małych pracodawców (zatrudniających 10-49 osób) oraz 4 dużych (zatrudniających powyżej 250 osób). Liczba średnich firm (zatrudniających 50-249 osób) pozostała na niezmiennym poziomie.

Stopa bezrobocia zbliżona jest do poziomu naturalnego i na koniec 2021 r. wynosiła **5,97%**. Była to **jedna z najważniejszych zmian w lokalnej gospodarce na przestrzeni ostatniej dekady** – jeszcze w 2011 bezrobocie wynosiło ok. **21,5%**. Należy jednak zwrócić uwagę, iż poziom zadowolenia z rynku pracy i wysokości oferowanych zarobków został – w przeprowadzonych na potrzeby niniejszego raportu badaniach społecznych – uznany za główną barierę całego obszaru przez 85% ankietowanych.

3.7.2. Finanse, polityka podatkowa i inwestycyjna, środki zewnętrzne

Stan finansów lokalnych samorządów ma niezwykle istotne znaczenie dla rozwoju gospodarczego obszaru. Stanowi on – z jednej strony – **odbicie kondycji lokalnej gospodarki**, w tym poziomu zamożności mieszkańców i rentowności przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na danych terenie, z drugiej zaś – **informuje o możliwościach wspólnot lokalnych w zakresie finansowania rozwoju** (np. inwestycji w infrastrukturę) oraz **poziomu życia mieszkańców** (np. usług publicznych).

Analizowany w niniejszym Raporcie okres obejmuje 10-lecie naznaczone kilkoma **niezwykle istotnymi zmiennymi, wpływającymi bezpośrednio na stan finansów samorządów lokalnych** – znaczące transfery środków rozwojowych pochodzące z kolejnych **perspektyw finansowych Unii Europejskiej**, dynamiczny rozwój gospodarczy Polski po ogólnoswiatowym kryzysie gospodarczym z lat 2007-2013, ale także wybuch **pandemii koronawirusa Covid-19** oraz **zmiany w systemie dystrybucji środków finansowych do samorządów lokalnych** przeprowadzone w latach 2016-20 – których **efekty nie są możliwe do obiektywnego oszacowania na etapie sporządzania dokumentu**, stąd zawarte w niniejszym rozdziale zapisy mają w znacznym stopniu charakter historyczno-porównawczy. Należy przy tym pamiętać, iż obecna sytuacja gospodarczo-polityczna kraju, przede wszystkim wywołana **wojną rosyjsko-ukraińską** oraz będącymi jej pochodną zbliżającymi się kryzysami energetycznym i gospodarczym, w połączeniu z utrzymującym się stanem zawieszenia w zakresie dostępności funduszy Unii Europejskiej oraz skutkami zmian w systemie finansowania jednostek sektora finansów publicznych sprawiają, iż **wszelkie historyczne dane finansowo-budżetowo mogą stanowić wyłącznie hipotetyczny punkt odniesienia do analizy możliwości finansowania działań rozwojowych w najbliższych latach**.

Dochody budżetowe gmin tworzących Partnerstwo Lubuska 9 wyniosły w 2021 r. 463 150 356 zł i **były o ponad 100% wyższe od dochodów z roku 2011**. W analogicznym okresie **w znacząco niższym tempie** (o blisko 75%) **wzrosły wydatki budżetowe** (z 248,5 mln do 434,3 mln zł). Z perspektywy formalno-księgowej, najistotniejszym czynnikiem (obok bezwzględnych zmian wysokości posiadanych zasobów finansowych) była **zmiana dotycząca nadwyżki operacyjnej** (różnicy między dochodami bieżącymi a wydatkami bieżącymi). Z jednej strony jest to wymóg ustawowy, a z drugiej jedna z determinant do zwiększania zdolności spłaty i obsługi zadłużenia. Zatem uzyskana nadwyżka operacyjna może zostać

przeznaczona na spłatę długu i/lub finansowanie zadań majątkowych w zależności od potrzeb gminy. Pożądany jest wzrost poziomu nadwyżki operacyjnej zarówno brutto jak i nadwyżki operacyjnej netto (pomniejszonej o spłaty zadłużenia). Wartość wyniku operacyjnego netto informuje bowiem o wysokości środków finansowych, które mogą zostać przeznaczone na wydatki majątkowe. Jest to szczególnie istotne dla oceny potencjalnej zdolności do finansowania nowych inwestycji przez poszczególnych członków Partnerstwa. **Globalna wartość** (dla wszystkich jednostek Partnerstwa) **nadwyżki operacyjnej brutto** w 2011 r. wynosiła 7 133 751,45 zł, a w 2021 r. było to 40 360 578 zł (**wzrost o ponad 465%!**). W przypadku **nadwyżki operacyjnej netto** na początku analizowanego okresu mieliśmy do czynienia z wartością ujemną w wysokości -13 315 623 zł, a po upływie dekady osiągnęła ona wartość 26 653 326 zł (**300% przyrost**). Niezwykle istotnymi czynnikami w zakresie oceny poziomu zarządzania budżetami są dane dotyczące kierunków wydatkowania środków oraz poziomu zadłużenia gmin. Pierwszy z tych czynników wskazuje bezpośrednio na charakter podejmowanych decyzji, jak i w pełni uzmysławia skalę i wartość działalności samorządów lokalnych w odniesieniu do finansowania rozwoju. W latach 2011-21 **wysokość wydatków majątkowych samorządów Partnerstwa wyniosła ponad 479 mln zł!** Odbęło się to przy jednocześnie **niezwykle ostrożnym wykorzystaniu instrumentów dłużnych** – globalna wysokość zadłużenia wzrosła w analogicznym okresie z 115,5 mln zł do 134,34 mln zł, więc o **16,2%**. Analiza szczegółowych danych dotyczących zadłużenia wskazuje jednoznacznie, iż **zmienne poziomy wartości długu** (w 2016 r. spadła ona do poziomu 103 mln) **są bezpośrednio powiązane ze strumieniami pozyskiwanych funduszy zewnętrznych kierowanych na realizowane przez samorządy lokalne inwestycje.**

Szczegółowa analiza zmian w zakresie finansów lokalnych potwierdza wskazane w pozostałych częściach Raportu informacje dotyczące zasadniczych zmian społeczno-gospodarczych obszaru. Dotyczy to przede wszystkim **zmian w zakresie udziału budżetów gmin w podatkach dochodowych od osób fizycznych i od osób prawnych.** Pierwsze z nich wzrosły na przestrzeni dekady o blisko **130%** (z poziomu 25,547 mln zł w 2011 r. do 58,680 mln zł w 2021 r.), drugie aż o **259%** (z 1,146 mln zł do 4,125 mln zł w analogicznym okresie). Wskazują one na znaczącą poprawę sytuacji majątkowej mieszkańców oraz kondycji finansowej przedsiębiorstw prowadzących działalność na obszarze Partnerstwa.

3.7.3. Sytuacja materialna mieszkańców

Przeprowadzone w toku przygotowania niniejszego Raportu **badania opinii mieszkańców wskazują jednoznacznie** – jak zostało to już zauważone we wcześniejszych rozdziałach dokumentu – **iż poziom rozwoju rynku pracy oraz wysokość osiągniętych dochodów stanowią w oczach respondentów główne bariery rozwojowe Partnerstwa.**

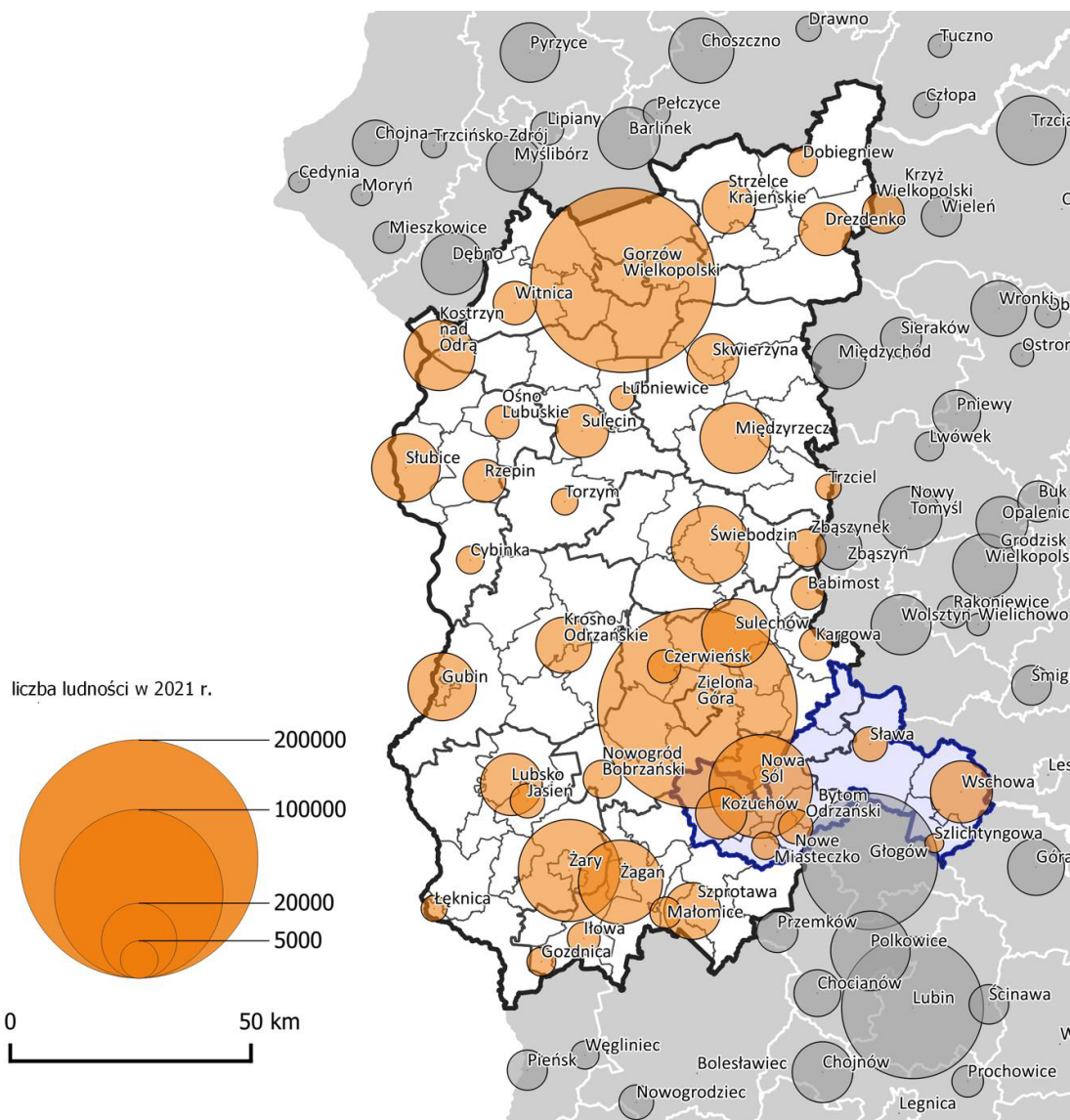
Biorąc pod uwagę dane statystyczne na koniec 2021r. **przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto na obszarze Partnerstwa wynosiło 5 043 zł**; było więc o **14,25% niższe od ówczesnej średniej krajowej (5 880,8 zł)** oraz o 4,61% niższe od średniej w województwie (5 286,50).

Wyraźnie istotne zmiany (w ujęciu statystycznym) dotyczą zmiany na rynku pracy oraz pomocy społecznej. Na przestrzeni lat 2011-21 **liczba osób pracujących** na obszarze Partnerstwa wzrosła o **8,86%**, liczba osób **prowadzących działalność gospodarczą wzrosła o blisko 30%**, natomiast **liczba osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej zmniejszyła się ponad 51%**. Efekty tych zmian najwyraźniej widoczne były we **wpływach budżetów gmin z tytułu udziału w dochodach z tytułu podatku PIT**, które na przestrzeni dekady **wzrosły o blisko 130%**. Równolegle o ponad 76% wzrosły dochody z tytułu podatków od nieruchomości, rolnego i leśnego.

3.8. Diagnoza sytuacji przestrzennej

3.8.1. Uwarunkowania rozwoju wynikające z położenia partnerstwa w regionie/kraju

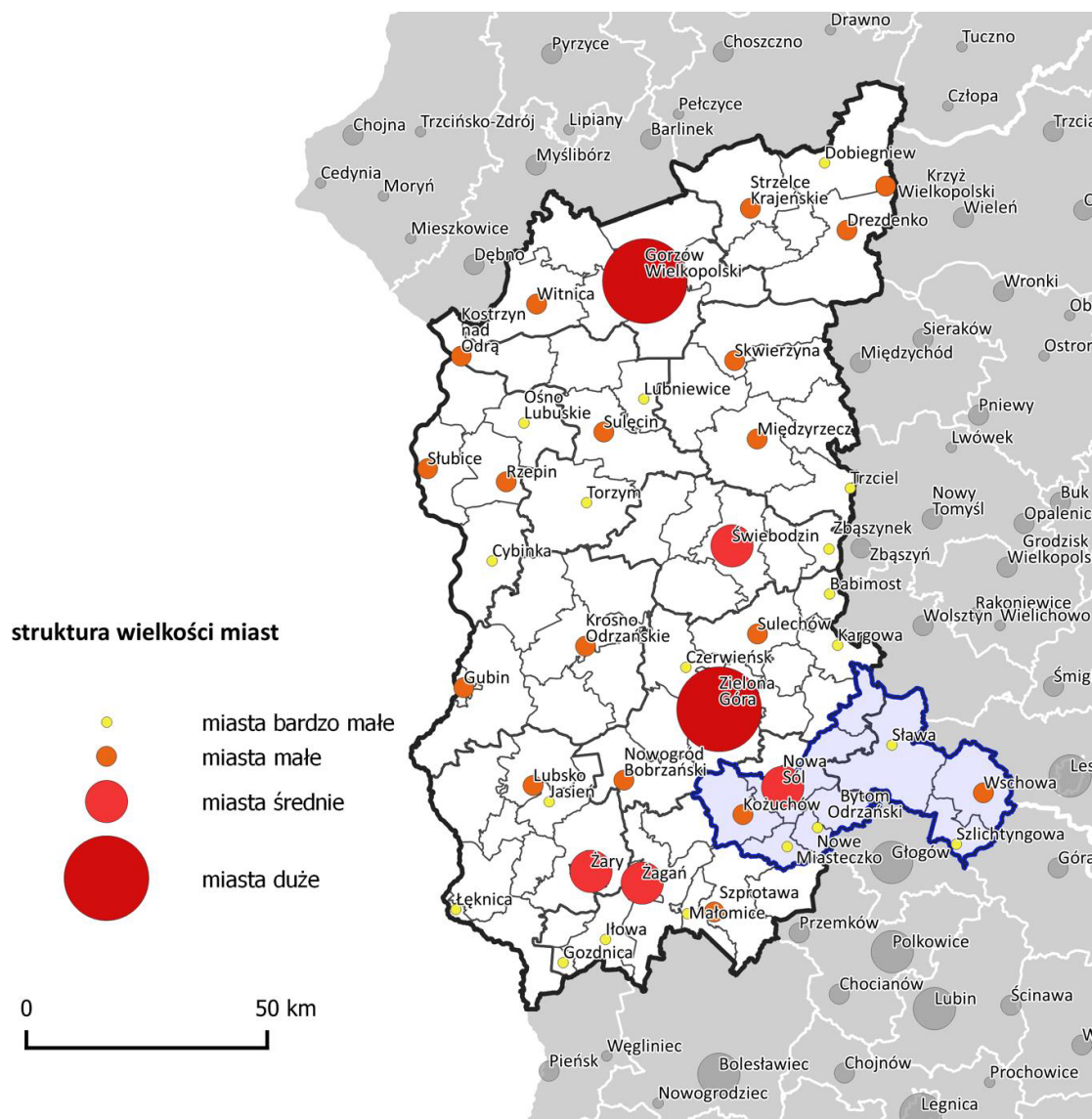
Rysunek 20 Sieć miast w otoczeniu partnerstwa wg liczby ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Partnerstwie znajduje się 6 miast oraz 115 miejscowości wiejskich. Z partnerstwem graniczy od północno-zachodu miasto Nowa Sól. **Odsetek ludności miejskiej Partnerstwa wynosi 44,7 %** i niższy niż wskaźnik krajowy (59,8 %) oraz dla woj. lubuskiego (64,5%).

Rysunek 21 Rozkład wielkościowy miast w partnerstwie i w otoczeniu

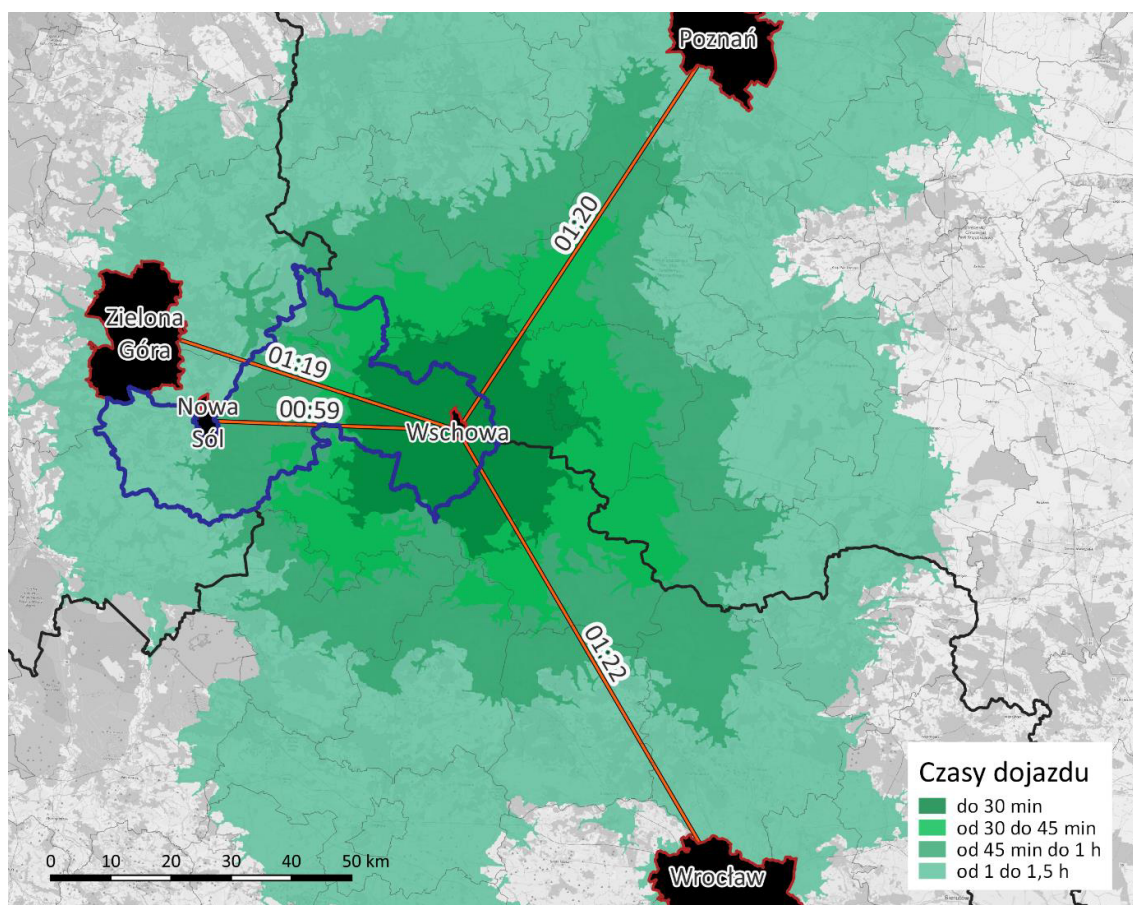
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Spośród 6 miast Partnerstwa dwa: Kozuchów (9,2 tys.) i Wschowa (13,5 tys.) zaliczane są do miast małych – liczących od 5 tys. do 20 tys. mieszkańców, a pozostałe: Bytom Odrzański (4,2 tys.), Nowe Miasteczko (2,7 tys.), Sława (4,2 tys.) i Szlichtyngowa (1,3 tys.) to miasta bardzo małe - poniżej 5 tys. mieszkańców.

Obszar Partnerstwa położony jest na południowy wschód od stolicy województwa – Zielonej Góry (140,4 tys. mieszk.). Ze względu na stosunkowo duże rozciągnięcie równoleżnikowe obszaru partnerstwa oraz przebieg infrastruktury transportowej występują **duże różnice w dostępności obszaru do okolicznych dużych ośrodków miejskich**. Zachodnie tereny Partnerstwa, w powiecie nowosolskim, sąsiadują z

Zieloną Górą, która jest dla nich najbliższym miastem wyższego rzędu. Natomiast wschodnia część partnerstwa, w powiecie wschowskim, znajduje się w równej odległości pomiędzy Zieloną Górą i Poznaniem (529,4 tys. mieszk.). Odległość ze Wschowy – stolicy powiatu wschowskiego, do Zielonej Góry wynosi 92 km, zaś do Poznania 96 km. W efekcie czasy dojazdów samochodem do tych miast są prawie jednakowe i wynoszą około 1 godziny 20 minut. Ze względu na dogodne połączenie drogowe w podobnym czasie ze Wschowy można dojechać także do Wrocławia (642,7 tys. mieszk.) oddalonego od niej o około 115 km. Na Ryc. 21 przedstawiono analizę dostępności czasowej najważniejszych ośrodków miejskich w otoczeniu Partnerstwa. Czasy dojazdu zostały oszacowane dla dnia powszedniego, poza sezonem turystycznym i poza godzinami szczytu (09.03.22. godz. 12.00 – środa).

Rysunek 22 Czas przejazdu samochodem osobowym pomiędzy Wschową a wybranymi większymi miastami

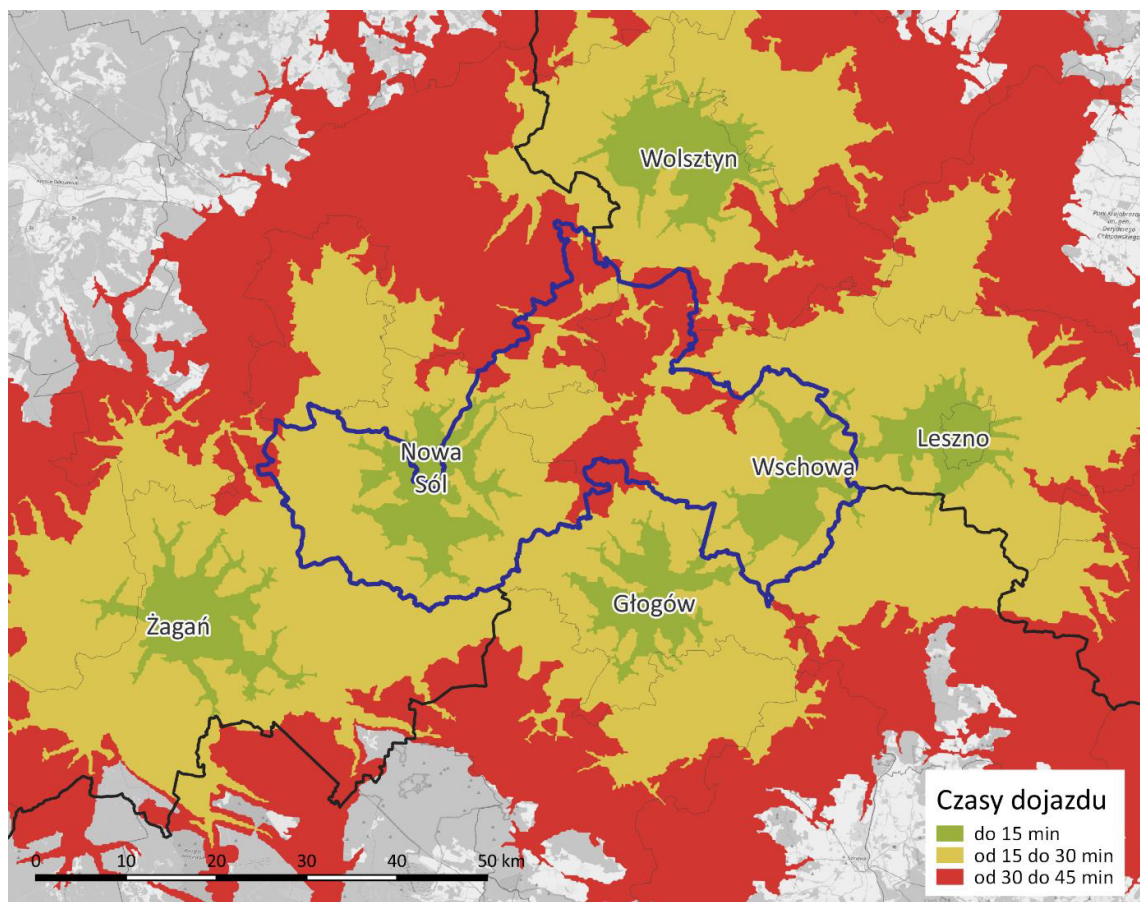
Źródło: opracowanie własne na podstawie TravelTime Analytics

Położenie obszaru stwarza możliwość wykorzystania atrakcji turystycznych lub rekreacyjno-wypoczynkowych zachodniej części obszaru w ofercie jednodniowej lub

weekendowej skierowanej do mieszkańców Zielonej Góry. Zapewnia także dogodny dostęp mieszkańców części obszaru w pobliżu Zielonej Góry do usług i miejsc pracy oferowanych przez to duże miasto. Natomiast czasy dojazdu do ośrodków wyższego rzędu przewyższające 1 godzinę we wschodniej części obszaru Partnerstwa wpływają negatywnie na możliwość wytworzenia powiązań z najbliższymi dużymi miastami.

Rozkład przestrzenny miast na terenie ziemi lubuskiej wykazuje charakterystyczne uporządkowanie i regularności - typowe dla układów osadniczych, które wykształciły się w tej części Europy, w regionach rolniczych o w miarę równinnym ukształtowaniu terenu. **Czytelny jest wyraźny, hierarchiczny układ miast, miasteczek i ośrodków gminnych, pełniących funkcje ośrodków usługowych, zaspokajających potrzeby mieszkańców otaczających je obszarów.** Odległości pomiędzy miastami we wschodniej i zachodniej, rolniczych części Partnerstwa są niewielkie, rzędu 25 km. Brak ośrodków miejskich w centralnej części obszaru, gdzie występują tereny leśne Pojezierza Sławskiego.

Rysunek 23 Dostępność czasowa Wschowy i wybranych miast w otoczeniu Partnerstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie TravelTime Analytics

Zasięg obsługi Wschowy – stolicy powiatu wschowskiego – w zakresie zadań realizowanych przez samorząd powiatowy odpowiada granicom powiatu. Podobnie Nowa Sól – stolica powiatu nowosolskiego (zlokalizowana poza obszarem Partnerstwa) - jest głównym ośrodkiem realizującym tego typu funkcje w zachodniej części obszaru Partnerstwa. Zasięg oddziaływania w sferze pozostałych usług ponadlokalnych uzależniony jest od dostępności konkurencyjnej oferty usługowej sąsiadujących miast. Na Ryc. 22 przedstawiono analizę dostępności czasowej do Wschowy i do sąsiednich miast świadczących usługi analogicznego poziomu. Z analizy wynika, że **obszar Partnerstwa obsługiwany jest w większości wyłącznie przez dwa miasta – Wschowę na wschodzie i Nową Sól na zachodzie**. Jedynie **Głogów** (65,4 tys. mieszk.) i **Wolsztyn** (12,7 tys. mieszk.) zapewniają czasy dojazdu poniżej 30 minut na niewielkich terenach przy granicach Partnerstwa.

3.8.2. Środowisko przyrodnicze – zasoby i przyrodnicze uwarunkowania rozwoju

Obszar województwa lubuskiego został w całości ukształtowany w trakcie dwóch ostatnich zlodowaceń. Obszar Partnerstwa charakteryzuje się równoleżnikowym, pasowym ukształtowaniem terenu, powstałym w wyniku naprzemiennych faz postępu i topnienia lądolodu. Poszczególne strefy – pasy równin, wzniesień i pradolin – różnią się rzeźbą, litologią i szatą roślinną. Dominują wzgórza morenowe wznoszące się do około 130 m n.p.m. (Winna Góra w okolicach Starego Strącza), sąsiadujące z licznymi jeziorami rynnowymi wytopiskowymi, z których największe to Jezioro Sławskie. Podobną genezę mają rozległe połacie moreny dennej falistej otaczającej zewsząd Sławę. Bezodpływowe kotlinowe to wynik topnienia brył "martwego lodu". Na przedpolu wzgórz czołowo-morennych, w kierunku na południe ku dolinie Odry, rozciągają się piaszczysto-żwirowe sandry.

Główną oś hydrograficzną obszaru stanowi rzeka Odra, do której wpadają w części zachodniej Czarna Struga a w części wschodniej Krzycki Rów. Część południowa leży w zlewni Białej Wody, a część północna w zlewni Obrzycy. Istotnym elementem hydrografii obszaru są, występujące w północnej części, duże jeziora Pojezierza Sławskiego: Sławskie, Tarnawskie Duże i Małe, Jeziora oraz Kochanowskie Duże i Małe. Jeziora są płytkie, o przeciętnej głębokości od 1,9 m do 6,5 m. Wszystkie one leżą w zlewni rzeki Obrzycy.

W rytmie krajobrazu daje się zauważyć pewną strefowość, wzgórza porastają lasy przeważnie sosnowe, obfitujące w zwierzynę łowną i słynące z grzybów. Drzewostan lasów, zajmujący 38% powierzchni całego terenu, jest stosunkowo młody. Dominujące są siedliska lasowe i borowe mieszane z dużym udziałem drzewostanu modrzewia europejskiego, świerka pospolitego, olszy czy dębu bezszypułkowego.

Wśród drzewostanów występują drzewa pomnikowe oraz całe zespoły drzewostanów w wieku 100-120 lat o szczególnych walorach przyrodniczych.

Falistą morenę denną przeważnie zajmują pola uprawne. Najrozleglejsze kompleksy pokrywają południową i wschodnią część terenu Partnerstwa, graniczącą z województwem wielkopolskim. **Obszar zdominowany jest przez użytki rolne (zajmujące 43,5% jego ogólnej powierzchni), obfitujący w gleby relatywnie żyzne (brunatne, bielcowe i częściowo mady).** Przeważają gleby klas bonitacyjnych I-II, III (w tym IIIa i IIIb), IVa. Najlepsze gleby znajdują się na terenie gmin Koźuchów, Nowe Miasteczko, Wschowa, Szlichtyngowa oraz Siedlisko. Tereny łąk i pastwisk występujące w obniżeniach pradolinnych cechują się szczególnie wysoką liczbą cennych gatunków dziko żyjących, jak też chronionych siedlisk przyrodniczych - zajmują około 5% powierzchni całego obszaru.

Na obszarze Partnerstwa występują poniższe prawne formy ochrony przyrody:

- Obszary Natura 2000:
 - PLB PLB300011 Pojezierze Sławskie – obszar specjalnej ochrony ptaków, gm. Nowa Sól, gm. Kolsko, gm. Sława, gm. Wschowa;
 - PLB 080004 Dolina Środkowej Odry Sławskie – obszar specjalnej ochrony ptaków, gm. Bytom Odrzański, gm. Nowa Sól, gm. Kolsko;
 - PLB 020004 Łęgi Odrzańskie – specjalny obszar ochrony siedlisk, gm. Sława;
 - PLH 300041 Ostoja Przemęcka – specjalny obszar ochrony siedlisk, gm. Kolsko, gm. Nowa Sól, gm. Sława, gm. Wschowa;
 - PLH 080047 Żurawie Bagno Sławskie – specjalny obszar ochrony siedlisk, gm. Sława;
 - PLH 080014 Nowosolska Dolina Odry – specjalny obszar ochrony siedlisk, gm. Bytom Odrzański, gm. Nowa Sól, gm. Kolsko;
 - PLH 080033 Broniszów – specjalny obszar ochrony siedlisk, gm. Koźuchów;
 - PLH 080014 Łęgi Odrzańskie – specjalny obszar ochrony siedlisk, gm. Bytom Odrzański, gm. Siedlisko, gm. Nowa Sól;
- Rezerwaty przyrody:
 - Jezioro Święte gm. Kolsko - N-ctwo Sława Śl.,
 - Mesze gm. Kolsko- N-ctwo Sława Śl.,
 - Annabrzeskie wąwozy gm. Bytom Odrzański - N-ctwo Szprotawa;
- Przemęcki Park Krajobrazowy – gm. Wschowa;
- Obszary Chronionego Krajobrazu:
 - OCHK 24 Dolina Śląskiej Ochli, gm. Koźuchów,

- OCHK 22 Wzgórza Dalkowskie; gm. Bytom Odrz., gm. Nowa Sól, gm. Nowe Miasteczko,
- OCHK 26 Pojezierze Sławsko-Przemęckie, gm. Kolsko, gm. Nowa Sól, gm. Sława, gm. Wschowa,
- OCHK 27 Rynny Obrzycko-Obrzańskie, gm. Kolsko, gm. Nowa Sól,
- OCHK Nowosolska Dolina Odry, gm. Nowa Sól, gm. Bytom Odrz., gm. Siedlisko;
- Projektowany Obszar Chronionego Krajobrazu: Nowosolska Dolina Odry
- 11 użytków ekologicznych;
- Zespół przyrodniczo – krajobrazowy: Gaj Wandy;
- 119 pomników przyrody.

Do szczególnie ważnych obszarów kształtujących sieć ekologiczną Partnerstwa należą **obszary węzłowe tj.: Bory Zielonogórskie Wschodnie, Lasy Sławskie** oraz obszary korytarzowe, o znaczeniu międzynarodowym oraz krajowym, łączące dane obszary. W przypadku korytarzy dla zwierząt leśnych, ogólny stopień pokrycia roślinnością wysoką powinien wynosić przynajmniej 40%. Większość powiatów województwa lubuskiego posiada określoną lesistość, jedynie lesistość powiatów nowosolskiego i wschowskiego (tj. Partnerstwa) jest nieco niższa (około 39%), są to obszary wskazane do dolesień.

Główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP), to zasoby stanowiące obecnie lub mogące stać się w przyszłości podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę mieszkańców. Większość zbiorników powstała w osadach czwartorzędowych i ma charakter porowy, charakteryzuje się dobrym zasilaniem i szybkim przepływem, ale wymaga szczególnej ochrony przed możliwościami zanieczyszczeń. Na obszarze Partnerstwa wydzielono 6 GZWP:

- GZWP nr 301 – Pradolina Zasieki-Nowa Sól
- GZWP nr 302 – Pradolina Barycz-Głogów
- GZWP nr 303 – Pradolina Barycz-Głogów (W)
- GZWP nr 304 – Zbiornik międzymorenowy Przemęt (dawny Zbąszyń)
- GZWP nr 306 – Zbiornik Wschowa
- GZWP nr 150 – Pradolina Warszawa Berlin

Nadrzędnymi celami w zakresie gospodarki wodnej są ochrona i poprawa stanu wód podziemnych oraz ekosystemów bezpośrednio od nich zależnych oraz zapewnienie zaopatrzenia ludności w dobrą wodę. W tym celu prowadzi się działania w obrębie jednostkowych obszarów, tzw. jednolitych częściach wód podziemnych (JCWPd). Ogólnie stan ilościowy i jakościowy JCWPd jest dobry.

Ryc. 1. Partnerstwo LUBUSKA 9 – Ochrona i kształtowanie środowiska

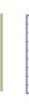
Rysunek na następnej stronie. Źródło: opracowanie WPPWL w Zielonej Górze, wyciąg z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, kwiecień 2018

SYSTEM PRZYRODNICZY

system przyrodniczy województwa, w tym obszary prawnie chronione
oraz obszary nieobjęte ochroną prawną kształtujące powiązania ekologiczne

główny szlak migracji fauny

rezerwat przyrody (34 - nr rej. woj.)

obszary szczególnie wskazane
do kształtowania powiązań ekologicznych
wewnątrzmięjskich struktur przyrodniczych
z terenami otwartymi

system obszarów chronionych i projektowanych do objęcia ochroną

park krajobrazowy

specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 (PLH... - kod obszaru Natura 2000)

obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000
(PLB... - kod obszaru Natura 2000)

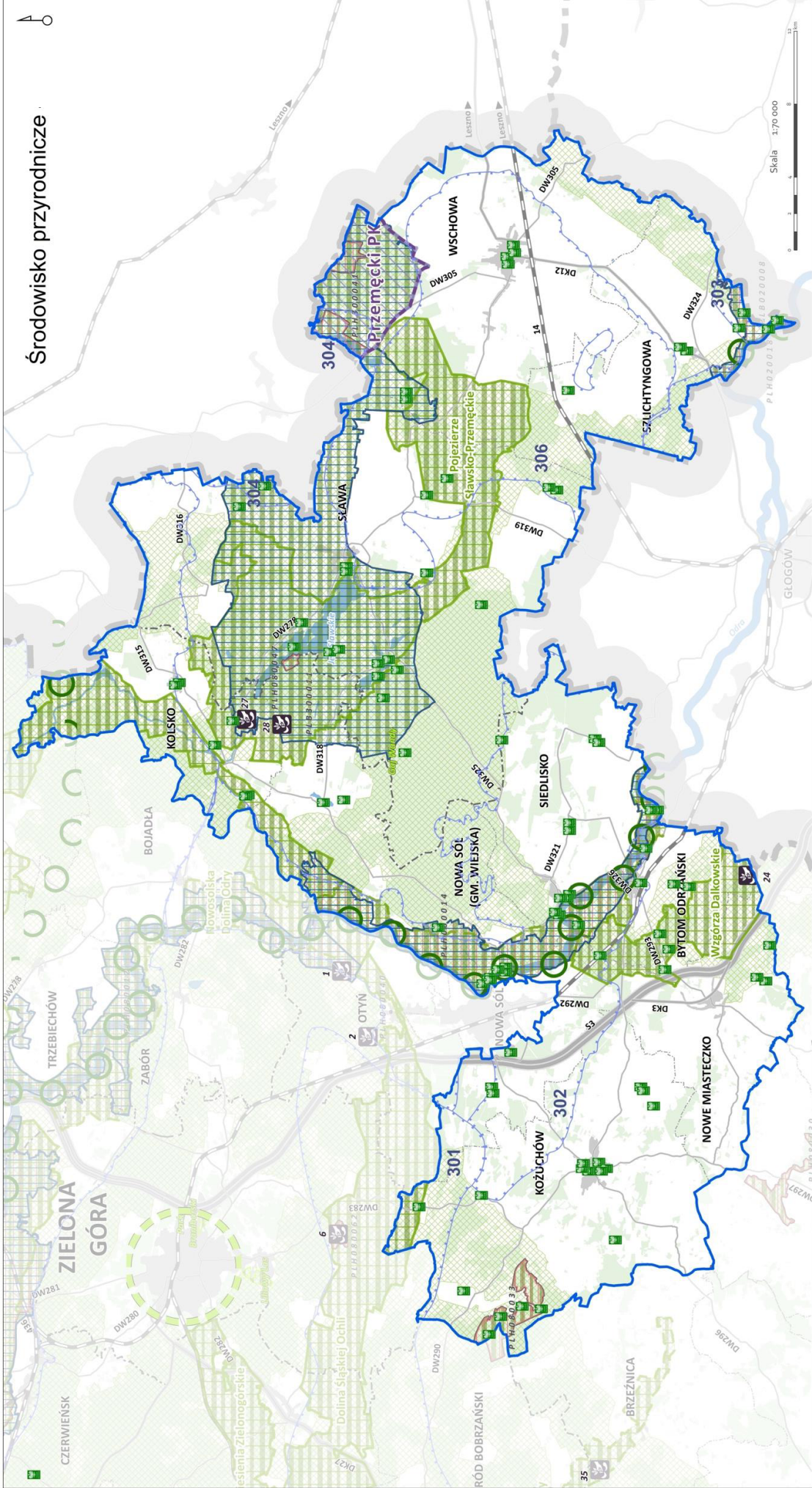
obszar chronionego krajobrazu

zespół przyrodniczo-krajobrazowy

pomniki przyrody

główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP)

Środowisko przyrodnicze

Skala 1:70 000

3.8.3. Zabytki i krajobraz kulturowy

Dziedzictwo kulturowe województwa lubuskiego cechuje różnorodność, przejawiająca się zróżnicowanymi krajobrazami kulturowymi, zmiennością form architektonicznych, stylowych i cech kulturowych. Lokalizacja na terenie przygranicznym i zmieniająca się przez wieki przynależność państwowa, dzielnicowa oraz administracyjna, zdeterminowały charakter poszczególnych regionów. W obrębie województwa lubuskiego możemy wyróżnić 5 subregionów, zbliżonych pod względem kulturowym i artystycznym, a na obszarze Partnerstwa 2 z nich:

- północna część Dolnego Śląska (powiaty: krośnieński, zielonogórski, **nowosolski**, świebodziński, żagański);
- zachodni skraj Wielkopolski (powiat międzyszycki, **wschowski**).

Krajobraz kulturowy Partnerstwa w porównaniu z innymi regionami Polski został w stosunkowo niewielkim stopniu przekształcony. Zachowane zostały **historyczne układy przestrzenne oraz obiekty zabytkowe**. Obszary wiejskie zachowały cechy historyczne i ład przestrzenny, harmonijnie skomponowany z przyrodniczym otoczeniem. Zdecydowana większość najcenniejszych zabytków zlokalizowana jest w części południowej województwa (niemal 80% wszystkich zabytków nieruchomych). Spora ich część przypada na obszar Partnerstwa, a wśród nich liczne obiekty: sakralne, obronne, rezydencjonalne, użyteczności publicznej, folwarczne, przemysłowe, cmentarne oraz zabytkowe układy urbanistyczne i ruralistyczne.

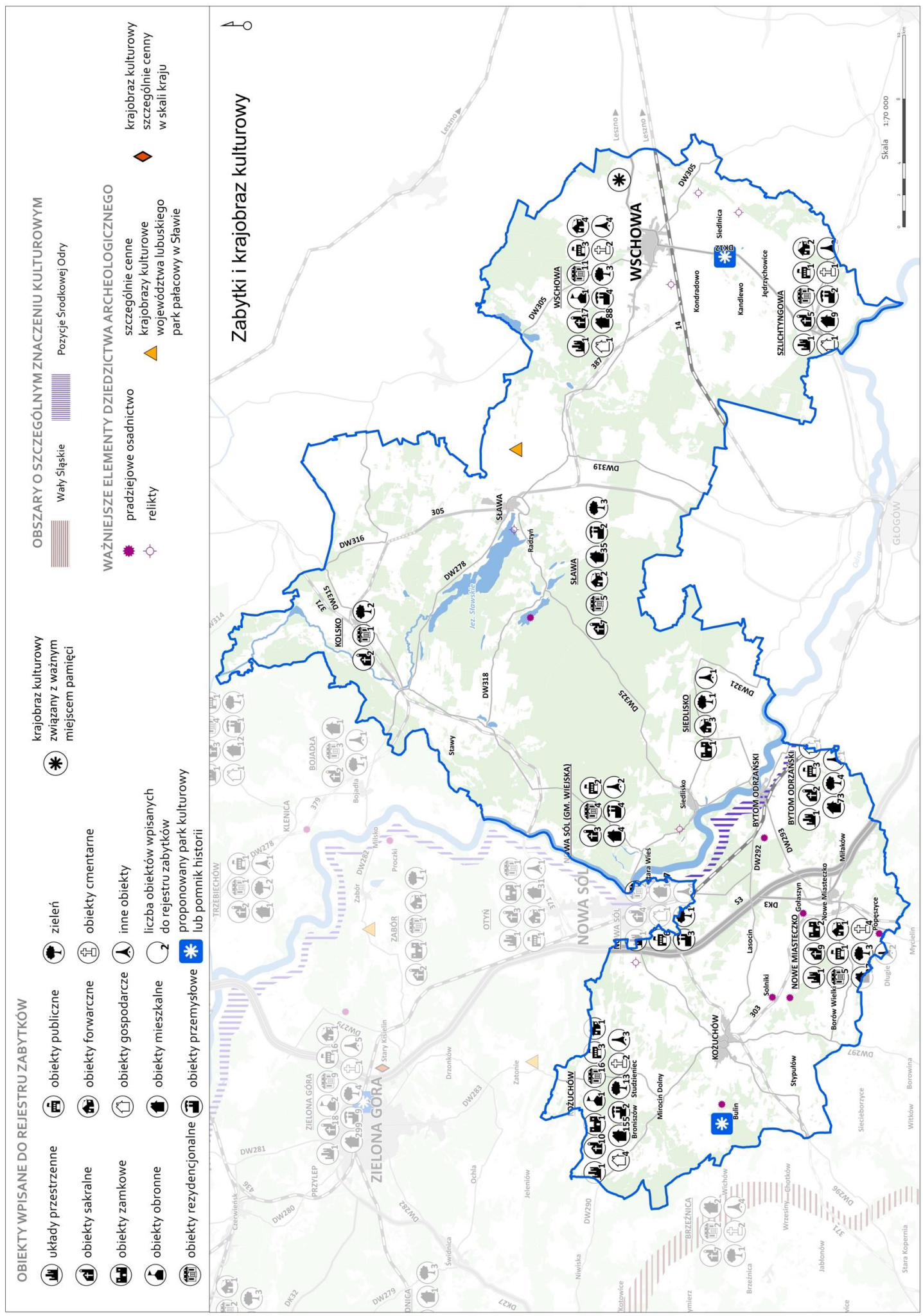
Wśród cennych krajobrazów kulturowych, wskazanych do szczególnej ochrony, na terenie Partnerstwa należy wskazać **park pałacowy w Sławie**, a także miejsca istotnych wydarzeń historycznych, w tym miejsce związane z **bitwą pod Wschową**. Ze względu na swoją rangę ponadregionalną, do szczególnej ochrony wskazuje się obiekt archeologiczny „**Pozycje Środkowej Odry**” – zabytek architektury obronnej.

Zabytkami proponowanymi do wpisu na listę pomników historii lub utworzenia parku kulturowego jest **zespół urbanistyczny Kożuchowa**. Prócz tego, ze względu na swoje cenne wartości w zakresie dziedzictwa kulturowego województwa, szczególną ochroną powinny zostać objęte zwłaszcza:

- zespół poklasztorny franciszkanów we Wschowie,
- zespół urbanistyczny Wschowy,
- kościół luterński „Kripplein Christi” we Wschowie,
- dawne cmentarze ewangelickie – lapidaria w Kożuchowie i we Wschowie.

Ryc. 2. Partnerstwo LUBUSKA 9 – Zabytki i krajobraz kulturowy

Rysunek na następnej stronie. Źródło: opracowanie WPPWL w Zielonej Górze, wyciąg z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, kwiecień 2018

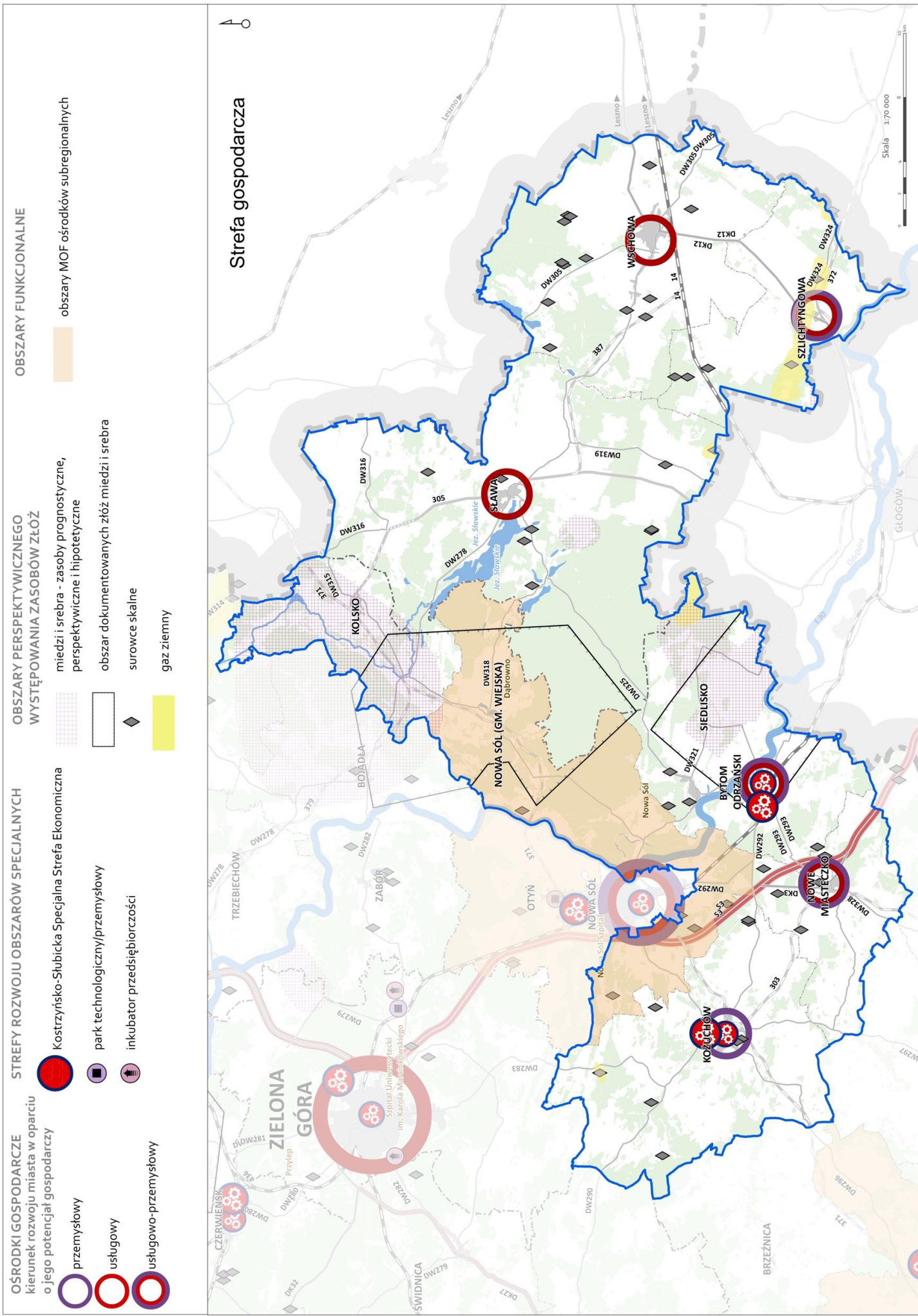
3.8.4. Gospodarka

Wskazane w PZPWL kierunki rozwoju miast Partnerstwa to: **funkcje usługowo-przemysłowe** (Bytom Odrzański, Nowe Miasteczko, Szlichtyngowa), **usługowe** (Sława, Wschowa) i **przemysłowe** (Kozuchów). Na terenie województwa lubuskiego ustanowiono Kostrzyńsko-Słubicką Specjalną Strefę Ekonomiczną, której 3 podstrefy zlokalizowane są na obszarze Partnerstwa (2 w Bytomiu Odrzańskim i 1 składająca się z 2 części w Kozuchowie). W strefie rozwinęły się sektory usług, takie jak: transport, medycyna, kosmetyka, handel, a także inwestycje z branży spożywczej (Nowa Sól), chemicznej, metalowej, motoryzacyjnej, przetwórstwa drewna i materiałów budowlanych. Największą powierzchnię dostępnych terenów inwestycyjnych, do 50 ha, według *Planu Inwestycyjnego i Promocji Gospodarczej Województwa Lubuskiego (2016)*, posiada gmina Nowa Sól.

Na obszarze Partnerstwa zlokalizowana jest **duża liczba eksploatowanych złóż surowców naturalnych**, zarówno energetycznych, jak i skalnych. Wśród złóż surowców energetycznych, które w sposób znaczący wpływają na gospodarkę obszaru należy wymienić eksploatowane **złoże gazu ziemnego** (gm. Szlichtyngowa) - w przeważającej części zlokalizowane w powiatach: nowosolskim, wschowskim. Pozostałe kopaliny pospolite powszechnie dostępne to: (piaski i żwiry, torf, kreda). Równocześnie **znacząca liczba udokumentowanych, a nie eksploatowanych złóż surowców naturalnych, takich jak gaz ziemny, miedź, srebro i surowce budowlane, stanowi istotny potencjał dla rozwoju gospodarczego**. Na terenie Partnerstwa zlokalizowane są **zasoby prognostyczne, perspektywiczne i hipotetyczne, miedzi i srebra** w gminach: Bytom Odrzański, Siedlisko, Nowa Sól, Sława, Kolsko. **Położone są one jednak w konflikcie z chronionymi zasobami wód podziemnych** (obszary ochronne GZWP) **oraz obszarami prawnej ochrony zasobów przyrodniczych**, jak i z przebiegiem infrastruktury technicznej i komunikacyjnej. Ważnym aspektem z punktu widzenia gospodarczego są obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych wyznaczane są wokół miast pełniących ważną rolę jako ośrodki koncentrujące funkcje gospodarcze i społeczne w uzupełnieniu oferty miast wojewódzkich, w tym usług publicznych, istotnych z perspektywy mieszkańców miast jak i mieszkańców otaczających je obszarów wiejskich. **Północna część partnerstwa leży w zasięgu miejskiego obszaru funkcjonalnego Nowej Soli** – jednego z 4 ośrodków subregionalnych wyznaczonych w PZWL - ośrodka przemysłowo-usługowego o długich tradycjach i lokalnego ośrodka szkolnictwa średniego.

Ryc. 3. Partnerstwo LUBUSKA 9 – Gospodarka

Rysunek na następnej stronie. Źródło: opracowanie WPPWL w Zielonej Górze, wyciąg z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, kwiecień 2018

3.8.5. Komunikacja i transport

Ruch w regionie generuje tranzyt krajowy pomiędzy województwem zachodniopomorskim a województwem dolnośląskim oraz Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym. Transport w tym zakresie obsługuje **droga ekspresowa S3 i droga krajowa nr 3, wchodzące w skład korytarza bazowego TEN-T Bałtyk – Adriatyk**.

Podstawowy układ drogowy partnerstwa - szkielet tworzą trasy o charakterze tranzytowym:

- S3 - przebiegająca przez **Nowe Miasteczko – Nowa Sól**;
- DK12 - przebiegająca przez **Wschowę** droga krajowa, Szprotawa – Przemków – Radwanice – Głogów, spełniająca wymogi klasy GP lub S.

Podstawowy układ drogowy uzupełniają drogi wojewódzkie obszaru Partnerstwa:

- a) pełniące rolę międzywojewódzkiego połączenia drogowego – łączące woj. lubuskie i dolnośląskie:
- DW296: **Koźuchów – Żagań** – Iłowa – Ruszów – Lubań,
 - DW292: **Nowa Sól – Bytom Odrzański** - Głogów – Nieszczyce – Ścinawa – Lisowice,
 - DW324: **Szlichtyngowa – Góra – Załęczę**,
 - DW305: Bolewicko – Nowy Tomyśl – **Wolsztyn – Wschowa** – Wroniniec,
 - DW319: **Stare Strącze – Krzepielów** – Głogów,
 - DW316: **Sławocin – Ciosaniec – Kaszczor**,
 - DW315: **Wolsztyn – Konotop – Nowa Sól** – Zarząd Dróg Wojewódzkich planuje wybudować most w ciągu DW315 w m. Przyborów oraz obwodnicę m. Przyborów,
 - DW297: **Nowa Sól – Koźuchów** - Szprotawa – Golnice – Bolesławiec - Lwówek Śląski – Pasiecznik,
 - DW328: **Nowe Miasteczko – Przemków** – Chocianów – Chojnów – Złotoryja – Świerzawa – Wojcieszków – Marciszów;
- b) pozostałe drogi wojewódzkie:
- DW290: **Nowogród Bobrzański (DK27) - Niwiska** - Miocin Dolny (na trasie Koźuchów - Nowogród Bobrzański);
 - DW293: DW297 - Borów - **Nowe Miasteczko - Bytom Odrzański**;
 - DW283: Zielona Góra – Zatonie - **Koźuchów – Lasocin** – Rejów,
 - DW321: Przyborów – **Siedlisko – Różanówka** – Kierzno – Grodziec Mały – Głogów;
 - DW325: **Tarnów Jezierny – Siedlisko – Bytom Odrzański** – Dębianka – Różanówka;
 - DW278: Szklarka Radnicka – Nietkowice – Sulechów – **Sława – Wschowa**,

- DW318: **Lubięcín – Sława**.

Układ infrastruktury kolejowej na obszarze partnerstwa tworzą linie kolejowe:

a) linie kolejowe o znaczeniu państwowym:

- nr 273/C-E 59 – tzw. „Nadodrzanka” - linia kolejowa na trasie Wrocław – Szczecin. Odcinek LK273 biegnący na obszarze Partnerstwa stanowi czynna linia dwutorowa, w całości zelektryfikowana wchodząca w skład sieci kompleksowej TEN-T, łączącej wybrzeża Morza Bałtyckiego i Morza Adriatyckiego;
- Odcinek LK273 (C-E 59). Cały odcinek LK273 (C-E 59) w granicach województwa lubuskiego należy do Korytarza Transportowego (CETC).
- nr 14 – linia kolejowa Łódź Kaliska – Tuplice. Odcinek LK14 na obszarze Partnerstwa stanowi czynna linia dwutorowa, nieelektryfikowana;
- nr 371 (na odcinku Kożuchów – Nowa Sól) – nieczynna/zamknięta linia jednotorowa, nieelektryfikowana;

b) linie kolejowe pozostałe:

- nr 303 – linia kolejowa na trasie Rokitki – Kożuchów. Odcinek LK303 biegnący na obszarze Partnerstwa stanowi nieczynna/zamknięta linia jednotorowa, nieelektryfikowana;
- nr 372 – linia kolejowa na trasie Bojanowo - Góra Śląska. Odcinek LK372 biegnący na obszarze Partnerstwa stanowi nieczynna/zamknięta linia jednotorowa, nieelektryfikowana;
- nr 305 – linia kolejowa na trasie Grodziec Mały – Kolsko. Odcinek LK305 biegnący na obszarze Partnerstwa stanowi nieczynna/zamknięta linia jednotorowa, nieelektryfikowana;
- nr 379 – linia kolejowa na trasie Cigacice – Sulechów. Odcinek LK379 (Konotop - Cigacice) biegnący na obszarze Partnerstwa stanowi nieczynna/zamknięta linia jednotorowa, nieelektryfikowana;
- nr 387 – linia kolejowa na trasie Wschowa – Lipinka Głogowska, na obszarze Partnerstwa stanowi nieczynna/zamknięta linia jednotorowa, nieelektryfikowana. Niegdyś służyła jako połączenie do stacji Sława Śląska;
- nr 371 (na odcinku Nowa Sól – Kolsko) – nieczynna/zamknięta linia jednotorowa, nieelektryfikowana.

System komunikacji publicznej

Obręb Partnerstwa, podobnie jak całe województwo lubuskie, posiada dość gęstą sieć linii kolejowych, które charakteryzują się jednak znaczną różnorodnością w swoich parametrach. Wszystkie linie kolejowe, zlokalizowane na obszarze

Partnerstwa są liniami normalnotorowymi. Udział linii zelektryfikowanych jest niski i ogranicza się wyłącznie do linii magistralnych. Linia kolejowa nr 273/C-E 59 (Wrocław – Szczecin), która przebiega przez teren objęty Partnerstwem, zalicza się do korytarzy transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T). Wraz z LK14 są to jedyne przebiegające przez przedmiotowy teren czynne linie kolejowe dwutorowe. Wschowa, będąca stolicą powiatu wschowskiego, wchodzącego w skład Partnerstwa, zgodnie z PZPWL stanowi potencjalny węzeł komunikacyjny o znaczeniu lokalnym. Tam również zlokalizowana jest główna stacja kolejowa. Sytuacja związana z tymczasowym brakiem połączeń kolejowych na jej terenie (wynikająca z likwidacji linii bądź zawieszenia ruchu pasażerskiego), uległa zmianie poprzez wznowienie ruchu kolejowego na LK14 na odcinku Leszno – Głogów.

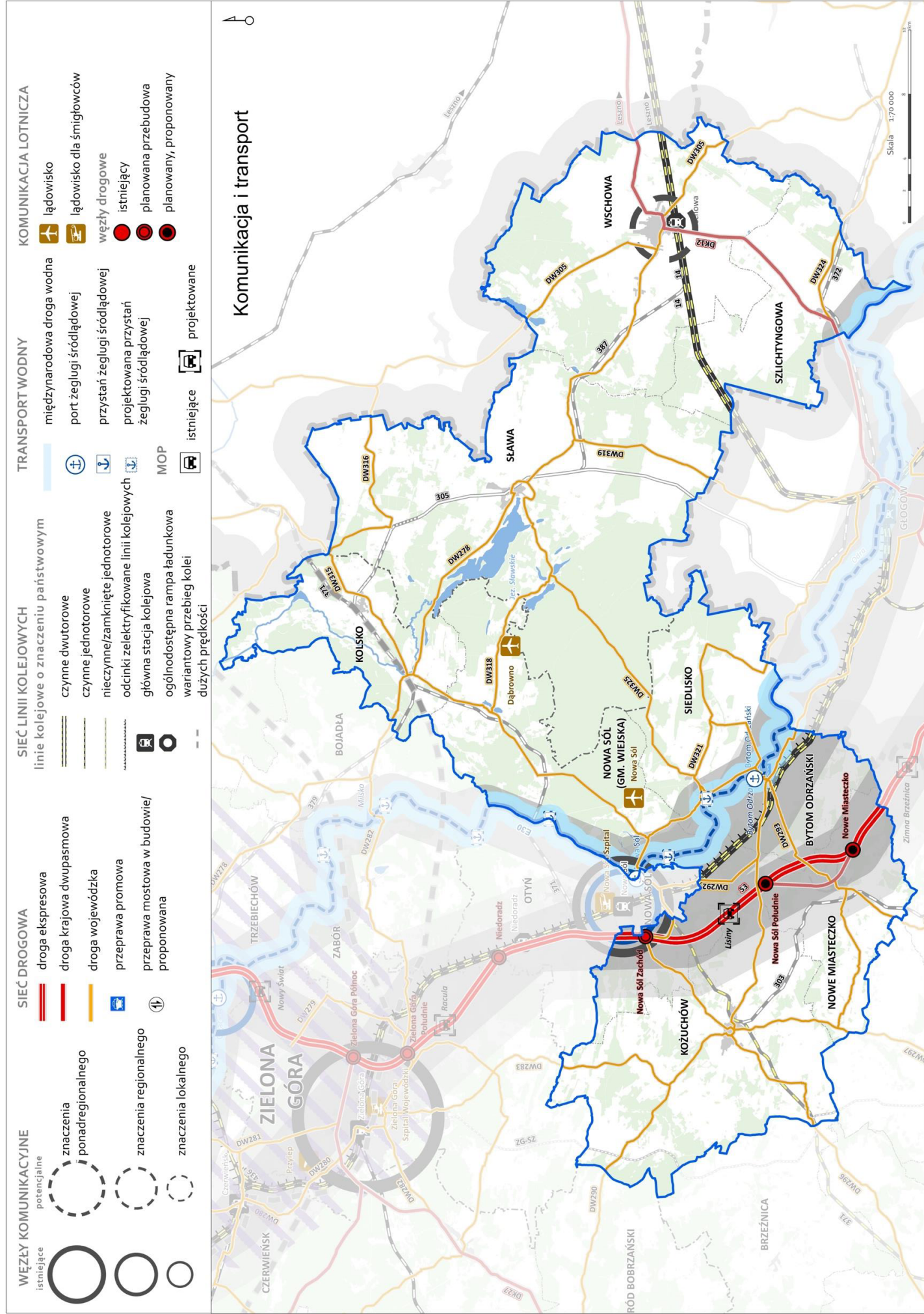
Zarządcą infrastruktury kolejowej w województwie lubuskim jest PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. Natomiast kolejowe przewozy pasażerskie prowadzą w województwie takie podmioty jak: POLREGIO S.A., Koleje Dolnośląskie S.A., PKP Intercity S.A. i Koleje Wielkopolskie S.A.

Wobec spadku atrakcyjności połączeń kolejowych, publiczny transport autobusowy pełni w regionie istotną rolę zarówno w przewozach lokalnych, wewnątrz aglomeracyjnych i międzypowiatowych, jak i międzywojewódzkich. W zakresie powiązań ponadlokalnych oraz międzywojewódzkich, dominującymi przewoźnikami autobusowymi są PKS Zielona Góra oraz PKS Gorzów Wielkopolski.

Na terenie Partnerstwa nie działają żadne lotniska. W gm. Nowej Soli oraz miejscowości Dąbrowno zlokalizowane są lądowiska dla samolotów. Najbliższe lądowisko dla śmigłowców mieści się w Nowej Soli (gm. miejska).

Ryc. 4. Partnerstwo LUBUSKA 9 – Komunikacja i transport

Rysunek na następnej stronie. Źródło: opracowanie WPPWL w Zielonej Górze, wyciąg z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, kwiecień 2018

3.8.6. Infrastruktura techniczna i OZE

Podstawowymi źródłami wytwórczymi na obszarze województwa lubuskiego, dostarczającymi większość energii elektrycznej wytwarzanej na jego obszarze, są Elektrociepłownia Zielona Góra, Elektrociepłownia Gorzów i Elektrociepłownia Arctic Paper Kostrzyn. Elektrociepłownie produkują ok. 62% ogółu energii zużywanej w województwie lubuskim, 30% pochodzi z Krajowej Sieci Przesyłowej (poprzez GSZ Leśniów i GSZ Gorzów), natomiast 8% z odnawialnych źródeł energii. Energia z OZE produkowana jest głównie przez energetykę wodną. Odbiorcy na obszarze województwa lubuskiego zasilani są przede wszystkim z sieci nN i SN. Spowodowane jest to niedostatecznie rozwiniętą siecią linii wysokiego napięcia. Większość stacji 220/110 kV oraz 110/SN jest zasilanych dwustronnie, pozwala to na zapewnienie dostaw energii nawet w przypadku awarii jednej z linii. Obszar partnerstwa nie ma połączenia z sieciami elektroenergetycznymi 400 kV.

Na terenie Partnerstwa znajdują się następujące obiekty elektroenergetycznej sieci przesyłowej:

- fragment elektroenergetycznej linii jednotorowej o napięciu 220 kV relacji Leśniów – Żukowice;
- fragment elektroenergetycznej linii dwutorowej o napięciu 220 kV relacji Polkowice – Leśniów – Plewiska,
- fragment elektroenergetycznej linii jednotorowej o napięciu 110kV relacji Wolsztyn – Sława,
- fragment elektroenergetycznej linii jednotorowej o napięciu 110kV relacji Kożuchów – Żagań,
- fragment elektroenergetycznej linii jednotorowej o napięciu 110kV relacji Bytom Odrzański – Nowa Sól Południe
- fragment elektroenergetycznej linii jednotorowej o napięciu 110kV relacji Wschowa – huta Głogów 2.

Główne stacje elektroenergetyczne GPZ 110/15 kV, zasilające układ średniego napięcia, zlokalizowane są w Wschowie, Bytomiu Odrzańskim i Kożuchowie.

Na terenie Partnerstwa dostęp do gazu sieciowego zapewniają gazociągi wysokiego ciśnienia DN 350 KGZ Kościan – Węzeł Szczyglice wraz z odgałęzieniami DN100 na Adamowo oraz gazociągi wysokiego ciśnienia DN 200 Kotowice – Zakęcie. Obecnie na obszarze objętym Partnerstwem znajduje się jedna stacja redukcyjno – pomiarowa wysokiego ciśnienia zlokalizowana w gm. Wschowa. Natomiast **najwyższy stopień gazyfikacji na obszarze Partnerstwa występuje w gminach Wschowa i Bytom Odrzański - wynosi 65%.**

Województwo lubuskie ma korzystne uwarunkowania do wykorzystywania biogazu, zarówno rolniczego, jak i z oczyszczalni ścieków oraz składowisk odpadów. W województwie zlokalizowane są 4 biogazownie rolnicze. Najbliższa występująca w bezpośredniej okolicy to biogazownia w Niedoradzu (gm. Otyń). **Uwarunkowania województwa wskazują na możliwość dalszego rozwoju odnawialnych źródeł energii wykorzystujących biogaz, istnieje potencjalna możliwość zastosowania biogazowni w gospodarstwach rolnych** (gm. Kozuchów, gm. Wschowa). Ponadto, w województwie lubuskim energia wytwarzana jest także z biogazu pochodzącego ze składowisk odpadów.

Energetyka wiatrowa. Według danych Instytutu Meteorologii i Gospodarki Wodnej **obszar Partnerstwa znajduje się w korzystnej strefie energetycznej wiatru.** Na terenie Partnerstwa funkcjonują dwie instalacje energetyczne, zlokalizowane w gminie Kozuchów o łącznej mocy 4,5 MW.

Energetyka wodna. Na obszarze Partnerstwa występują **niekorzystne warunki dla wykorzystania energii wodnej.** Brak jakichkolwiek elektrowni wodnych.

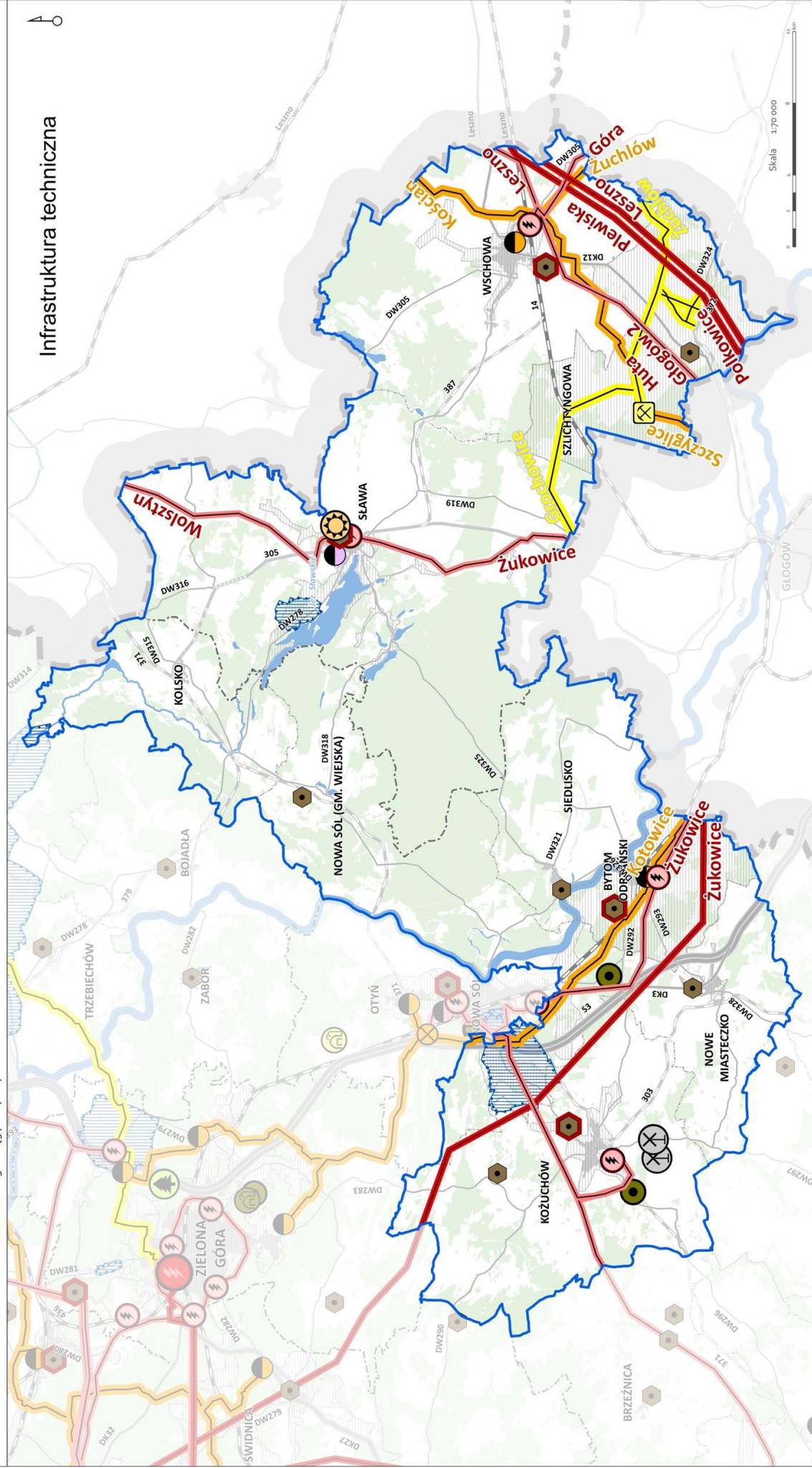
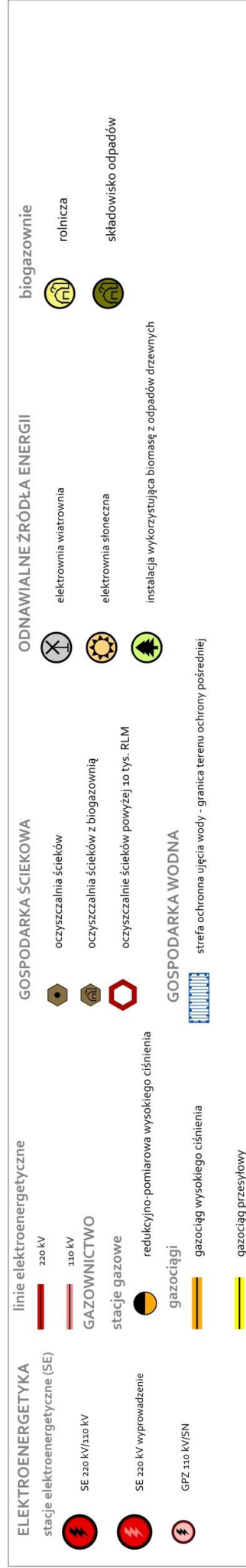
Energetyka geotermalna. Na terenie województwa nie ma elektrowni opartych na tym rodzaju energii. Ponadto południowa część województwa, a co za tym idzie obszar Partnerstwa, **cechują niekorzystne warunki geotermalne.**

Energia słoneczna. Obszar Partnerstwa charakteryzuje się **średnim poziomem nasłonecznienia w skali kraju.** Średnie nasłonecznienie wynosi około 1600 godzin na rok, z czego ok. 80% przypada na 6 miesięcy okresu wiosenno-letniego. Średnia roczna suma globalnego nasłonecznienia na płaszczyźnie poziomej za okres 1994-2013 r. wynosi od 1050 do 1100 kWh/m². Obecnie tego typu instalacja zlokalizowana jest na terenie oczyszczalni ścieków w Sławie - Elektrownia Fotowoltaiczna Sława o mocy 0,2 MW.

Pomimo wysokiego wskaźnika lesistości (ok. 50% powierzchni województwa) nie ma wolnych zasobów drewna, które mogłyby zostać przeznaczone na większą skalę w energetyce. Jest to związane z dynamicznym rozwojem sektora przemysłu drzewnego. Wykorzystywane są jedynie odpady drzewne wytwarzane w zakładach.

Ryc. 5. Partnerstwo LUBUSKA 9 – Infrastruktura techniczna

Rysunek na następnej stronie. Źródło: opracowanie WPPWL w Zielonej Górze, wyciąg z Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubuskiego, kwiecień 2018

3.9. Wyniki badań mieszkańców, liderów i młodzieży

W toku przygotowania niniejszego dokumentu Związek Miast Polskich, we współpracy z samorządami Partnerstwa przeprowadził w okresie czerwiec-sierpień 2022 r. badania opinii trzech grup społecznych: młodzieży szkolnej (przedostatnie klasy szkół ponadpodstawowych), lokalnych liderów społecznych, gospodarczych i politycznych oraz ogółu mieszkańców.

Szczegółowe wyniki badań stanowią załącznik nr 1 do niniejszego raportu diagnostycznego.

3.9.1. Badania młodzieży

W badaniu wzięło udział łącznie 442 respondentów z obszaru Partnerstwa, 279 osób to uczniowie techników, 92 osoby to uczniowie liceów ogólnokształcących a 89 stanowili uczniowie szkół branżowych.

Zasadnicza część respondentów określiła sytuację materialną swojej rodziny jako bardzo dobrą lub dobrą. Ponad 50% rodziców respondentów to osoby pracujące etatowo. Pomimo znacznego poziomu rozwoju rolnictwa na obszarze Partnerstwa, jedynie 6% rodziców uczestników badania stanowiły osoby prowadzące gospodarstwo rolne.

Obszar Partnerstwa oceniony został przez respondentów, jako dobre miejsce do życia i rozwoju (łącznie **64% wskazań**, z czego 14% badanych oceniło obszar zdecydowanie dobrze). Jest to podobny poziom do uśrednionych wyników analogicznego badania przeprowadzonego przez ZMP w ramach Projektu Centrum Wsparcia Doradczego+ w pozostałych partnerstwach w kraju.

Do głównych **deficytów** Partnerstwa respondenci zaliczyli **wysokość zarobków i atrakcyjność miejsc pracy** oferowanych w Partnerstwie, **dostępność i ceny mieszkań**, a także **komunikację publiczną i ofertę usług zdrowotnych**.

Największymi **atutami** obszaru określono (poza osobistymi relacjami rodzinnymi i towarzyskimi) **jakość i czystość środowiska naturalnego, poziom estetyki otoczenia i jakość przestrzeni publicznych**, a także **ofertę i infrastrukturę sportowo-rekreacyjną**.

W odniesieniu do danych ogólnopolskich, wyraźnie widoczna jest **niższa atrakcyjność obszaru Partnerstwa, jak i całego regionu lubuskiego, jako przyszłego miejsca zamieszkania** – jedynie 13% respondentów wskazało swoją obecną miejscowość, jako przestrzeń, w której chcieliby w przyszłości zamieszkać (wobec 17% w próbie ogólnopolskiej), a 19% województwo (20% w średniej krajowej). Najwięcej wskazań otrzymała zagranica (27% w OP i 29% w próbie krajowej) oraz inne województwo (26% w Partnerstwie i 17% w kraju). Mając na względzie zachodzące w Partnerstwie niekorzystne zmiany demograficzne, jest to **dodatkowy sygnał skierowany do władz samorządowych obszaru**.

Niemal analogiczny do uzyskanego w średniej krajowej wyniku jest rozkład odpowiedzi obrazujący **najistotniejsze wartości i cele życiowe respondentów**. Wskazali oni przede wszystkim na **rodzinę (67,1%), więzi towarzyskie (52,47%)** oraz osiągnięcie **stabilności finansowej i dobrobytu (49,46%)**. **Najmniej istotny aspekt życia stanowi dla nich przynależność do wspólnoty społecznej i tożsamość etniczna (0,86%),** życie i służba dla ważnych idei społecznych, religijnych, politycznych (6,02%) oraz pełnienie znaczącej funkcji społecznej i publicznej (6,67%). Wyniki te stanowią **niepokojące odzwierciedlenie postępującej apatii społecznej oraz niechęci młodych ludzi do zaangażowania się w życie publiczne**.

3.9.2. Badania liderów

Badanie ankietowe przeprowadzono na łącznej próbie **70 lokalnych liderów** – sektora społecznego (34% respondentów), opinii (30%), administracji (26%) oraz gospodarki (10%). Podobnie, jak w pozostałych badaniach, rozkład zamieszkania respondentów nie był jednolity – największą część stanowili mieszkańcy gmin Nowe Miasteczko, Wschowa, Sława i Kolsko.

97% respondentów pozytywnie oceniło Partnerstwo, jako dobry obszar do życia i rozwoju. Wśród **atutów** obszaru wskazywano przede wszystkim na jego **atrakcyjność turystyczną, dobre warunki do prowadzenia działalności gospodarczej oraz działania i jakość pracy lokalnych samorządów**. Niemal wyłącznie pozytywnie oceniono także **więzi społeczne**, a także **dziedzictwo obszaru i lokalny patriotyzm mieszkańców**, stanowiące – w opinii respondentów – istotne czynniki wspierające rozwój Partnerstwa.

Wśród **słabych stron** w najwyższym stopniu wskazano **połączenia komunikacyjne, transport zbiorowy, jak i wysokość zarobków oraz poziom rozwoju rynku pracy**. Zasadniczo negatywnie oceniono również dostępność i ceny mieszkań.

Ankietowani odpowiedzieli m.in. na pytanie o podmiot/instytucję/grupę społeczną, która ich zdaniem ma **największy wpływ na to, co dzieje się w gminach tworzących Partnerstwo**. Jednoznacznie (90% odpowiedzi) wskazano na **wójta/burmistrza i administrację gminną**. Ponad 50% wskazań dotyczyło także radnych gminnych i instytucji powiatowych, a ponad 40% wojewodę. **Dopiero na 4 miejscu wskazano wyborców lub ogół mieszkańców**. Najmniejszy wpływ przypisano poszczególnym grupom społecznym, w szczególności osobom korzystającym z pomocy społecznej, młodzieży i seniorom.

3.9.3. Badanie mieszkańców

Przeprowadzone zostało w formie ankiety internetowej na łącznej próbie **394 respondentów**. Należy podkreślić, iż profil społeczny uczestników badania nie jest w żadnej mierze reprezentatywny dla ogółu mieszkańców Partnerstwa: 80% respondentów było w wieku powyżej 30 r.ż., ponad 70% uczestników stanowiły kobiety i w ponad 55% były to osoby z wykształceniem wyższym lub niepełnym wyższym⁹. Jednocześnie, rozkład odpowiedzi uzyskanych w badaniu pokrywa się z ustaleniami wynikającymi z analiz przeprowadzonych przez zespół autorski niniejszego dokumentu, jak i częściowo zbliżony jest do wyników badań młodzieży. Blisko 26% ankietowanych wskazało jako swoje miejsce zamieszkania Gminę Koźuchów, a jedynie 3% Gminę Nową Sól. Dla pozostałych gmin Partnerstwa rozkład uczestników badania wynosił od 6 do 17%.

52% badanych pozytywnie oceniło obszar Partnerstwa, jako dobre miejsce do życia i rozwoju. Jako jego najsilniejsze strony wskazano **więzi osobiste** – rodzinne i towarzyskie, ale także **atrakcyjność turystyczną i lokalne dziedzictwo**. Jednoznacznie **negatywnie oceniony został lokalny rynek pracy**, w szczególności wysokość zarobków i **warunki do prowadzenia działalności gospodarczej**, jak również **komunikacja publiczna**, skomunikowanie z innymi ośrodkami i (podobnie jak w badaniu młodzieży) **dostępność i ceny mieszkań**. Wyraźnie **negatywnie określono także ofertę usług rynkowych, zdrowotnych, kulturalnych i rozrywkowych**.

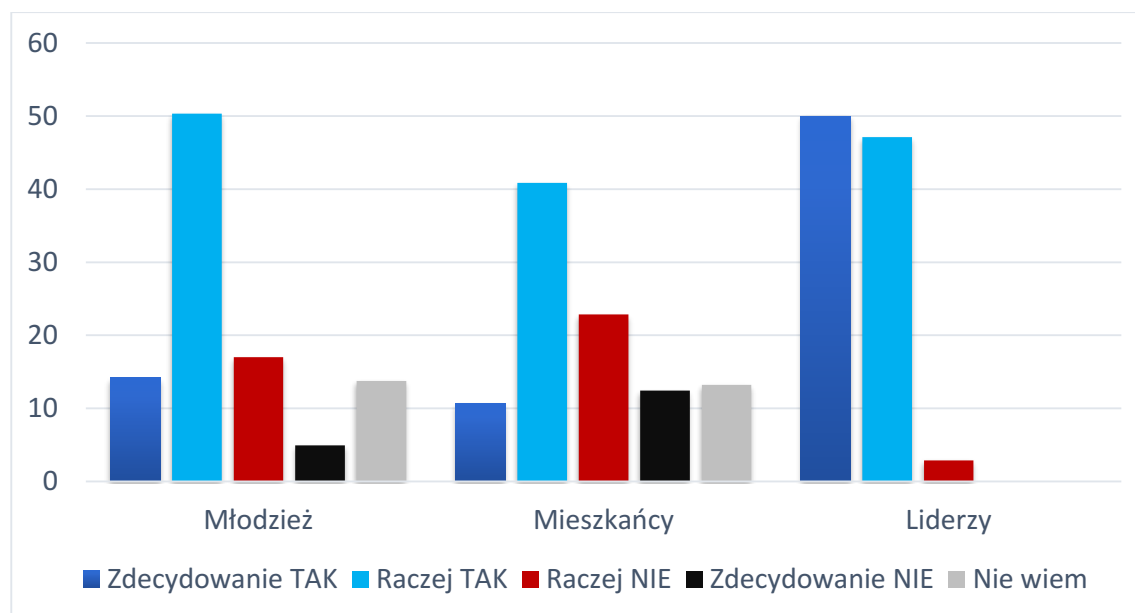
⁹ Należy zauważyć fakt, iż zbliżone proporcje były we wszystkich badaniach przeprowadzonych przez zespół autorski niniejszego dokumentu, tj. w Partnerstwie gmin na rzecz Łuku Mużakowa i Partnerstwie Gmin Łągów-Lubrza-Skąpe.

Dodatkowym odzwierciedleniem niskiej oceny mieszkańców w zakresie oferty usług są wyniki badania dotyczącego przepływu usług. Zasadniczo, poza zakupami podstawowych artykułów codziennego użytku, usługami z szeroko rozumianej branży „beauty” (fryzjer, kosmetyczka, spa, solarium, etc.), podstawową opieką zdrowotną i edukacją podstawową dzieci, **wszelkie pozostałe dziedziny usług zaspokajane są przez mieszkańców niemal w całości poza obszarem Partnerstwa**. Bez wątplenia wynik ten jest w znaczącej mierze pokłosiem położenia obszaru Partnerstwa w bezpośrednim sąsiedztwie 4 wyraźnie oddziałujących, rozwiniętych i posiadających ugruntowaną historycznie pozycję ośrodków miejskich: Nowej Soli, Leszna, Głogowa i Zielonej Góry, ale również **wskazuje na stopniowe zubożenie oferty funkcjonalnej miast, miasteczek i wsi tworzących Partnerstwo**.

3.9.4. Podsumowanie wyników badań

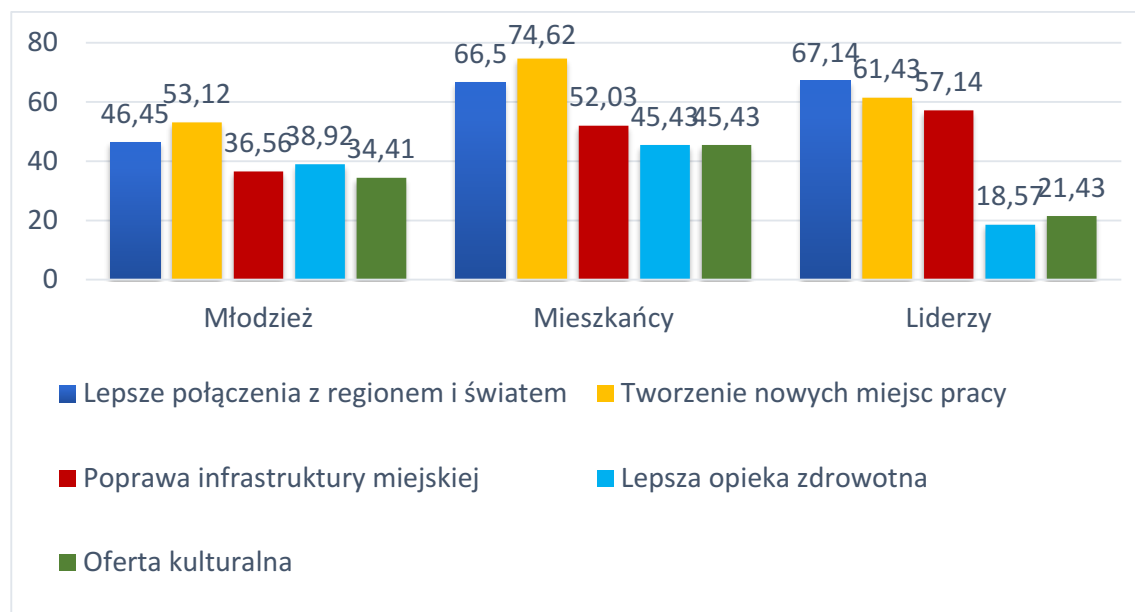
Ankietowani reprezentowali odmienne grupy społeczne, przedstawiając w swoich opiniach zróżnicowane poglądy dotyczące obecnej sytuacji i możliwości rozwojowych gmin tworzących Lubuską 9. Najbardziej dobitnym tego wyrazem jest rozkład odpowiedzi na pytanie: „**Czy obszar Partnerstwa jest – Twoim zdaniem – dobrym miejscem do życia i rozwoju**”, na które liderzy odpowiedzieli niemal jednoznacznie pozytywnie, a w pozostałych grupach rozkład odpowiedzi był bardziej zróżnicowany (przy czym młodzież oceniła OP wyraźnie pozytywniej od ogółu mieszkańców).

Wykres 4 Rozkład odpowiedzi na pytanie - czy OP jest dobrym miejscem do życia i rozwoju

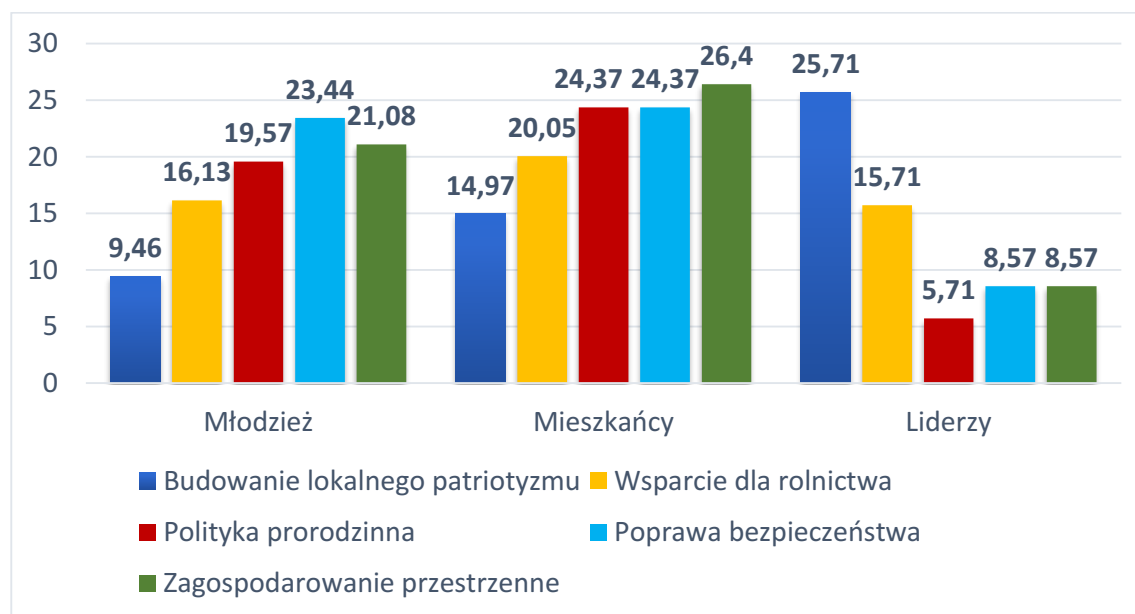

Wynika to, rzecz jasna z różnego profilu społecznego i pozycji, jakie poszczególne grupy ankietowanych zajmują w lokalnej społeczności. Liderzy stanowią lokalną elitę, o ugruntowanej pozycji materialnej i społecznej i ich punkt widzenia na poziom życia w danej gminie jest wyraźnie bardziej pozytywny. Potwierdzeniem tego stanowiska jest rozkład odpowiedzi na pytanie: **„Co musi się zmienić, żeby poprawić jakość życia i zachęcić mieszkańców do pozostania bądź powrotu”**. We wszystkich grupach główne wskazania padały na tworzenie nowych miejsc pracy i lepsze połączenia komunikacyjne ze światem, ale zarówno mieszkańcy, jak i młodzież wskazywali także na poprawę oferty zdrowotnej, kulturalnej i edukacyjnej, zwiększenie jakości planowania przestrzennego oraz poziomu bezpieczeństwa. Natomiast liderzy akcentowali budowanie lokalnego patriotyzmu i poprawę atrakcyjności turystycznej, które nie znalazły uznania w pozostałych grupach badanych.

Wykres 5 Co musi się zmienić, żeby poprawić jakość życia i zachęcić mieszkańców do pozostania bądź powrotu - rozkład odpowiedzi

Wykres 6 Co musi się zmienić, żeby poprawić jakość życia i zachęcić mieszkańców do pozostania bądź powrotu - rozkład odpowiedzi

3.10. Analiza wzajemnych powiązań społecznych, gospodarczych, środowiskowych

3.10.1. Analiza powiązań funkcjonalnych na obszarze Partnerstwa oraz określenie wiodących funkcji na obszarze

Partnerstwo Lubuska 9 nie posiada jednoznacznie wykształconych powiązań funkcjonalnych obejmujących cały jego obszar. **Poszczególne części Partnerstwa ciążą wyraźnie ku ośrodkom zewnętrznym** – Nowej Soli, Zielonej Górze, Głogowowi, Lesznu i Wolsztynowi – co jest **efektem ich położenia geograficznego oraz powiązań historycznych**. Zostało to wydatnie unaocznione w badaniach mieszkańców i bilansie przepływu usług, gdzie **większość mieszkańców obszaru Partnerstwa wskazywała miejscowości poza nim, jako miejsca zaspokajania swoich potrzeb rynkowych i publicznych**. Obecnie istniejące powiązania mają charakter wyłącznie lokalny i obejmują funkcjonowanie mieszkańców w bezpośrednim sąsiedztwie poszczególnym gmin (np. korzystanie z usług rynkowych pomiędzy Nowym Miasteczkiem a Koźuchowem) lub powiatów (np. powiązania mieszkańców Sławy i Szlichtyngowej ze Wschową).

Wśród **wiodących funkcji** obszaru Partnerstwa należy wyróżnić **rozwinięte rolnictwo i przetwórstwo spożywcze** (które koncentruje się głównie w gminach powiatu wschowskiego oraz Gmina Nowe Miasteczko), **turystykę** (głównie Gmina Sława, w mniejszym stopniu gminy Wschowa i Kolsko), **leśnictwo** (gminy Kolsko, Sława, Wschowa), **przemysł** (gminy Koźuchów i Bytom Odrzański) oraz funkcje usługowe. Istotnym czynnikiem rozwoju jest **osadnictwo**, które terytorialnie koncentruje się w Gminie Nowa Sól oraz (o charakterze wypoczynkowym) w gminach Sława, Wschowa i Kolsko.

3.10.2. Powiązania społeczne, gospodarcze i środowiskowe - wnioski

Mając na względzie zróżnicowanie **historyczne, geograficzne i funkcjonalne** poszczególnych części Partnerstwa, a także jego **położenie geograficzne nie ma możliwości wskazania jednoznacznego, wspólnego mianownika**, łączącego wszystkie gminy wchodzące w jego skład (poza administracyjną przynależnością do województwa lubuskiego). Jest to pokłosie m.in. wskazanych powyżej czynników, ale również **efekt bezpośredniej bliskości czterech ważnych ośrodków: Nowej Soli** (stanowiącej rdzeń usług publicznych i rynkowych dla całej zachodniej i środkowej części Partnerstwa), **Zielonej Góry** (jako dominującego ośrodka wojewódzkiego, położonego w bezpośrednim sąsiedztwie zachodniej części Partnerstwa), **Zagłębia Miedziowego** – w szczególności **Głogowa** (stanowiącego jedno z najważniejszych miejsc pracy, jak również usług rynkowych i publicznych dla środkowej i wschodniej części Partnerstwa) oraz **Leszna** (będącego głównym punktem odniesienia w zakresie usług rynkowych dla Wschowy i znaczącej części Powiatu Wschowskiego), a także – w dalszej kolejności – **Wolsztyna** – sprawiają, iż mieszkańcy obszaru Partnerstwa mają w swoim niemal bezpośrednim zasięgu dostęp do zróżnicowanej oferty usług rynkowych i publicznych w tych ośrodkach, co bezpośrednio wpływa na brak możliwości rozwinięcia rynków lokalnych. Do jednoznacznie niesprzyjających czynników należy dodać jeszcze zły stan lokalnie przebiegających dróg wojewódzkich i powiatowych, będących podstawą infrastruktury drogowej obszaru (np. najlepsze połączenie drogowe Kozuchowa ze Wschową biegnie przez Głogów) lub jej całkowity brak (np. mostu drogowego pomiędzy gminami Bytom Odrzański i Siedlisko czy połączeń kolejowych dostępnych bezpośrednio dla mieszkańców wszystkich gmin).

Jednocześnie **gminy Partnerstwa stanowią niezwykle atrakcyjną przestrzeń osiedleńczą i rekreacyjno-wypoczynkową dla mieszkańców w/w ośrodków miejskich**, czego odzwierciedleniem są procesy demograficzne zachodzące w gminach Nowa Sól i Sława. Posiadany przez wszystkie samorządy Partnerstwa **potencjał środowiskowy**, jak również ich **renta lokacyjna** (jeziora, lasy, bliskość większych ośrodków) i **infrastrukturalna** (gęsta sieć dróg) sprawiają, iż **stanowią one niezwykle atrakcyjną przestrzeń do zamieszkania**, w szczególności dla mieszkańców otaczających je **większych miast**. Ponadto, ugruntowana marka turystyczna części miejscowości (przede wszystkim w gminach Sława i Wschowa), wraz z istniejącą w nich infrastrukturą zapewniają **dalsze możliwości rozwoju ich funkcji turystycznych**. Jest to szczególnie istotne, biorąc pod uwagę potencjał kulturowy (m.in. Bytom Odrzański, Kozuchów, Wschowa) i środowiskowy (m.in.

Kolsko, Szlichtyngowa, Siedlisko) pozostałych gmin tworzących Partnerstwo, które także mają możliwości stania się istotnymi ośrodkami turystycznymi.

Bez wątpienia działania samorządów Partnerstwa powinny skupić się na obszarach zapewnienia mieszkańcom dostępu do możliwie najwyższej jakości i zróżnicowanej oferty **usług publicznych** (dostępnych na poziomie gmin), budowaniu **marki miejsca**, jako atrakcyjnej przestrzeni turystycznej i osiedleńczej oraz poprawie stanu **środowiska naturalnego** (stanowiąc tym dodatkowy asumpt do osiedlania się na tym obszarze dla uprzemysłowionego Zagłębia Miedziowego oraz silnie zurbanizowanych metropolii Poznania i Wrocławia).

4. Analiza potencjałów, problemów i potrzeb obszaru partnerstwa

4.1. Kluczowe potencjały obszaru partnerstwa (zasoby i produkty lokalne)

Potencjały Partnerstwa to przede wszystkim posiadane zasoby, oferowane produkty i usługi, które przynoszą lub mogą przynieść korzyści bezpośrednie (dochody) lub pośrednie, poprzez wytworzenie wartości dodanej dla mieszkańców i interesariuszy Partnerstwa.

Podczas warsztatów 23 sierpnia 2022 w których wzięli udział członkowie Rady Partnerstwa oraz Grupy Roboczej dokonano identyfikacji zasobów, które zostały następnie poddane ocenie znaczenia dla obszaru Partnerstwa.

4.1.1. Zasoby

Zasoby lokalne to czynniki o charakterze materialnym lub niematerialnym, które mają lub mogą mieć znaczenie dla rozwoju gminy lub większego obszaru, często o charakterze specyficznym, unikatowym, właściwym wyłącznie lub prawie wyłącznie gminie/ albo jakiemuś obszarowi.

Tabela 3 Kluczowe zasoby Partnerstwa

Kluczowe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	Kluczowe znaczenie / mały potencjał rozwojowy na przyszłość
<p>jeziora</p> <p>lasy</p> <p>zabytki – zespoły urbanistyczne Wschowy i Bytomia Odrzańskiego</p> <p>zabytki – zamek i zespół murów obronnych w Koźuchowie</p> <p>zabytki sztuki funeralnej – Bytom Odrzański, Koźuchów, Wschowa</p> <p>zabytki sakralne</p> <p>ścieżki rowerowe, edukacyjne, historyczne</p> <p>żeglarsstwo i inne sporty wodne</p> <p>lokalni przedsiębiorcy i ich produkty (np. Hajduk, Gureczny, Balcerzak)</p>	
Małe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	Małe znaczenie/ mały potencjał rozwojowy na przyszłość
<p>Położenie na pograniczu 3 województw, w sąsiedztwie zamożnych regionów</p> <p>Istniejąca baza noclegowa i gastronomiczna</p> <p>Rękodzieło, produkty lokalnych KGW, rzemieślników</p> <p>Eno- i Apiturystyka</p> <p>Wzgórza Dalkowskie</p>	<p>Lokalne wydarzenia społeczno-kulturalne (np. dożynki)</p>

Odra Ujście Baryczy do Odry Gleby o wysokiej bonitacji Czyste powietrze Potencjał osadniczy Dziedzictwo historyczne i zabytki Wschowy	
--	--

4.1.2. Produkty

Są to usługi i produkty materialne lub niematerialne, generujące wartość dodaną dla mieszkańców, organizacji społecznych, instytucji publicznych i samego samorządu.

Tabela 4 Kluczowe produkty Partnerstwa

Kluczowe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość	Kluczowe znaczenie / mały potencjał rozwojowy na przyszłość
--	--

<p>Turystyka (wypoczynkowa, krajoznawcza, przyrodnicza, kulturowa)</p> <p>Oferta osiedleńcza (dla mieszkańców otaczających ośrodków miejskich i dalszych metropolii)</p> <p>Produkty przetwórstwa spożywczego i upraw (wędliny, warzywa, owoce)</p>	<p>Zorganizowane formy wypoczynku (harcerstwo, ośrodki wypoczynkowe i kolonijne)</p> <p>Lokalne cykliczne wydarzenia kulturalne (np. Rapstacja, Bluesobranie, Festiwal Henrykowski, turniej rycerski)</p>
<p>Małe znaczenie/duży potencjał rozwojowy na przyszłość</p>	<p>Małe znaczenie/ mały potencjał rozwojowy na przyszłość</p>
<p>Istniejąca i dająca możliwość rozwoju baza sportowo-rekreacyjna</p> <p>Szlaki turystyki pieszej i rowerowej</p> <p>Lokalne marki (np. buhaj Ilon, Sława, wiedźmy z Kolska)</p>	<p>Działalność instytucji kultury</p> <p>Działalność placówek oświatowych</p>

4.1.3. Potencjały, wyzwania i bariery rozwoju istniejących układów urbanistycznych i ruralistycznych

4.1.3.1. Bytom Odrzański – urokliwy średniowieczny układ urbanistyczny

Gród słowiański położony nad Odrą w północnej części historycznego Śląska. Ważna twierdza broniąca zachodniej granicy piastowskiej Polski. Miasto lokowane w połowie XIII wieku. Pod zwierzchnictwem Piastów Śląskich do końca XV w. Od 1469 r. miasto prywatne. **Wiek XVI i XVII to okres największego rozkwitu miasta**, w tym intelektualnego (kalwińskie gimnazjum akademickie, drukarnia). W XIX wieku miasto wchodzi w kolejny okres rozwoju (wodociągi, kanalizacja, oświetlenie, połączenia drogowe i kolejowe). W czasie II wojny światowej miasto zostało poważnie zniszczone (40%).

Rysunek 24 Bytom Odrzański - rynek

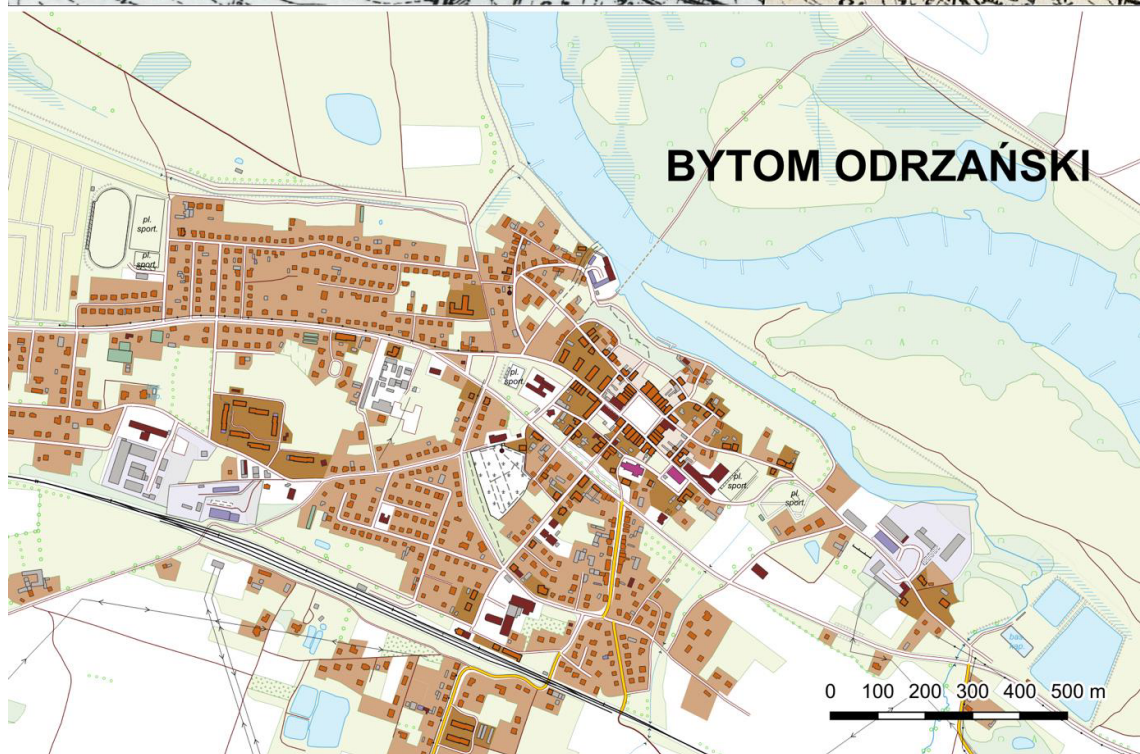
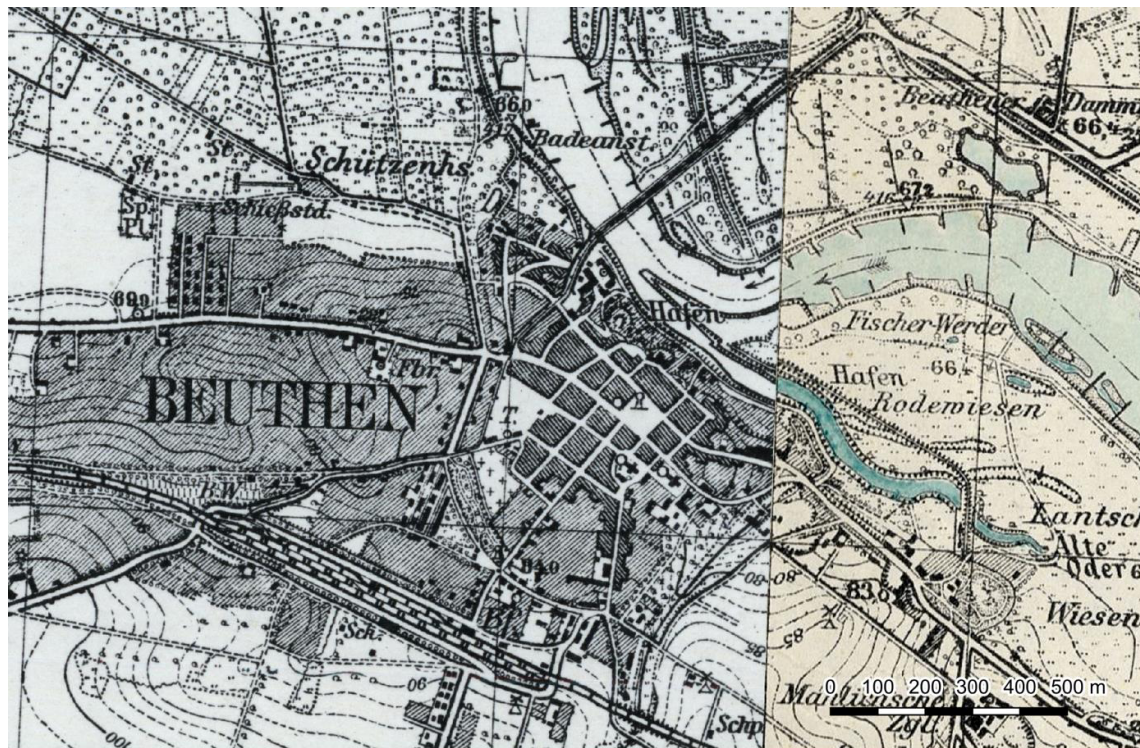

Źródło: <https://ziemialubuska.pl/pl>

O walorach Bytomiach Odrzańskiego stanowi **średniowieczne rozplanowanie miasta oraz liczne zabytki, skupione wokół rynku i w sąsiednich uliczkach**. Najważniejsze z nich to: późnorenansowy ratusz z lat 1602-1609; barokowe i klasycystyczne kamieniczki z XVII i XVIII wieku i z początku XX w.; **kościół p.w. św. Hieronima z początku XVI w.** z bogatym barokowym wyposażeniem; późnorenansowe **gimnazjum Schonaicha** z początku XVI w.; barokowy kościół

ewangelicki; **140-metrowe moło** zbudowane na pozostałościach pochodzącego z 1907 roku mostu przez Odrę. Zabudowa miejska rozciąga się na południe od rzeki i północ od linii kolejowej, w pobliżu której skupiają się zakłady przemysłowe. Stare miasto sąsiaduje z niewielkimi osiedlami bloków mieszkalnych (od zachodu i południa).

Rysunek 25 Zmiany struktury przestrzennej miasta Bytom Odrzański w okresie od lat 30-tych XX wieku.

Źródło: [http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4260_\(2409\)_Beuthen_an_der_Oder_1938_UW.jpg](http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4260_(2409)_Beuthen_an_der_Oder_1938_UW.jpg); http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4261_Lindenkrantz_1936.jpg; opracowanie własne na podstawie BDOT10k

4.1.3.2. Kozuchów – historyczne miasto z szansą na nowoczesny przemysł

Gród plemienny Dziadoszan, **jedno z najstarszych miast historycznego Śląska**. Położone na skrzyżowaniu szlaków handlowych, rozwinęło się z osady przy grodzie kasztelańskim. Prawa miejskie otrzymało przed 1295 r. Od XIV do XVI wieku silny ośrodek handlowy i rzemieślniczy (garbarstwo, wyrób kozuchów, sukiennictwo, garncarstwo, piwowarstwo). Po wojnie 30-letniej upadek miasta. W XIX wieku pruskie miasto powiatowe. Pod koniec XIX wieku rozwój przemysłu (m. in. fabryka maszyn rolniczych) oraz infrastruktury komunalnej (wodociągi i kanalizacja) i komunikacyjnej (drogi, kolej). W czasie II wojny światowej zniszczone w 70%.

Rysunek 26 Kozuchów - panorama centrum

Źródło: <https://ziemialubuska.pl/pl>

Kozuchów zachował **średniowieczny układ urbanistyczny** z kwadratowym rynkiem. Zabudowa miejska rozciąga się na północ od linii kolejowej, w pobliżu której skupiają się zakłady. Zabytkową część miasta stanowi zespół architektoniczno-urbanistyczny z kamienicami na parcelach z XII w.; **późnogotyckim ratuszem**, kościołem parafialnym z XIII w., **gotyckim zamkiem** oraz pochodzącym z XIX w. zespołem pałacowym. Stare miasto otacza **podwójny pas kamiennych murów obronnych (XIII/XIV w.)**. Na przedmieściach przeważa powojenne budownictwo blokowe i indywidualne. Wjeżdżających do miasta wita monumentalna (38,9 m) wieża ciśnień, nawiązująca stylem do średniowiecznego budownictwa obronnego.

Miasto od 1945 r w Polsce. Lokalny ośrodek usługowy, przemysł metalowy (części samochodowe), drzewny, odzieżowy, spożywczy, materiałów budowlanych. Węzeł drogowy przy linii kolejowej Nowa Sól - Jelenia Góra. Od strony północnej miasta przy drodze wojewódzkiej nr 283 strefa przemysłowa o powierzchni 34 ha.

Rysunek 27 Zmiany struktury przestrzennej miasta Kozuchów w okresie od lat 1930.

Źródło: [http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4259_\(2408\)_Freystadt_in_Niederschlesien_1933_BWNG_UL.jpg](http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4259_(2408)_Freystadt_in_Niederschlesien_1933_BWNG_UL.jpg); opracowanie własne na podstawie BDOT10k

4.1.3.3. Nowe Miasteczko – o lepsze miejsce na ważnym szlaku

We wczesnym średniowieczy osada słowiańska położony w północnej części historycznego Śląska. W XIII wieku **gród warowny Piastów Śląskich**. Prawa miejskie w 1296 roku. Lokalny ośrodek rzemieślniczo – handlowy (targi solne, targi bydła). W wyniku wojny 30-letniej zniszczone i wyludnione miasto przejęli Jezuici. W XVII i XVIII w. powolna odbudowa (miasto rzemieślniczo-rolnicze). W XVIII w. przez miasto wiódł ważny trakt pocztowy z Warszawy do Drezna. Koniec XIX wieku wyraźne przyspieszenie rozwoju (1891 r. budowa lokalnej linii kolejowej). Rozwój przemysłu (kopalnia węgla brunatnego, cementownia, zakłady Iniańskie). Po I wojnie światowej upadek miasta (1919 r. utrata praw miejskich, bankructwo większości firm).

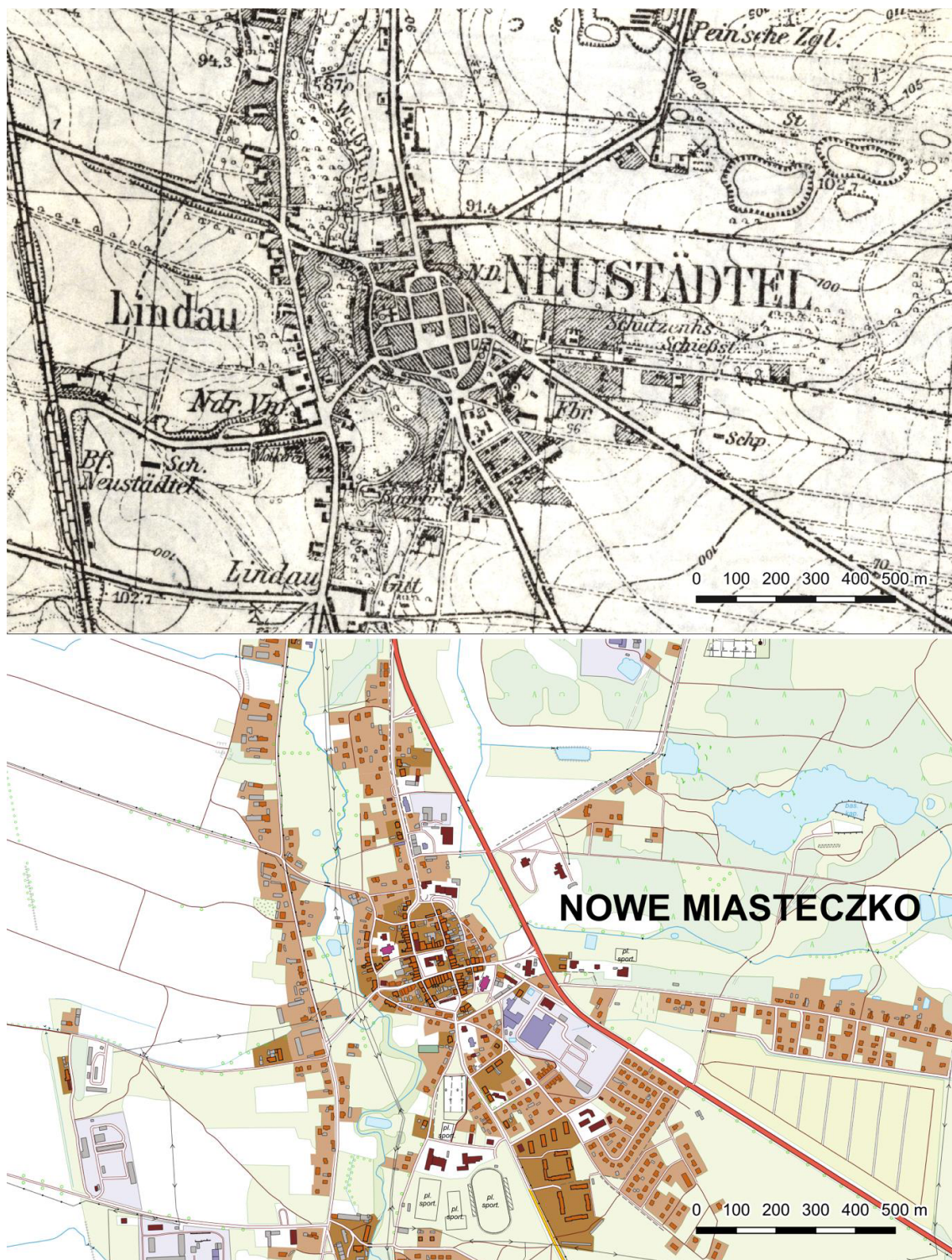
Rysunek 28 Nowe Miasteczko – panorama centrum miasta

Źródło: <https://ziemialubuska.pl/pl>

Zabudowa miejska rozciąga się w układzie północ-południe, równoległe do DW333. Centrum Nowego Miasteczka zachowało **średniowieczny układ urbanistyczny** ze zbliżonym do kwadratu rynkiem. Zabytkową część miasta stanowi zespół architektoniczno-urbanistyczny z: **renesansowym ratuszem z XVII w.** (przebudowanym w XIX w. w duchu klasycystycznym); prawie **kompletem kamienic z XVIII i XIX wieku** (w znacznej mierze przebudowanymi); gotyckim kościołem parafialnym z pocz. XIV w. i klasycystycznym kościołem ewangelickim (1784-85 r.). W południowej części miasta powojenne osiedle bloków mieszkalnych. Od 1945 roku w Polsce, miasto odzyskało prawa miejskie. Lokalny ośrodek usługowy obszaru rolniczego, przemysł rolno-spożywczy. Lokalny węzeł drogowy przy drodze krajowej S3.

Rysunek 29 Zmiany struktury przestrzennej Nowego Miasteczka w okresie od lat 1930-40.

Źródło: http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4360_Neustaedtel_1942.jpg; opracowanie własne na podstawie BDOT10k

4.1.3.4. Sława – miasto z jeziora

Wczesno-średniowieczy gród obronny, obok osada targowa położone na historycznym Śląsku. Położona nad jeziorem o tej samej nazwie. W roku lokacji (w 1312 r.) znaczące miasto, siedziba dystryktu. Administracyjnie w księstwie głogowskim. Szybki rozwój miasta w oparciu o nadawane przywileje handlowe i rzemiosło. Pod koniec XV wieku miasto prywatne. W XVIII wieku szybki rozwój miasta w oparciu o handel (punkt etapowy handlu z Wielkopolską, sukiennictwo), przerywany licznymi pożarami. W 1 poł. XIX w. ponowny okres odradzania się miasta. Rozwój rzemiosła (tkactwo, farbiarstwo), rolnictwa (winiarstwo) i handlu. Pod koniec XIX wieku budowa linii kolejowej Głogów – Sulechów oraz rozwój turystyki (pierwsze kąpieliska i domy wypoczynkowe).

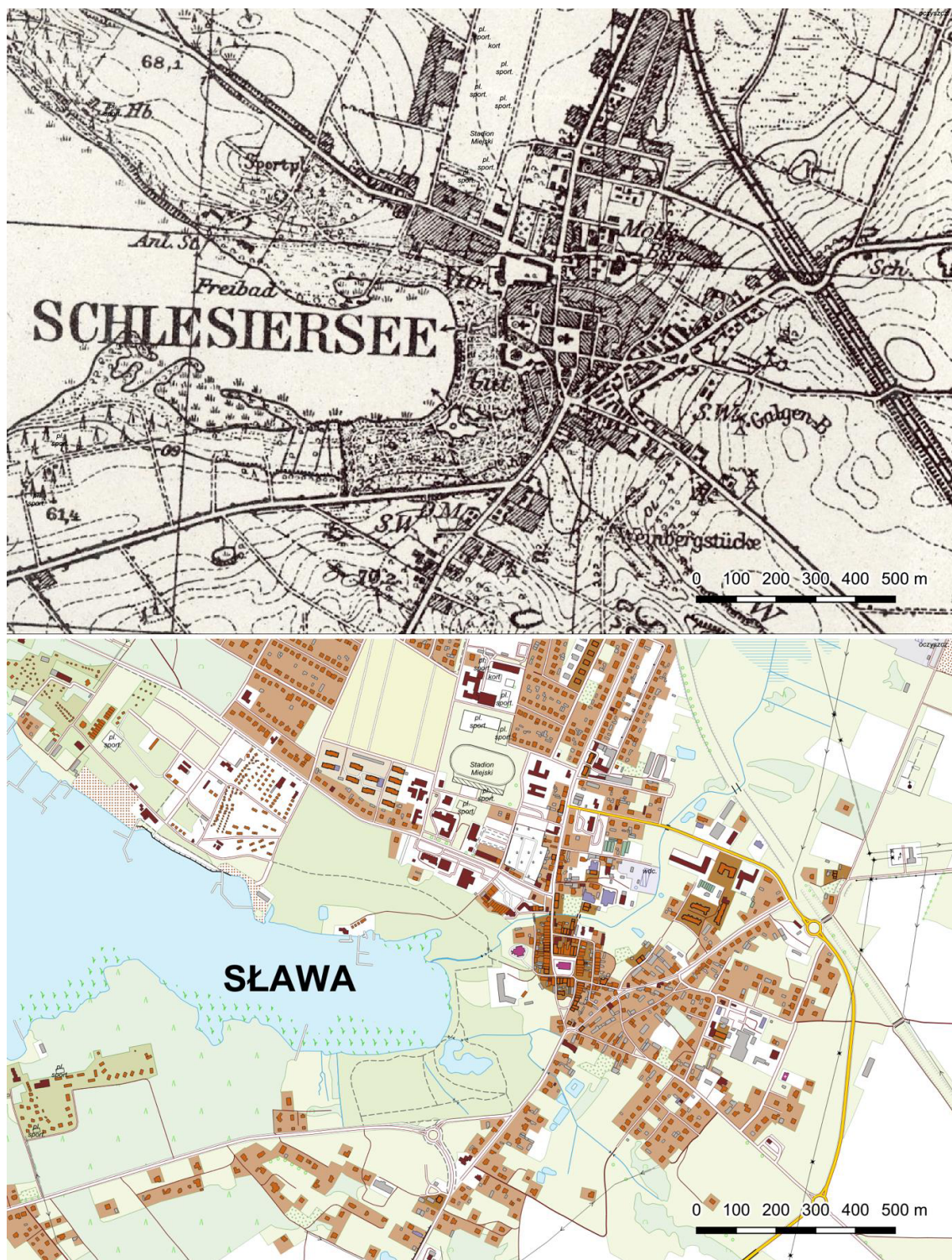
Rysunek 30 Sława – historyczne centrum miasta obecnie

Źródło: <https://ziemialubuska.pl/pl>

Dziś Sława to **ośrodek turystyczno-wypoczynkowy z rozwiniętą bazą noclegową**. Liczne ośrodki rekreacyjne i sportów wodnych, imprezy turystyczne i sportowe. Ponadto przemysł spożywczy (głównie mięsny), gospodarstwo rybne. Miasto rozłożone półkolistą wokół jeziora. **Wyraźnie dzieli się na dwie części: miejską oraz wypoczynkową** (z plażą, ośrodkami wypoczynkowymi). W centrum przeważa zwarta zabudowa. Zachował się **średniowieczny układ urbanistyczny** z prostokątnym rynkiem i wychodzącymi 8 ulicami. Ważniejsze zabytki to: późnorenansowy kościół parafialny z 1604 r.; klasycystyczny kościół filialny z 1834-36 r.; barokowy pałac z 1732-35 r. oraz park krajobrazowy z XVIII w. Nowa zabudowa (głównie jednorodzinna) rozwija się wzdłuż brzegów jeziora.

Rysunek 31 Zmiany struktury przestrzennej miasta Sława w okresie od lat 1930-40.

Źródło: http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4162_Schlesiensee_1944.jpg; opracowanie własne na podstawie BDOT10k

4.1.3.5. Szlichtyngowa – małe, senne, z ambicjami

Jeno z najmniejszych miast w Polsce (1,3 tys. mieszkańców). Założone na gruntach średniowiecznej wsi Górczyna, na ziemiach historycznej Wielkopolski. **Prywatna lokacja** (1644 r.) Johanna von Schlichtinga **dla protestanckich uchodźców ze Śląska**, głównie tkaczy. Założyciel gwarantował osadnikom całkowitą wolność religijną oraz ośmioletnią wolność od podatków. Ośrodek rzemieślniczy – wyrób i eksport płótna, ponadto szewstwo, młynarstwo, piekarstwo, etc. W XVIII w. osada usługowo-rolnicza. Wraz z II rozbiorem Polski pod panowaniem pruskim. W XIX w. silna gmina żydowska. Na początku XX wieku połączenie kolejowe z Głogowem i Rawiczem.

1 lutego 1945 roku miasto zostało zajęte przez wojska radzieckie. Lokalny ośrodek handlowo – usługowy; rolnictwo, drobny przemysł maszynowy, odzieżowy i spożywczy. Węzeł drogowy. W pobliżu miasta zlokalizowane są bogate złoża gazu ziemnego (kopalnie w Goli oraz w Dryżynie).

Rysunek 32 Szlichtyngowa – historyczne centrum miasta obecnie

Źródło: <https://ziemialubuska.pl/pl>

W centrum miasta zachował się **barokowy układ urbanistyczny z kwadratowym rynkiem otoczonym domami szczytowymi (XVIII - XIX wiek)** oraz regularną siecią uliczek. Nieliczne zabytki to: wozownia plebańska (1. Poł. XIX w.) oraz cmentarz

żydowski (XVIII/XX w.), klasycystyczny (XIX w.) budynek ratusza z wieżyczką i zegarem we frontowej elewacji.

Miasto otaczają tereny rolnicze.

Rysunek 33 Zmiany struktury przestrzennej miasta Szlichtyngowa w okresie od lat 1930-40.

Źródło: http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4263_Schlichtingsheim_1942_UW.jpg; [http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4263_\(2412\)_Schlichtingsheim_1942_APP_Sygn._M.top.25-1202.jpg](http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4263_(2412)_Schlichtingsheim_1942_APP_Sygn._M.top.25-1202.jpg); oprac. własne na podst. BDOT10k

4.1.3.6. Wschowa – małe miasto o wielkiej historii

Wczesnośredniowieczna osada śląska na szlaku z Łużyc i Śląska do Poznania. Kasztelania, w następnych wiekach starostwo. **Miasto lokowane w 1273 roku**, w historycznej Wielkopolsce. **Stolica dawnej ziemi wschowskiej**. W 1343 r. włączone do Polski. **Miasto królewskie**, obdarzone licznymi przywilejami. Uważane za jedno z siedmiu najbogatszych miast Królestwa Polskiego. W XIV i XV wieku ważny ośrodek handlowy (targi i jarmarki – sól, wełna) i rzemieślniczy: (sukiennictwo, złotnictwo, garncarstwo, szewstwo i konwisarstwo). W XVI i XVII wieku międzynarodowy ośrodek handlu i produkcji sukienniczej oraz tkactwa lnianego. Pierwsza w Polsce manufaktura farbiarska sukna. Przełom XVII i XVIII wieku rozwój intelektualny miasta (drukarnia, kolegium jezuickie). W 2 poł. XIX wieku budowa dróg i kolei, rozwój gospodarki: garbarstwo, garncarstwo, cukrownictwo. Miasto zdobyte przez Armię Czerwoną 1 lutego 1945 roku. Ośrodek usługowo-przemysłowy, handlowy i oświatowo-kulturalny.

Rysunek 34 Wschowa – historyczne centrum miasta obecnie

Źródło: <https://ziemialubuska.pl/pl>

Stare Miasto, o kształcie nieregularnej elipsy, **otoczone plantami i resztkami murów obronnych**. Wokół rynku oraz przy sąsiednich ulicach i placach – zabytkowe kamienice. W sąsiedztwie budownictwo blokowe i indywidualne. Na południe i południowy - wschód od centrum ogrody działkowe oraz tereny sportowo-turystyczne. Wzdłuż linii kolejowej, w części południowo-zachodniej – tereny przemysłowe. Najważniejsze zabytki to: **ratusz** (połowa XVI w.) i **kamienice rynku**, **mury obronne** z XV i XVI w., **dawny zbór luterański** r. (1604 r.), **gotycki kościół**

farny, zespół klasztorny franciszkanów (XVII w.), dawne kolegium jezuickie (XVIII w.).

Rysunek 35 Zmiany struktury przestrzennej miasta Wschowa w okresie od lat 1930.

Źródło: http://maps.mapywig.org/m/German_maps/series/025K_TK25/4163_Fraustadt_IX.1944_APP_Sygn._M.top.25-280.jpg; opracowanie własne na podstawie BDOT10k

4.2. Kluczowe problemy obszaru Partnerstwa

Najbardziej niekorzystne zjawiska zdiagnozowane w Planie Zagospodarowania Województwa dotyczące tych terenów to odpływ ludności, a główne bariery rozwojowe to: niska dostępność usług publicznych, zły stan techniczny zabudowy, słaba jakość infrastruktury technicznej oraz niska dostępność komunikacyjna.

W ramach prac diagnostycznych w projekcie CWD + kluczowe problemy obszaru partnerstwa zostały zidentyfikowane podczas warsztatu 23 sierpnia 2022 i pogrupowane w czterech wymiarach: instytucjonalnym, środowiskowo-przestrzennym, społeczno-gospodarczym i administracyjno-instytucjonalnym.

4.2.1. Społeczne

- Wykluczenie komunikacyjne większości miejscowości obszaru.
- Brak dostępu (w szczególności na terenach wiejskich) do usług zdrowotnych, kulturalnych, społecznych i oferty sportowo-rekreacyjnej.
- Zły stan istniejącej oraz brak dostępności nowej oferty mieszkań komunalnych.
- Brak tożsamości kulturowej mieszkańców.
- Niski poziom szkolnictwa branżowego i niedopasowania oferty szkolnictwa technicznego i branżowego do potrzeb lokalnego rynku.
- Brak wykwalifikowanej kadry (dla firm i instytucji publicznych).
- Uzależnienia (alkoholizm, narkomania).
- Nieudolność życiowa.
- Zbyt rozbudowane programy socjalne zniechęcające do podejmowania pracy i własnego rozwoju.
- Brak miejsc w żłobkach.
- Niewystarczająca liczba miejsc w przedszkolach.
- Brak ofert aktywizujących osoby z niepełnosprawnościami.
- Wyuczone, dziedziczne bezrobocie.
- Wykluczenie cyfrowe.
- Brak polityk dedykowanych seniorom.

4.2.2. Gospodarcze

- Wykluczenie komunikacyjne poszczególnych miejscowości i całego obszaru.
- Niska dostępność komunikacyjna Partnerstwa (kolejowa, drogowa, lotnicza).
- Brak wykorzystania potencjału gospodarczego Odry.
- Niski poziom promocji gospodarczej regionu.
- Brak uzbrojonych terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą.
- Brak atrakcyjnych ofert pracy dla osób z wyższymi kwalifikacjami.
- Brak bazy mieszkaniowej dla pracowników lokalnych firm.
- Niski poziom gazyfikacji gmin.
- Istniejące ograniczenia środowiskowe (np. NATURA 2000).
- Niedostosowanie wykształcenia i kompetencji absolwentów szkół do potrzeb rynku.
- Brak motywacji części mieszkańców do podjęcia pracy – zbyt niskie zarobki.
- Brak pracowników na rynku.

4.2.3. Środowiskowo-przestrzenne

- Zanieczyszczenie rzek i jezior.
- Zanieczyszczenie powietrza (smog i zakłady przemysłowe).
- „Kopciuchy” – wysoka liczba rozproszonych, szkodliwych źródeł ciepła (niska emisja).
- Brak kompleksowej polityki zagospodarowania przestrzennego.
- Chaotyczna zabudowa wypoczynkowo-rekreacyjna.
- Niski poziom estetyki przestrzeni w miastach.
- Rozproszona zabudowa.
- Brak uzbrojonych terenów pod zabudowę mieszkaniową i inwestycyjną.
- Słaba sieć dróg i ścieżek rowerowych.
- Nielegalne wysypiska śmieci, niska świadomość społeczna w zakresie gospodarki odpadami.
- Nieszczelne i nielegalne szamba.
- Brak monitoringu stanu środowiska.
- Zanieczyszczenia przemysłowe (przede wszystkim z hut miedzi).
- Brak zaangażowania społeczności lokalnych w utrzymanie czystości (niska świadomość społeczna).
- Brak dostępu do środków finansowych na kompleksową likwidację źródeł niskiej emisji pyłów w instytucjach publicznych i zabudowie mieszkaniowej.

4.2.4. Administracyjno-instytucjonalne

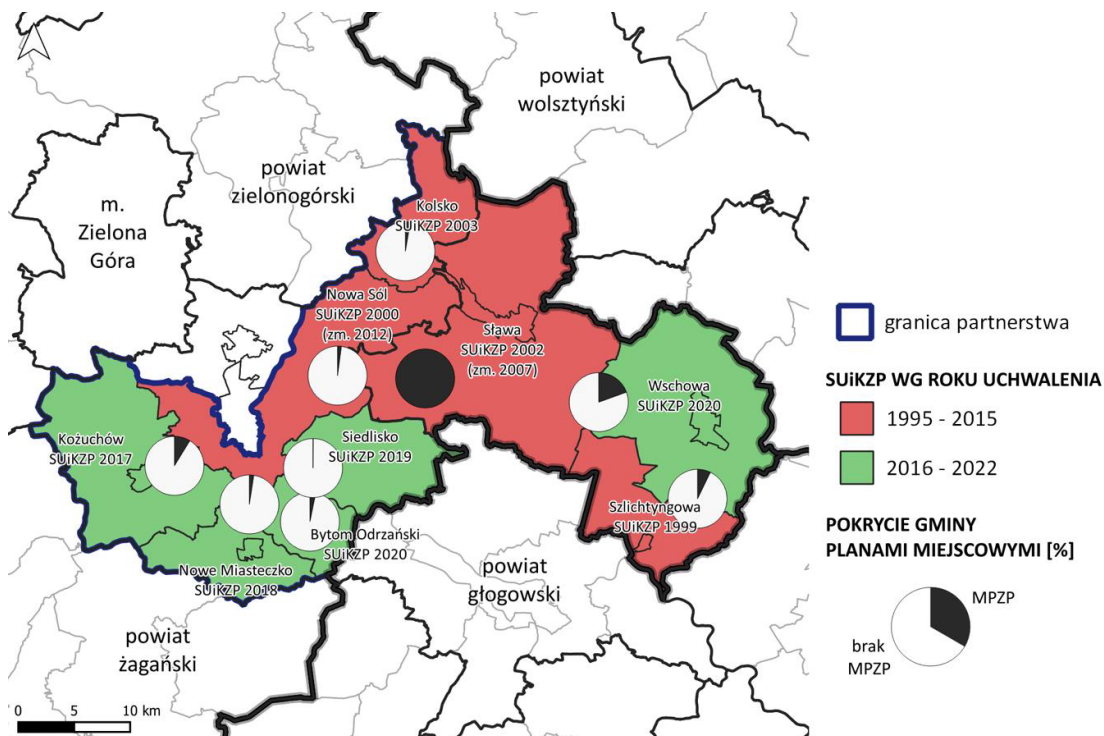
- Brak środków finansowych na dostosowanie budynków użyteczności publicznej dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami i seniorów.
- Zły stan techniczny obiektów użyteczności publicznej – brak środków na modernizację techniczną, teletechniczną, energetyczną i funkcjonalną.
- Brak środków na zatrudnienie odpowiedniej klasy specjalistów, szkolenia i rozwój pracowników administracji samorządowej.
- Brak stabilności otoczenia prawnego.
- Brak odpowiedniej komunikacji pomiędzy organami wojewódzkimi, samorządowymi, powiatowymi a gminami.
- Zbyt mała ilość form wsparcia NGO.
- Niski poziom zaufania społecznego do administracji.
- Destrukcyjna (dla możliwości rozwoju i wykorzystania środków inwestycyjnych) działalność urzędu Lubuskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- Zbyt niski poziom zarobków urzędników – ramy formalne i bariery społeczne.

4.3. Polityka przestrzenna gmin obszaru partnerstwa, zapotrzebowanie na nowe tereny rozwojowe

4.3.1. Stan opracowań planistycznych (SUiKZP, MPZP)

Samorządy gminne, wskazując kierunki rozwoju gmin w studiach uwarunkowań i kierunków rozwoju przestrzennego oraz ustalając przeznaczenie terenów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, znacznie przeszacowują zapotrzebowanie na tereny pod nową zabudowę lub w ogóle nie biorą pod uwagę takiego kryterium. Zmiana ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wprowadzona w 2015 r. nałożyła zatem obowiązek sporządzenia bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę. W gminach Kolsko, Nowa Sól, Sława i Szlichtyngowa nie dokonano weryfikacji założeń rozwojowych studiów pod kątem przeznaczenia terenów pod nową zabudowę. W pozostałych gminach studia były opracowane po 2015 r., należy zatem zakładać, że w tych gminach sporządzono wymagany bilans terenów przeznaczonych pod zabudowę. **Pokrycie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w gminach Partnerstwa jest bardzo zróżnicowane. Rzutuje to w pośredni sposób na znaczenie studium jako instrumentu prowadzenia polityki przestrzennej rozwoju gminy.**

Ryc. 6. Aktualność studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz pokrycie obszarów gmin planami miejscowymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych od samorządów partnerstwa

W sześciu gminach pokrycie planami jest niskie: Szlichtyngowa 7,2%, Koźuchów 8,8% lub bardzo niskie: Siedlisko 0,2%, Nowa Sól 2,1%, Nowe Miasteczko 2,4%, Kolsko 2,7%, Bytom Odrzański 3,2%, co oznacza, że warunki zabudowy i zagospodarowania terenów w większości przypadków nie wynikają z ustaleń planów miejscowych, a są określone indywidualnie w drodze decyzji administracyjnej. Decyzja o warunkach zabudowy nie musi uwzględniać ustaleń studium, a zatem ustalenia studium mogą być praktycznie ignorowane przy prowadzeniu bieżącej polityki przestrzennej na terenie tych gmin. Niskie pokrycie planami miejscowymi może jednak przerodzić się w atut, jeśli gmin zechcą dokonać korekty studiów zgodnie z bilansem terenów pod nową zabudowę. Ewentualne ograniczenie terenów pod nową zabudowę w zaktualizowanych studiach gmin lub w planach ogólnych, które mają zastąpić studia, nie rodzi bowiem skutków finansowych, jeżeli nie są one wyznaczone w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Sława jest w całości pokryta planem miejscowym, sporządzonym bez wykonania bilansu zapotrzebowania na tereny pod nową zabudowę. Jeżeli ustalone w planie tereny rozwojowe przekraczają rzeczywiste potrzeby inwestycyjne, to może to stanowić zagrożenie dla rozwoju gminy. Zbyt szeroko zaplanowane tereny rozwojowe są wykorzystywane w niewielkim stopniu, wrywkowo, bez zapewnienia właściwych standardów uzbrojenia terenu i dostępu do usług publicznych.

Tabela 5 Pokrycie gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego

gmina	powierzchnia gminy	liczba MPZP	powierzchnia MPZP ogółem	udział powierzchni pokrytej planami w ogólnej powierzchni gminy/jednostki
	[ha]	[szt.]	[ha]	[%]
Bytom Odrzański	5 238	10	166	3,2
Kolsko	8 070	41	221	2,7
Koźuchów	17 918	11	1 571	8,8
Nowa Sól	17 596	18	368	2,1
Nowe Miasteczko	7 686	9	187	2,4
Siedlisko	9 216	1	14	0,2
Sława	32 700	31	32 700	100
Szlichtyngowa	9 974	10	718	7,2
Wschowa	19 746	24	3 856	19,5
Partnerstwo	128 144	155	39 801	31,1

Źródło: www.bdl.stat.gov.pl, dane za 2020 r.

4.3.2. Zwartość / rozproszenie zabudowy

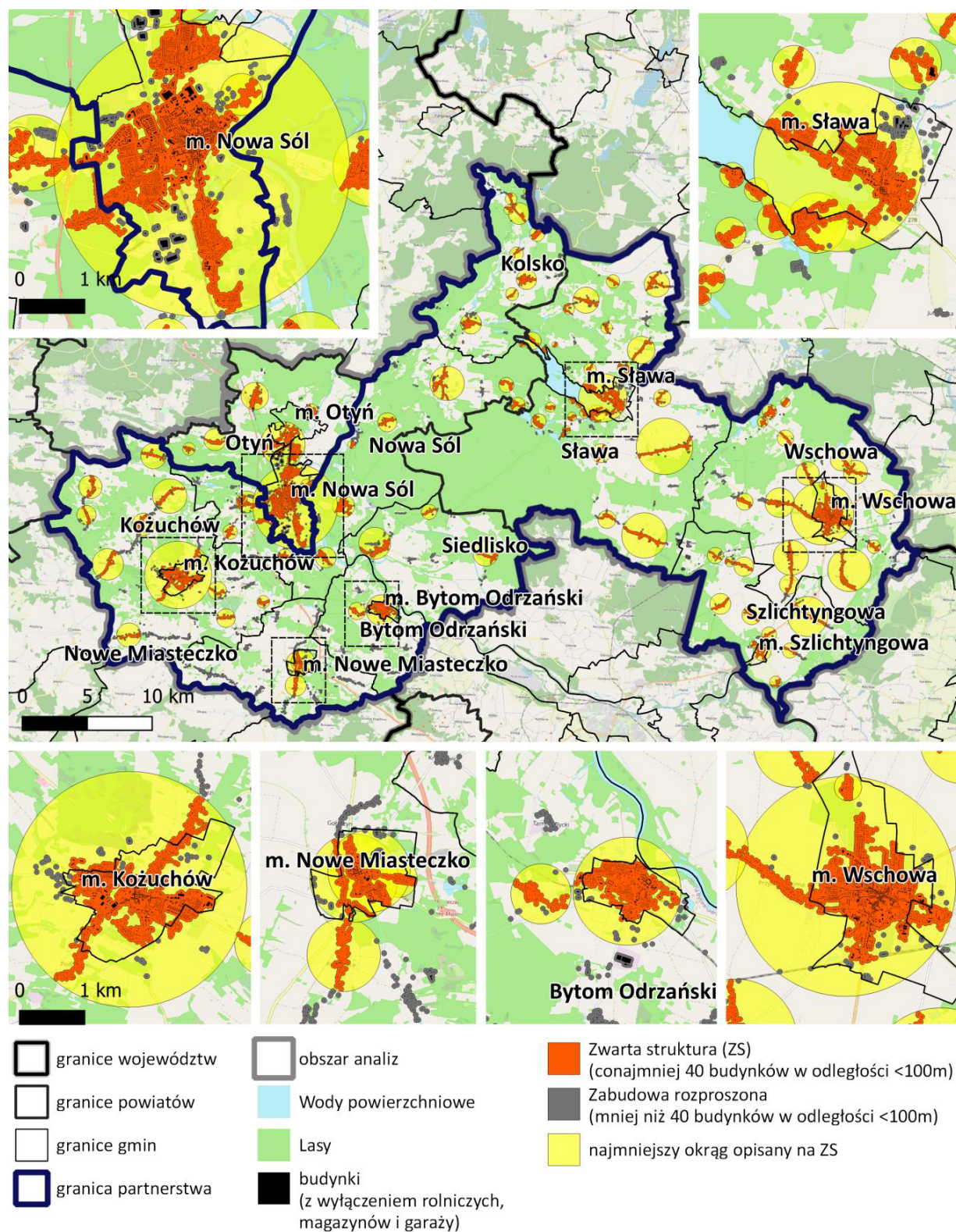
Zgodnie z przepisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w przypadku sytuowania nowej zabudowy należy dążyć do lokalizowania jej na obszarach o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej, w szczególności poprzez uzupełnianie istniejącej zabudowy. Brak jest jednak ustalonej metodyki wyznaczania takich obszarów. W praktyce planistycznej przyjmuje się, że obszary o w pełni wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej to tereny o wysokim stopniu zwartości zabudowy, wyposażone w układ dróg (ulic) oraz w niezbędną infrastrukturę społeczną i techniczną.

Zwartość / rozproszenie zabudowy. Na rysunku 36 przedstawiono analizę zwartości / rozproszenia zabudowy na terenie Partnerstwa. W analizie **za minimalny stopień zwartości struktur zabudowy przyjęto zgrupowanie co najmniej 40 budynków, niebędących budynkami o funkcji pomocniczej, w którym odległości pomiędzy sąsiadującymi budynkami nie przekraczają 100 m** (obrys poprowadzony w odległości 50 m od zewnętrznych krawędzi skrajnych budynków).¹⁰ Tak wyznaczone obszary zwartej zabudowy obejmują ok. 86% analizowanych budynków. Pozostałe 14% budynków występuje w znacznej części w formach mniejszych zgrupowań zabudowy (poniżej 40 budynków).

Na terenie Partnerstwa **występują zróżnicowane struktury zabudowy**, w tym **regularna, planowa zabudowa miejska, wsie o dużej koncentracji zabudowy jak i wsie rozciągnięte wzdłuż dróg**. Pokazane na rysunku minimalne okręgi otaczające obszary zwartej zabudowy wskazują na stopień skupienia zabudowy. W okręgach o średnicach nie przekraczających 2-2,5 km mieści się tylko część miejscowości wiejskich i małe miasta: Szlichtyngowa, Nowe Miasteczko, Bytom Odrzański. Pozostałe miasta w obszarze analizy można opisać okręgami o promieniu 6,5 km (miasto Nowa Sól), 5 km - miasta Wschowa i Kozuchów lub 4 km – miasto Sława. Znaczna część wsi to miejscowości o luźnej zabudowie rozciągającej się wzdłuż dróg na długościach do 4,5 km, a najdłuższe zespoły zabudowy, np. na północny-zachód od m. Kozuchów, rozciągają się z małymi przerwami na przestrzeni nawet 10 km.

¹⁰ Założenie powyższe jest zgodne z zapisami projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku z uproszczeniem procesu inwestycyjno-budowlanego (wersja z dnia 14.11.2017 r.), która ostatecznie nie została uchwalona. Projekt ustawy za minimalny stopień zwartości struktury funkcjonalno-przestrzennej uznawał możliwość wpisania obszaru zabudowanego w teren wyznaczony przez obrys prowadzony w odległości od 50 do 100 m od zewnętrznych krawędzi skrajnych budynków na tym terenie o ile jest na nim zlokalizowanych co najmniej 40 budynków, niebędących budynkami o funkcji pomocniczej, w szczególności budynkami gospodarczymi lub garażami.

Rysunek 36 Zwartość / rozproszenie zabudowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z BDOT10k

4.3.3. Maksymalne zapotrzebowanie na tereny zabudowy mieszkaniowej

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym nakłada obowiązek weryfikacji ustaleń studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin pod kątem potrzeb i możliwości rozwoju, w tym **obowiązek sporządzenia bilansu terenów przeznaczonych pod zabudowę**. Przygotowywana zmiana przepisów ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym¹¹ określa szczegółowo sposób obliczania zapotrzebowania na nową zabudowę mieszkaniową oraz obliczania chłonności terenów niezabudowanych i luk w zabudowie - w nowym planie ogólnym, który ma zastąpić studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin.

Zgodnie z projektem rozporządzenia określając zapotrzebowanie na nową zabudowę, bierze się pod uwagę (§ 5 ust. 2):

- **prognozowaną, przyszłą liczbę mieszkańców** gminy w perspektywie 20 lat;
- **przyszły standard zamieszkiwania** wyrażony powierzchnią użytkową mieszkań w gminie na jednego mieszkańca, z założeniem, że standard ten będzie się poprawiał w ciągu kolejnych 20 lat w tempie zgodnym z trendem wyznaczonym⁹ z okresu ostatnich 10 lat.

Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową w gminach Partnerstwa, wyrażone w powierzchni użytkowej mieszkań i w liczbie mieszkańców (dla których należy przewidzieć nowe mieszkania) przedstawiono na rysunku 36 oraz w Tabeli 6.

Jako okres perspektywiczny do analiz przyjęto rok 2040. Prognozowana liczba mieszkańców obszaru partnerstwa zgodnie z prognozami GUS¹² w 2040 r. wyniesie około 77,7 tys. osób, zaś wskaźnik standardu zamieszkiwania około 35 m²/mieszkańca. Dla takich wielkości zapotrzebowanie na zabudowę mieszkaniową ogółem wyniesie 2,7 mln m² PUM.

Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową wyniesie około 516 tys. m² PUM, dla około 14,7 tys. osób.

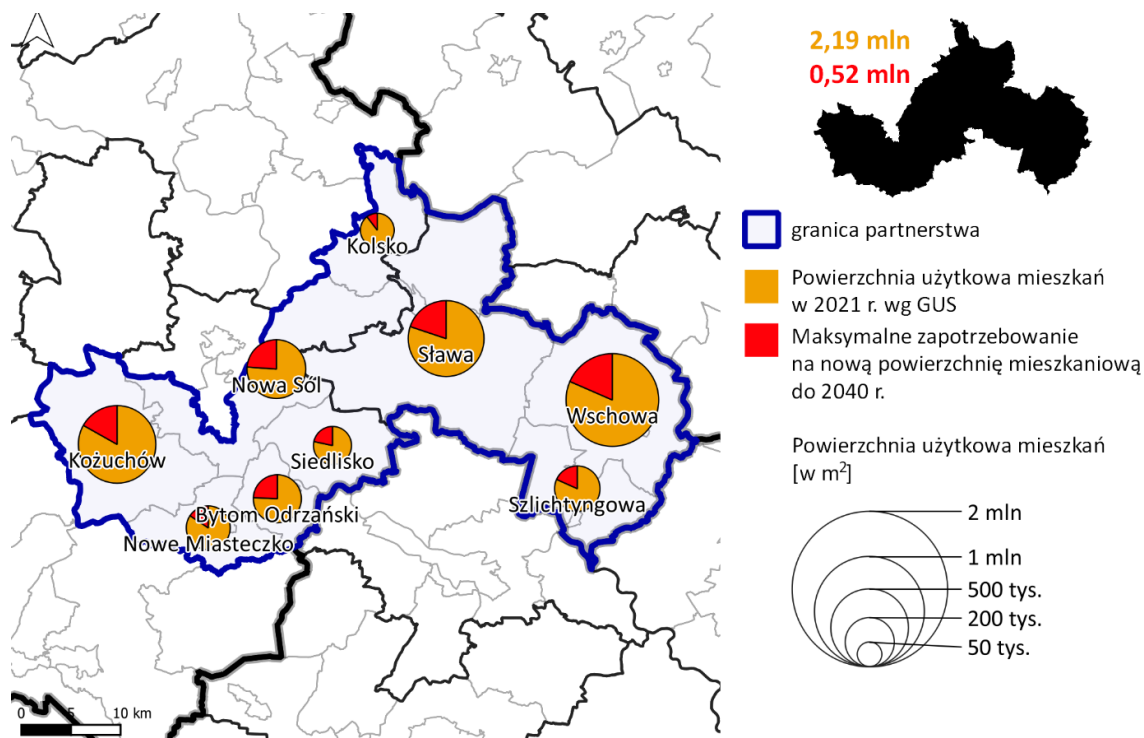
¹¹ Projekt z dnia 20.04.2022 r. rozporządzenia w sprawie ustaleń planu ogólnego gminy oraz sposobu dokumentowania procedury przygotowania i uchwalenia planu ogólnego gminy do projektu ustawy z dnia 22.04.2022 r. o zmianie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

¹² Liczbę ludności na 2040 r. wg gmin oszacowano na podstawie *Prognozy ludności gmin na lata 2017-2030 (opracowanie eksperymentalne)*, GUS, 2017. Dłuższe prognozy GUS np. do 2050 r. (najnowsze z 2014 r.) dotyczą obszaru całych powiatów. Wg stanu na wrzesień 2022 r. nie istniały bardziej aktualne prognozy statystyki publicznej wg agregacji gminnej.

**Tabela 6 Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową w Partnerstwie gmin poł.-
=sch. części woj. lubuskiego - "LUBUSKA 9" do 2040 r.**

Gmina	Powiat	Liczba ludności			Standard zamieszkiwania (PUM/mieszkańca)		Powierzchnia użytkowa mieszkań		Zapotrzebowanie na nową zabudowę	
		w osobach			m ² /osobę		m ² (ogółem)		w osobach	w PUM (m ²)
		2021 r.	2030 r.	2040 r.	2020 r.	2040 r.	2020 r.	2040 r.	do 2040 r.	
Bytom Odrzański (m-w)	nowosolski	5349	5492	5639	26,9	33,9	144870	191156	1365	46286
Kolsko (w)	nowosolski	3274	3246	3218	25,6	29,4	84756	94616	335	9860
Kożuchów (m-w)	nowosolski	15770	15420	15078	26,0	33,0	413848	497566	2537	83718
Nowa Sól (w)	nowosolski	7048	7139	7231	31,1	39,5	217495	285631	1725	68136
Nowe Miasteczko (m-w)	nowosolski	5234	5138	5044	25,3	31,7	134885	159887	789	25002
Siedlisko (w)	nowosolski	3546	3623	3702	26,5	32,5	94242	120304	802	26062
Sława (m-w)	wschowski	12549	12671	12794	30,2	37,2	381434	475944	2541	94510
Szlichtyngowa (m-w)	wschowski	4997	4937	4878	27,9	35,1	139860	171208	893	31348
Wschowa (m-w)	wschowski	20772	20453	20139	27,7	35,3	579626	710903	3719	131277
Partnerstwo gmin południowo-wschodniej części woj. Lubuskiego - "LUBUSKA 9"		78539	78119	77722	28	35	2191016	2707216	14706	516200

Rysunek 37 Maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w Partnerstwie gmin poł.-wsch. części woj. lubuskiego - "LUBUSKA 9" do 2040 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS BDL i BDOT10k z geoportal.gov.pl

4.4. Czynniki warunkujące rozwój (analiza SWOT)

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<p>Walory przyrodniczo-krajobrazowe</p> <p>Walory kulturowe i turystyczne</p> <p>Przywiązanie mieszkańców do miejsca zamieszkania</p> <p>Potencjalnie wysoka atrakcyjność osiedleńcza</p> <p>Zróżnicowane środowisko gospodarcze</p> <p>Atrakcyjność osiedleńcza</p>	<p>Peryferyjne położenie w województwie</p> <p>Niski poziom rozwoju transportu publicznego</p> <p>Niska dostępność dobrze płatnych i atrakcyjnych miejsc pracy</p> <p>Niska jakość i dostępność zasobów mieszkaniowych</p> <p>Niewielkie wsparcie przedsiębiorczości</p> <p>Brak szerzej rozpoznawalnych produktów regionalnych</p> <p>Niewystarczający rozwój infrastruktury turystycznej</p> <p>Niski poziom rozwoju przemysłu czasu wolnego</p> <p>Niski poziom planowania przestrzennego</p> <p>Niekorzystne zmiany demograficzne – silna presja ze strony ościennych ośrodków miejskich</p> <p>Niewielka ilość odnawialnych źródeł energii</p>

	<p>Niewielka liczba szkół ponadpodstawowych</p> <p>Brak opieki żłobkowej dla najmłodszych mieszkańców</p> <p>Brak specjalistycznej opieki medycznej dla mieszkańców</p> <p>Mała liczba dróg rowerowych</p> <p>Brak e-usług publicznych</p> <p>Brak marki miejsca</p>
--	--

SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>Zatrzymanie dotychczasowych i napływ mieszkańców</p> <p>Rozwój nowoczesnego, w tym ekologicznego rolnictwa</p> <p>Rozwój przemysłów czasu wolnego (turystyka, rekreacja, rozrywka)</p> <p>Zintensyfikowanie współpracy samorządów na szczeblu ponadgminnym w celu zapewnienia wyższej jakości usług</p> <p>Efektywne wykreowanie marki turystycznej lub produktowej</p>	<p>Zanik usług publicznych i rynkowych</p> <p>Brak dostatecznej liczby pracowników</p> <p>Susza</p> <p>Pogorszenie parametrów środowiskowych, przede wszystkim wód</p> <p>Wysysanie zasobów do bardziej atrakcyjnych ośrodków</p> <p>Pogorszenie koniunktury gospodarczej - w szczególności w rolnictwie i przetwórstwie</p> <p>Wzrost kosztów świadczenia usług publicznych, również na skutek presji osiedleńczej</p> <p>Pogłębienie wykluczenia komunikacyjnego</p> <p>Zanieczyszczenie środowiska przez przemysł w ościennych gminach (np. KGHM)</p> <p>Brak kompetencji pracowników samorządowych do aplikacji o środki rozwojowe (konieczność szkoleń i rozwijania zasobów)</p> <p>Niestabilne otoczenie prawne</p> <p>Brak bezpośrednich połączeń komunikacyjnych pomiędzy gminami (Bytom Odrzański – Siedlisko)</p> <p>Zły stan infrastruktury transportowej</p> <p>Brak dostępu do Internetu (m.in. gminy Kolsko, Sława, Wschowa)</p> <p>Zanieczyszczenie hałasem, w szczególności w wyniku transportu drogowego (Wschowa,</p>

	<p>Szlichtyngowa, Nowe Miasteczko, Nowa Sól, Kożuchów, Bytom Odrzański)</p> <p>Utrata zasobów dziedzictwa kulturowego – brak środków na ochronę konserwatorską zabytków</p>
--	---

4.1. Wnioski i podsumowanie

Zawarte w niniejszym Raporcie dane i analizy pokazują wielopłaszczyznowo obszar Partnerstwa oraz stojące przed nim wyzwania dziedziczne. Bez wątpienia szereg barier rozwojowych stojących przed samorządami tworzącymi Lubuską 9 jest tożsamy z problemami dotyczącymi niemal wszystkie gminy województwa lubuskiego, ale i setki innych samorządów lokalnych w Polsce.

Pierwszoplanowe są dynamicznie postępujące zmiany demograficzne, których skutki bezpośrednio przełożyć się mogą w najbliższych latach na lokalną gospodarkę, jak i usługi rynkowe oraz publiczne – rosnąca liczba seniorów i malejąca liczba dzieci oraz młodzieży spowodują zupełnie inne oczekiwania mieszkańców w zakresie sieci szkół,

placówek opieki zdrowotnej, pomocy środowiskowej, transportu publicznego czy podstawowej infrastruktury. Drugim fundamentalnym wyzwaniem są zmiany klimatyczne oraz szeroko rozumiana problematyka związana z ochroną środowiska, w szczególności zasobów wodnych i czystości powietrza. Nasilające się od lat problemy związane z suszą w perspektywie najbliższych lat mogą stanowić istotny czynnik niezwykle negatywnie wpływający na lokalne rolnictwo, jak i dostępność wód do celów bytowych i gospodarczych. Prowadzenie efektywnej polityki w zakresie planowania i realizacji działań rozwojowych, pozyskiwanie funduszy oraz dostosowanie usług publicznych do wymogów współczesnego, cyfrowego świata – to wyzwania, z którymi coraz trudniej radzą sobie rozbudowane organizmy administracji samorządowej dużych ośrodków wojewódzkich. Tempo zmian otoczenia prawnego, rosnące koszty realizacji usług publicznych i dramatyczne braki specjalistów powodują, iż niewielkie gminy wiejskie oraz miejsko-wiejskie skazane są w coraz większym stopniu na poszukiwanie zewnętrznych podmiotów do realizacji szeregu usług. Prowadzi to do pogłębiania deficytów kompetencyjnych kadr urzędów oraz dalszego uzależniania się samorządów od outsourcingu.

Wskazane powyżej problemy nie wyczerpują całego katalogu wyzwań, z jakim przychodzi się dziś mierzyć samorządom Partnerstwa. Pokazują one zarazem, iż podejmowane wspólnie inicjatywy mogą pozwolić na efektywne zmierzenie się z problemami – współpraca gmin w zakresie świadczonych usług, specjalizacja poszczególnych urzędów w określonych kierunkach działań, integracja w zakresie transportu, oświaty, kultury czy działań promocyjnych dają szansę na wykreowanie nowego modelu zarządzania obszarem, a przede wszystkim – pozwalają mieć nadzieję, na skuteczne zmierzenie się ze stojącymi przed nimi barierami. Stąd współpraca w ramach Partnerstwa i pogłębiona integracja gmin staje się dla samorządów Lubuskiej 9 nie tyle szansą, ale wręcz jedynym logicznym wyjściem z obecnej sytuacji.

5. Wykazy i spisy

Rysunek 1 Obszar Partnerstwa i otoczenie – podział administracyjny	12
Rysunek 2 Rynek i ratusz w Bytomiu Odrzańskim.....	13
Rysunek 3 Wnętrze kościoła bernardynów we Wschowie	14
Rysunek 4 Płyta nagrobna w lapidarium w Koźuchowie.....	15
Rysunek 5 Klasy pokrycia terenu.....	17
Rysunek 6 Formy ochrony przyrody.....	18
Rysunek 7 Mapa połączeń komunikacyjnych.....	20
Rysunek 8 Obszar Partnerstwa wpisany w delimitację obszarów problemowych.....	22
Rysunek 9 Obszar Partnerstwa na tle mapy typologii obszarów problemowych.....	22
Rysunek 10 Ogólny wskaźnik rozwoju gmin 2016-20	28
Rysunek 11 Wymiar społeczny rozwoju Partnerstwa na tle kraju	30
Rysunek 12 Wymiar gospodarczy rozwoju Partnerstwa na tle kraju.....	33
Rysunek 13 Wskaźnik rozwoju w wymiarze gospodarczym - pozycja gmin w Partnerstwie ...	34
Rysunek 14 Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkań na 1 mieszkańca w 2020 r.	41
Rysunek 15 Średnia wielkość mieszkań - powierzchnia użytkowa na mieszkanie w 2020 r. ..	41
Rysunek 16 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w 2020 r.....	42
Rysunek 17 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w 2020 r.....	42
Rysunek 18 Rozmieszczenie podstawowych usług społecznych na terenie Partnerstwa	44
Rysunek 19 Dostępność przestrzenna do szkół podstawowych	46
Rysunek 20 Sieć miast w otoczeniu partnerstwa wg liczby ludności.....	55
Rysunek 21 Rozkład wielkościowy miast w partnerstwie i w otoczeniu	56
Rysunek 22 Czas przejazdu samochodem osobowym pomiędzy Wschową a wybranymi większymi miastami	57
Rysunek 23 Dostępność czasowa Wschowy i wybranych miast w otoczeniu Partnerstwa.....	58
Rysunek 24 Bytom Odrzański - rynek.....	88

Rysunek 25 Zmiany struktury przestrzennej miasta Bytom Odrzański w okresie od lat 30-tych XX wieku.....	90
Rysunek 26 Koźuchów - panorama centrum	91
Rysunek 27 Zmiany struktury przestrzennej miasta Koźuchów w okresie od lat 1930.	93
Rysunek 28 Nowe Miasteczko – panorama centrum miasta.....	94
Rysunek 29 Zmiany struktury przestrzennej Nowego Miasteczka w okresie od lat 1930-40.	95
Rysunek 30 Sława – historyczne centrum miasta obecnie	96
Rysunek 31 Zmiany struktury przestrzennej miasta Sława w okresie od lat 1930-40.....	97
Rysunek 32 Szlichtyngowa – historyczne centrum miasta obecnie.....	98
Rysunek 33 Zmiany struktury przestrzennej miasta Szlichtyngowa w okresie od lat 1930-40.	100
Rysunek 34 Wschowa – historyczne centrum miasta obecnie	101
Rysunek 35 Zmiany struktury przestrzennej miasta Wschowa w okresie od lat 1930.	103
Rysunek 36 Zwartość / rozproszenie zabudowy	110
Rysunek 37 Maksymalne zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową mieszkań w Partnerstwie gmin poł.-wsch. części woj. lubuskiego - "LUBUSKA 9" do 2040 r.	112
Tabela 1 Rodzaje gmin w Partnerstwie.....	11
Tabela 2 Struktura zatrudnienia (dane powiatowe)	51
Tabela 3 Kluczowe zasoby Partnerstwa	85
Tabela 4 Kluczowe produkty Partnerstwa	86
Tabela 5 Pokrycie gmin miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego	108
Tabela 6 Zapotrzebowanie na nową zabudowę mieszkaniową w Partnerstwie gmin poł.-wsch. części woj. lubuskiego - "LUBUSKA 9" do 2040 r.	112
Wykres 1 Zmiany w ekonomicznych grupach wieku	38
Wykres 2 Piramida wieku mieszkańców	39
Wykres 3 Bilans usługi - praca zawodowa	50
Wykres 4 Rozkład odpowiedzi na pytanie - czy OP jest dobrym miejscem do życia i rozwoju	79

Wykres 5 Co musi się zmienić, żeby poprawić jakość życia i zachęcić mieszkańców do pozostania bądź powrotu - rozkład odpowiedzi.....	80
Wykres 6 Co musi się zmienić, żeby poprawić jakość życia i zachęcić mieszkańców do pozostania bądź powrotu - rozkład odpowiedzi.....	80

